

94. évfolyam, 2019/12.

Lelkipásztor

Evangelikus lelkési szakfolyóirat

Balogh Éva \ Kapaszkodó a fény felé

Várady Endre \ Az első zsidókeresztények. A zsidókereszténység identitás-
formálódási körülményeinek vizsgálata a Krisztus utáni 1. században

Szabó Lajos \ Milyen a jó ige hirdetés? A prédikáció rejtett és nyílt attribútumai
Igehirdetési előkészítők szentestétől a vízkereszt ünnepe utáni első vasárnapig

Kedves Olvasó!

Várady Endre dolgozatában a Krisztus utáni első századra kialakult tarka vallási-etnikai társadalomrajz rendszerét mutatja be, majd a zsidókeresztények identitásformálódási körülményeit ennek kontextusban vizsgálja. Megállapításai közül talán a leglényesebb, hogy a Krisztusban elnyerhető új identitás minden más identitáskomponens elé és fölé helyezése a különbözőségeket, szakadásokat áthidaló erő lehetett és lehet ma is.

Milyen a jó igehirdetés? Erre az igehirdetőt és igehallgatót egyaránt foglalkoztató kérdésre keres választ tanulmányában Szabó Lajos professzor. Mi jelzi a megújulás szükségét és lehetőségét? Meg lehet-e szólalni egy visszhangtalannak tűnő közegben „lelkes hangadóként” hétről hétre? A szerző néhány tanácsa a sok közül: Az igehirdetés legyen koncentrált. – Tudom, mit szeretnék, és a mi a célom. Az igehirdetés legyen erőteljes. – Erre van szükségünk, ebből méríthetünk. Az igehirdetés legyen színes. – Sokféle élmény és kimeríthetetlen tapasztalás van bennünk. Az igehirdetés legyen lélekemelő. – Nem szabad ott maradnom, ahol lelkileg gyengülök. A szerző tanácsai különösen megszívlelendők a karácsonyi ünnepek idején (is).

Az igehirdetési előkészítők *szentestétől a vízkereszt ünnepe utáni első vasárnapig* segítik az igehirdető készülését.

Örömteli olvasást kíván

a szerkesztő

Decemberi számunk szerzői

Balogh Éva lelkész – Budapest
Baranyay Bence lelkész – Répcelak
Baranyay Csaba lelkész – Kőszeg
Fülöp Mónika lelkész – Gyoma
Győri Gábor lelkész – Budapest
Laczkó János lelkész – Orosháza
Lukács Máté András lelkész – Galgaguta
Németh Kitti lelkész – Boba
Pápai Attila lelkész – Gyula
Szabó Lajos nyugalmazott lelkész, egyetemi tanár
– Budapest
Szabik Károly lelkész – Csákvár
Szente-Réthy Katalin lelkész – Békéscsaba
Várady Endre baptista lelképásztor, teológiai tanár
– Vácegres
Vincze Délia lelkész – Szeged
Zászkaliczky Pál nyugalmazott lelkész – Fót

Lelkipásztor – Evangélikus lelkési szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Orosz Gábor Viktor

A szerkesztőbizottság tagjai

Csáky-Pallavicini Zsófia

Fabiny Tamás

Kodácsy-Simon Eszter

Kondor Péter

Korányi András

Kőszeghy Miklós

László Virgil

Pángyánszky Ágnes

Percze Sándor

Szabó B. András

Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

Tel.: 469-1050

E-mail: gabor.orosz@lutheran.hu

Olvasó- és tördelőszerkesztő: Petri Gábor

Szöveggondozó: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Grafika: Bódi Kati

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Egy szám ára: 900 Ft. Előfizetési díj 1 évre: 10 800 Ft.

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)

évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Mondat Kft.

www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-2821

2 1 3 3 2 8 2 1 1 9 1 2 7

Kapaszkodó a fény felé

Ézs 50,10b

■ BALOGH ÉVA

Sötétség. Vannak fokozatai. A félhomálytól a vakító feketeségig. Hasznos dolog rászánni egyszer egy egész napot, hogy megfigyeljük, hogyan változnak a fények és az árnyékok. A napfelkeltét, ahogy a sötétségből, majd félhomályból utat tör a fény, előbb csak néhány bátortalan sugár formájában, míg végül mindent betölt. Amint halad a nap a maga útján, úgy élesednek az árnyékok is, hiszen a fény hiánya erős árnyékot jelent.

Megfigyelni a naplementét, ahogy átmegy a teljes éjszakába: amikor csak csendesülnek a fények, majd lassan árnyékba borul a világ, már csak egy-két fénycsik látszik az égen, végül az sem. Még ilyenkor is pislákol egy-két fényfolt: vagy a lakott területek fényei, vagy a csillagok kis lámpafényei az égen.

Viszonylag ritka sötétségélményünk az, amikor valóban nincs semmilyen világosság körülöttünk, csak találgatunk, tapogatunk, így próbálunk tájékozódni. Mégis, az ilyen élményeket nem feledjük. Elemi erővel éljük át a bizonytalanság, szorongás, kiszolgáltatottság érzését.

Ha valakinek a testi vagy szellemi állapotára azt mondjuk: sötét, lehet, hogy viccesnek szánjuk, de valójában ez egy drámai kijelentés. Azt jelenti, hogy az illető nincs tisztában a helyzetével, nem tud tájékozódni, nem tud jó döntéseket hozni.

Valószínűleg ismerős helyzet mindannyiunk számára, amikor mi magunk kerülünk bele ebbe a sötétségbe. Jobb esetben csak ritkán kell belekóstolnunk ebbe az állapotba, de azt egyhamar nem felejtjük. Nem válnak valóra a reményeink, nem jönnek be a dolgaink, mintha az egész világ ellenünk fordult volna. Barátaink, jó embereink mintha az összes együttérzésüket elveszítenék, vagy ami még rosszabb, elárasztanak bennünket használhatatlan jó tanácsokkal.

Nem tudjuk, merre kellene menni, hogy előre jussunk, semmi sem sikerül, minden reménytelennek látszik, és mintha Isten sem hallgatná meg az imáinkat. Sőt néha olyan érzés kerít hatalmába bennünket, mintha Isten seholy sem lenne.

Keresztes Szent János „a lélek fekete éjszakájának” nevezi ezt az állapotot. Azt mondja, minden hívőnek át kell jutnia ilyen helyzeteken, hogy átélje a saját kiszolgáltatott-

ságát, törekénységét, és hogy ne legyen gőgös vagy ítélkező azokkal szemben, akik még nem találták meg az útjukat.

Az esztendőnek ebben a szakaszában, amikor a külső fény megfogyatkozik körülöttünk, érdemes kicsit mélyebben elgondolkodni ezeken. Az év vége felé közeledve, a természet befelé fordulásával egy időben még jobban átélhetjük a vágyakozást az igazi fényesség után.

A fény forrása pedig Isten maga, mondja a Szentírás. Ahogyan közeledik advent és karácsony ünnepe, úgy közeledik felénk a megtestesült Isten Krisztusban. Pilinszky szóhasználatával a „mélypont ünnepélye” ez az időszak, amikor szimbolikusan is átélhetjük, hogy ahol nagy a szükség, ott egyre közelebb van a segítség.

Önsegítő, önmegváltó módszerek nem működnek, sora kudarcot vallanak a mélypontot kerülgetve. Saját hajunknál fogva nem tudjuk kihúzni magunkat a mocsárból.

A próféta azt tanácsolja, hogy aki ilyen nehézségekkel küzd, hogy sötétnek nevezheti a maga körül kialakult helyzetet, egy fontos dolgot tegyen: bízson az Úr nevében. Bár a név nem teljesen egyenlő a tulajdonosával, de különös kapcsolatban van vele. Aki a Bibliát gyakran forgatja, az jól tudja, milyen találó személynevekkel van tele. Mondhatjuk azt, hogy a név, bár nem azonos a viselőjével, mégis – titokzatos módon – a személyiség esszenciáját tartalmazza. A lényegét, ami által egyfajta kulcsot kaphatunk magához a nevet viselő személyhez. A régiek úgy tartották, hogy a név ismeretével hatalmat is gyakorolhatunk a másik felett. Isten nem árulja el a nevét, illetve hol így, hol úgy nevezi magát, egy esetben még vissza is kérdez Jákóbnak: Miért akarod tudni a nevem? Máshol ezt mondja magáról: „a Vagyok”, ami egyszerre jelenti a múltat, a jelent és a jövőt: aki volt, aki van és aki lesz. Az igaz Létező, az Örökkévaló.

Van Istennek olyan neve, amelyben odaadja, mintegy a kezünkbe teszi magát, ez pedig Jézus Krisztus neve. Aki mellettünk lépked a legnehezebb utakon, a nehézségekben, a sötétségben. Nevének jelentése, „Isten megszabadít”, már maga egy imádság. Ez a név valóban kapaszkodó lehet a fény felé.

Az első zsidókeresztények

*A zsidókereszténység identitásformálódási körülményeinek vizsgálata a Krisztus utáni 1. században**

■ VÁRADY ENDRE

Az identitás fogalma egyszerre absztrakt és pragmatikus: egyfelől igen összetett és soktényezős mechanizmusok alkotják és alakítják, másfelől pedig a mindenkori gyakorlati életvitelben és társas kapcsolatokban jól lekövethető módon ölt testet. Az is egyértelmű, hogy az identitás kérdéskörének individuális, valamint kollektív vetülete szorosan egymásban gyökerezik, egymásból táplálkozik, és mint ilyenek, egymásban értelmezhetők csupán. A körülmények sorába a származástól kezdve a születési és felnövekedési paramétereken át az adott történelmi, politikai, gazdasági, társadalmi, vallási tényezőkig minden beletartozik. Ezek akár egymástól függetlenül, külön-külön, akár egymással szinergiát alkotva formáló erővel és alakító hatással bírnak az identitást tekintve. Sem az egyén, sem a kollektíva nem rejtheti el identitását ezen tényezők elől, hiszen csak ezek függvényében lehet bárki is önmaga. Következésképp az identitás folyamatos hatásoknak, ezáltal potenciális változásoknak kitett valóság.

Az első zsidókeresztény gyülekezet mint mag

Evidenciaként tartható számon, hogy a Krisztus-mozgalom a judaizmus talaján kezdte hinteni magvait, itt hozta első hajtásait,¹ és eleinte ebben a közegben hozott gyümölcsöket, majd ugyanitt indult exponenciális növekedésnek.² Pünkösd napjáig Jézus rémült tanítványai nem foglalkoztak azzal, hogy új tagokat toborozzanak a mozgalmukba.

* Doktori értekezés szerkesztett, kivonatolt változata. Benyújtva az Evangélikus Hittudományi Egyetem Hittudományi Doktori Iskolájában az Újszövetségi Tanszékre 2019-ben.

¹ A tizenkettes, valamint a hetvenes tanítványi körre gondolhatunk itt (vö. Mk 6,7; Lk 10,1).

² E megfogalmazás pedig az ApCsel 2-ben dokumentált pünködsi ünnepre és az azt követő – szintén számokkal közölt – missziós fellendülésre vonatkozik (vö. ApCsel 2,41; 5,14).

Egy belterjes csoport képét mutatták, vagy más néven egy befelé forduló szektáét,³ akiknek a tevékenysége az imádságban merült ki (vö. ApCsel 1,14). Wilson úgy tartja, hogy egy introverzionista szekta nem feltétlenül hagy fel minden társadalmi kapcsolatával, hanem alapvetően az etikai és vallási közmegegyezéssel szakít. Ez a kivonulás sem egy alternatív külön csoport létrehozását jelenti feltétlenül, hanem egy belső vallási társulást feltételez inkább. A világi tevékenységekben való társadalmi szerepvállalása egészen addig működhet is, amíg az nem veszélyezteti a vallási gyakorlatait, illetve a csoportidentitása fenntartását (WILSON 1973, 44. o.). Fordulópontnak bizonyul esetükben az ApCsel 2-ben dokumentált pünkösdünnep, mert attól kezdve viszont ugyanez a csoport aktívan térített (TIDBALL 1983, 52. o.). Az Apostolok cselekedeteinek könyve csaknem teljes egészében ezt a fokozatosan és egyre dinamikusabban terjeszkedő, térítő attitűdöt dokumentálja (BARNETT 2005, 97. o.). Ez a dinamikus jelleg köszön vissza TIDBALL megfogalmazásában, amikor az első jeruzsálemi gyülekezetéről úgy nyilatkozik, hogy kezdetben valószínűleg egy kicsi és jelentéktelen csoport lehetett, de semmiképpen sem statikus (1983, 64. o.). Az idézett vélemények egyetértenek tehát abban, hogy a jeruzsálemi ősgyülekezet speciális társulásként jött létre, és jelentős növekedési dinamikát mutatott.

A teljes kép rekonstruálására törekedve azonban ehhez nyomban hozzá kell tennünk Vermes meglátását a kereszténység kezdeti időszakára vonatkozóan: akkor még minden bizonnyal jobban „szem előtt tartották Jézus parancsát, miszerint nem zsidókat nem vontak be a mozgalmába⁴ –

³ Bryan Wilson terminológiája (*introversionist sect*). E szerint a megváltás a saját közösségen belül érhető el, ahol a megtérő a világtól elszigetelve él tovább. Vö. WILSON 1973, 43–48. o.

⁴ Vö. Mt 10,5. Itt Jézus kifejezetten kizárja a pogányokkal és samaritánusokkal való kapcsolatot.

minden lehetséges jelölt zsidó volt, így a belépési eljárás is viszonylag egyszerű lehetett.” (VERMES 2013, 110. o.) „... a jeruzsálemi »egyház« jelenléte önmagában is fontos lehetett: Jézus küldetésének folytatásaként, a tizenkettőhöz hasonló jelként, mely Izrael egybegyűjtését Isten megújuló, Krisztusban hívő népében látta” – állapítja meg GALSI is (2009, 132. o.). Úgyszintén erre jut BOSCH: „Jézus missziójához hasonlóan az ősegyház missziója is Izraelre korlátozódott az első húsvétot követő esztendőkből.” Ennek értelmében az elsődleges küldetésüknek „Isten szövetséges népének helyreállítását” tartották (BOSCH 2005, 37. o.). HENGEL szavaival „szent kötelességük volt a hitehagyó Izraelnek hirdetni a megtérés utolsó lehetőségét, mielőtt az Emberfia visszajön” (2003, 58. o.). A már korábban idézett BOSCH írja a jeruzsálemi egyház misszióját illetően, hogy nekik „nem a misszió a fontos, hanem a konszolidáció; nem a kegyelem, hanem a törvény; nem a határok átlépése, hanem azok rögzítése; nem az élet, hanem a tan; nem a mozgalom, hanem az intézmény” (2005, 45. o.). Noha érthető, hogy a szerző itt mire gondol, a „misszió” fogalmának az eddigiektől eltérő jelentéstartalmú használata ellentmondást szül. Pontosabb lenne tehát úgy fogalmazni, hogy a jeruzsálemi ősgyülekezet missziója, azaz küldetése a választott nép helyreállítására, szótériológiai helyzetének konszolidálására irányult. A zsidóság jogos öröksége átvételének zálogaként Jézusnak mint Messiásnak a megvallását és a nevére történő megkezesztelkedést nevezték meg. Ami pedig a klasszikus értelemben vett, kifelé irányuló, azaz a pogányokat megcélzó missziót illeti, úgy tartották, hogy „a pogányok üdvössége a végidőben, a nemzetek Jeruzsálembé való zárandoklásával fog megvalósulni az Ószövetségben leírtak szerint (uo. 38. o.).

A missziós lelkesedése ezeknek a zsidókeresztényeknek mindazonáltal vélhetően nem a judaista háttérükből jött, hanem a Krisztusba vetett hitükből – fogalmazza meg GOODMAN (1992, 55. o.), ami egy rendkívül jelentős aspektusra mutat rá.

„A »kifelé« irányuló igehirdetés, a missziói aktivitás, amit nemcsak az ApCsel beszámolóí, hanem a Krisztus-hit robbanásszerű elterjedésének történeti ténye is igazol, mindképpen fontos eleme az ősgyülekezet életének. Természetesen itt még nem pogánymisszióról, hanem Izrael-misszióról beszélünk.” (GALSI 2009, 113. o.) Ez az állítás megerősíti az eddig mondottakat, amiből az következik, hogy a zsidókereszténység és a pogánykereszténység nem szinkronikus alternatívát jelentettek, hanem az idő előrehaladtával dominanciaváltás mutatkozott a kettő között. „Az ősgyülekezetből kiinduló misszió az első időszakban egyértelműen Izrael-misszió volt. Nem tudjuk megmondani, meddig tartott az az időszak, amíg ez azt jelentette, hogy az igehirdetés csak a zsidó közösségen belül folyt, és nem zsidók elsősorban a zsinagógákon keresztül csatlakoztak a tanítványok köréhez: az újszövetségi kronológiában sok a bizonytalanság” – mondja ki GALSI (uo. 135. o.). Ennek a

kezdetben zsidókeresztény dominanciának az alátámasztására Vermes a templomi kultuszhoz való viszonyt teszi meg fokmérőnek. „A vallási közösség [jeruzsálemi gyülekezet] ízig-vérig zsidó volta a templomhoz, a Kr. u. 70 előtti időszakban a judaizmus spirituális központjához való viszonyban is megmutatkozik.” (VERMES 2013, 108. o.) Némi- leg túlzónak érezzük az „ízig-vérig zsidó” meghatározást a jeruzsálemi keresztényekre nézve, még akkor is, ha vitán felül álló tény, hogy továbbra is részt vettek a templomi cselekményekben. Bár az is igaz, hogy az első keresztények templomi forgolódásának dokumentált nyomait inkább csak az első évekre, esetleg évtizedekre vetítve találhatjuk meg. Nem valószínű tehát, hogy ez az állapot egészen 70-ig fennmaradt volna. Emellett a kereszténység úgymond templomi időszaka sem volt már többé teljes mértékben azonos a pünkösöd előtti időszak judaista gyakorlatával, mert kizárólagossága megszűnt a Krisztus-hit felvételével.

Figyelemre méltó ugyanakkor – sőt némileg ellentmondást szül az eddig mondottakkal –, hogy Esler szerint viszont a pogányok csatlakozása a korai kereszténységhez már a jeruzsálemi első gyülekezetek idején megkezdődött, vélhetően a hellenista zsidókon keresztül (ESLER 1994, 39. o.).

Elmozdulás mint konfliktusszakra

A dokumentált epizódok által lefestett kezdeti idill nem tartott sokáig. A homogenitás nem volt fenntartható huzamosabban. Az ApCsel (lásd 6,1–7) beszámol arról, hogy a jeruzsálemi ősgyülekezet növekedésével együtt a gyakorlati szolgálatokra is egyre nagyobb szükség lett. Ennek ellátása felett azonban személyi vita támadt a görögül beszélő zsidók és a héberül beszélők vonatkozásában, mivel előbbieket mellőzve érezték magukat. A konfliktus lezárásaképp hat férfit választottak ki közülük az említett szolgálatokra, míg a héberek megmaradtak az imádkozás és az ige szolgálata mellett. Az ekkor kiválasztott első diakónusok – a nevük és megemlélt funkciójuk alapján – diaszpórazsidók voltak. Ezek alapján tehát „logikus azt feltételezni, hogy az ApCsel 6 »diakónusai« voltaképpen a hellenista gyülekezet(rész) karizmatikus vezetői voltak, s a hét főből álló testület a hellenisták rivális vezetősége volt a tizenkettővel szemben” (GALSI 2009, 117. o.). HENGEL a gyakorlati szolgálatok terén észlelhető kettős irányvonalat már következménynek tekinti, nem elsődleges oknak (2003, 55. o.). Ő a hebraioi (héberül, pontosabban arámiul beszélő, leginkább helybéli zsidók) és a hellénistai (görögül beszélő, jellemzően diaszpórából visszatelepült zsidók) között kialakult feszültség, majd kettősség okát az eltérő nyelvhasználatban látja. Az arámi nyelven zajló istentiszteleti liturgiát ugyanis a görögül beszélő zsidókeresztények nem tudták teljes mértékben (vagy akár egyáltalán) követni és abban aktívan részt venni, ami végül külön-külön tartott alkalomokhoz vezetett (uo. 14. o.). ROWLAND nem ennyire konk-

rét a hellenista zsidókeresztények identitását tekintve, mert úgy tartja, hogy sok vita övezi annak kérdését (2002, 198. o.). Ennek a csoportnak leginkább a radikális nézeteit emeli ki, amelyekre István védőbeszédének egyes tartalmi elemeiből (Izrael folytonos lázongása Isten ellen, és erőszakoskodás a templomon), valamint halálának körülményeiből (az Emberfiának megpillantása) következtet (uo. 198., 200. o.).

A szöveg már csak az említett gyakorlati problémákat nevezi meg a feszültségek kialakulásának hátterében, amit tekinthetünk teljes körű tájékoztatásnak, de úgy is, mint a jéghegy csúcsát. Az mindenesetre karakteresen szembe-tűnő, hogy az ApCsel 6,1kk egy döntő változásról, törésről számol be (HENGEL 2003, 55. o.). „F. C. Baur óta általános elterjedt nézet, hogy ezen a ponton [ApCsel 6] Lukács egy súlyosabb teológiai konfliktust ábrázol enyhébb árnyalatokkal – harmonizáló törekvésének megfelelően –, az »asztal körüli szolgálatra« vetítve a problémát.” „Sokan egyenesen arra gondolnak, hogy két ösgyülekezetről beszélhetünk Jeruzsálemben belül, egy arámi nyelvű és egy görög nyelvű közösségről, melyek nemcsak nyelvükben, hanem teológiájukban is különböztek egymástól.” (GALSI 2009, 117. o.) Ez az álláspont a zsidókeresztény közösségen belüli anomáliákról tanúskodik, ami a fragmentálódás egy következő egységét mutatja be, nevezetesen a kereszténység magjának tekinthető jeruzsálemi ösgyülekezetét.

Ennél jóval jelentősebb mértékű elmozdulásnak minősül az a konszenzus, amelyre a jeruzsálemi gyűlés jutott, hiszen ott a differenciálódás már nem csupán a zsidóságon belüli nyelvi-kulturális örökségek különbözőségéből fakadt, hanem egyenesen a judaizmus hagyományán kívül esők adták ennek alapját. Ez a lépés azonban úgyszintén konfliktust generált, mivel „annak ellenére, hogy állítólag Isten ezzel elfogadta, hogy a pogányok a judaizmus megkerülésével belépjenek a keresztény nyájba, a jeruzsálemi egyház hagyományörző zsidó tagjai, »Jakab emberei« – akikről gunyorosan csak »körülmetéltekként« esik szó [vö. ApCsel 11,2; Gal 2,12] – továbbra sem voltak hajlandók testvéreikként elfogadni a körülmetéletlen pogányokat, ahogy közös asztalhoz sem ültek velük” (VERMES 2013, 114. o.).

Láthatjuk tehát, hogy több lépcsőben elmozdulás vette kezdetét az eredetileg homogénebbnek mondható jeruzsálemi ösgyülekezetben, amelynek utóbbi lépése a korábbiaknál is nagyobbak bizonyult. Ez már gyakorlatilag a következő alpontunkba vezet át.

Út a pogánykereszténységbe

Az Apostolok cselekedeteiben jól kirajzolódnak azok a stációk, amelyek a Krisztus-hit terjedésének állomásait jelzik. Ezeket kutatva négyet határozhatunk meg kellő biztonsággal: 1. püünkösdi; 2. a samáriaiak megtérése; 3. a pogányok megtérése Kornéliusszal az élen; 4. Keresztelő János efézusi tanítványainak

megtérése. Mind a négy esetben két motívum közösnek mondható: a kézrátételes Szentlélek-kereszttség, valamint a nyelveken szólás. Ezekon kívül nem találunk dokumentációt hasonlókra. A következőkben ezeket az említett fázisokat vesszük sorra.

Az első lépésről, azaz a püünkösdi kezdetről, pontosabban az ott kezdődő jeruzsálemi ösgyülekezeti stációról a fentiekben szoltunk. A következő, tehát a második lépés a samáriaiak sajátos csoportja felé irányult.

A samaritánusok mint köztes állomás

Az események láncolatában megkerülhetetlen hatású István kivégzése (vö. ApCsel 7,57–58), aminek következtében „nagy üldözés kezdődött a jeruzsálemi gyülekezet ellen, és az apostolok kivételével mind szétszóródtak Júdea és Samária területén” (ApCsel 8,1b). „Akik pedig szétszóródtak, elmentek, és hirdették az ígét. Fülöp lement Samária városába, és ott hirdette nekik a Krisztust.” (ApCsel 8,4–5) Gyakorlatilag az üldözés közvetlen következményeként jegyezhető, hogy a Krisztus-mozgalom eljutott Samária területére is, sőt meggyökerezett, hiszen „amikor hittek Fülöpnek, aki az Isten országáról és a Jézus Krisztus nevééről szóló evangéliumot hirdette, megkeresztelkedtek, férfiak és nők egyaránt” (ApCsel 8,12). Ez a megfogalmazás, miszerint a nők egyenrangúak a férfiakkal, már önmagában radikális szemléletváltásról tanúskodik, hiszen a judaizmusban hagyományosan patriarchális rendszer volt a jellemző, tehát maskulin dominancia volt tapasztalható, ami értelemszerűen a nők hátrányos helyzetét hozta magával e tekintetben. Ennek a kiterjesztésnek a híre hamar eljutott a jeruzsálemi anyaggyülekezetbe, amelyet nyilvánvalóan ők maguk is váratlan, hatalmas lépésként értékelték, mert „amikor meghallották a Jeruzsálemben levő apostolok, hogy Samária befogadta az Isten ígétjét, elküldték hozzájuk Pétert és Jánost” (ApCsel 8,14). Hogy milyen cézzal és indítékkal történt meg ez a látogatás, hogy vajon szkeptikus ellenőrzés lett volna – nem tudjuk megítélni. Az viszont bizonyosnak tűnik, hogy végeredményben meggyőződtek a fejlemények valódiságáról és minőségéről, ugyanis ők maguk is, csatlakozva az ottaniakhoz, „bizonyoságot tettek, és hirdették az Úr ígétjét, azután visszatértek Jeruzsálembe, és útközben sok samáriai faluban hirdették az evangéliumot” (ApCsel 8,25). Ennek a bővülésnek rendkívüli vívmánya, hogy egy közös csoportba sorolta a zsidókat és a samáriaiakat, akik köztudottan meglehetősen rossz viszonyban voltak egymással (FERGUSON 1999, 448. o.). Explicit módon utal erre az elmergesedett viszonyra János evangélista Jézus és a samáriai asszony beszélgetésének közreadása kapcsán (vö. Jn 4,9). Implicite pedig Lukács veszi többször témái közé a samaritánuskérdést, amikor – már-már provokatív módon – pozitív példaként exponálja őket a zsidókkal szem-

ben.⁵ Emellett Lukács nyíltan is szól egy epizódról, amikor is Jézust és tanítványait kiutasítja egy samáriai falu (Lk 9,51–53). A tanítványok akkori reakciója jól tükrözi a samáriaiak iránti indulatokat. Meg kell hagyni, hogy nem látszik oldani ezt a feszültséget Jézus tanítványainak adott azon útmutatása sem, hogy ne térjenek le a Samáriába vezető útra (vö. Mt 10,5; BARNETT 2005, 100. o.).

Következésképp megállapítható, hogy a Krisztus-mozgalomhoz való tartozás feloldani látszik a zsidók és samaritánusok közötti alapvető és terebélyes gyökérzetű etnikai feszültségeket. Egyúttal az is megállapítható, hogy a kereszténység halmaza tágult, és az új identitás felülírta az egyéb identitáskomponenseket. Minden bizonnyal erre az időszakra érti Vermes a következőket: „Jézus apostolainak zsidókeresztény egyháza továbbra is azt hirdette, hogy közel van Isten országa – Jézust, a megfeszített, feltámadott és diadalmas Messiást még ekkor is alapvetően zsidó személyiségnek tekintették, de már Pál érkezése előtt is elképzelhetőnek tartottak egy szerény nyitást a nem zsidó prozeliták és szimpatizánsok felé.” (VERMES 2013, 179. o.) Ennek egy néhány évvel későbbi stádiumára vonatkozóan TIDBALL az ApCsel 13,1-ben listázott nevekben kulturálisan vegyes gyülekezetre következtet Antiókhiaiban, ami jó eséllyel hozzájárult tág ölelésű missziós látásukhoz (1983, 65. o.).

Megérkezés a pogányok körébe

A jeruzsálemi gyülekezetben kialakult feszültségek és azok nyomán a hellenisták elüldözésének következménye folytán az előző alponban tárgyalt lépést is túlszárnyaló stáció alakult ki. Ennek következtében született ugyanis az antiókhiai közösség és a pogánymisszió, amely sok ponton külön utat járt a jeruzsálemiekhez képest. HENGEL meglátása arra az egyedülálló dinamikára mutat rá e téren, hogy az eredetileg galileai illetőségű, tehát vidéki háttérű Jézus-mozgalom rövidesen jellemzően városi gyülekezetté nőtte ki magát Jeruzsálemben, ahonnan az imént említett módon továbblépve „kifejezetten nagyvárosi jelleget öltött” (2010, 146. o.). Ez a megállapítás nem annyira a teológiai előrelépésre, mint inkább a progresszió szociológiai vetületére teszi a hangsúlyt. Egy másik mondata azonban annál inkább teológiai központú értékelést tartalmaz: „A zsidók közötti misszió addig magától értetődő elsődlegességének helyére az a megbízatás lépett, hogy egyenlő módon gyűjtsék Isten népét a zsidók és a pogányok közül.” (Uo. 147. o.)

Ebből a tágabb ölelésből fakadt tehát a nyitás a pogányok felé, amely egy következő stációt eredményezett. Így még enél is nagyobb szintlépésnek tekinthetjük az úgynevezett pogánymissziót, amelynek kétütemű kibontakozását érhetjük tet-

ten az Apostolok cselekedetei könyvében. Első fontos epizódja ennek Péter és Kornéliusz interakciója, következőleg pedig azt a sorozatot kell figyelembe venni, amikor Pál és munkatársai a dominánsan nem zsidók által lakott területekre vitték el a krisztusi evangéliumot, ahol semmi judaista előképzettsége, sem előfeltevése nem volt az ott élőknek. Ez a lépés csak a maguk történelmi távlatából tűnik ennyire könnyűnek, egyöntetűnek és magától értetődőnek. Pecsuk Ottó megállapítása utal arra, hogy Pál apostol úttörő jelentőséggel bírt e téren: „A krisztusi evangéliumban benne rejtett az univerzalitás lehetősége, de ez nem volt olyan egyértelmű az első keresztény generáció minden tagja számára, mint Pál számára.” (PECSUK 2009, 100. o.) Ezzel egy olyan sajátos kettősség fogalmazódik meg, amely egyrészt magában foglalja az univerzalista nyitottságot, másrészt pedig a konszenzushiányos fenntartásokat.

Kezdve tehát az első, ebbe az irányba mutató mozzanattal, Vermes megállapítása mérvadó: „A pogány Cornelius családjának esete fölveti a legsúlyosabb problémát, amellyel Jézus eredeti tanítványainak szembesülniük kellett: azt ugyanis, hogy miként kezeljék a közösséghez csatlakozni kívánó nem zsidókat.” (VERMES 2013, 112. o.) Ebben az epizódban figyelemre méltó és beszédes Péter vívódása és bejárta útja, amely jól reprezentálja (minden bizonnyal) a többség álláspontját.

A másik jelentős tényező Pálé, amely birodalmi szintre terjesztette ki a keresztény mozgalmat. Ismeretesek a nevezett apostol missziós útjai, amelyek során előbb Kis-Ázsiába (ApCsel 13,13–14,25), majd a görög félszigetre (ApCsel 16,11–18,17), végül egészen Hispániáig⁶ jutott el a krisztusi evangélium. Ezekon a területeken a dominánsan – judaista és keresztény szempontból egyaránt – pogány célközönség szembesülése az evangéliummal meglepő következményeket szült, amit TIDBALL fogalmazott meg, egyenesen zsenialitásként aposztrofálva annak tényét, hogy a kereszténység képes volt úgy megjelenni, mint azoknak a társadalmi struktúráknak az ideális formája, amelyek már a Római Birodalomban akkor léteztek (1983, 88. o.). Bővebben szólva erről, sikerének átfogó okaként az nevezhető meg, hogy a pogány környezet karakterének és szükségének megfelelő megoldásokat kínált. 1. A sokféle kultusz kavalkádjában kétségtelenül pozitívumként jelent meg az általuk képviselt kizárólagosság, valamint a biztonságtudat, amelyet az eredményezett, hogy nem kellett folyamatosan megfelelési követelmények terhei alatt roskadni, hanem egyetlen visszavonhatatlan döntés végérvényes hatással bírt. 2. Nemcsak a kiváltságosok, hanem bárki számára nyitott és elérhető volt. 3. A semmit nem öröklők számára egy sokkal jobb örökség ígéretét hordozta másvilági vonatkozásban (uo. 74. o.).

⁶ Jóllehet Pál hispániai útjának közvetlen szentírási dokumentációja nem található, indirekt következtetésekhez alapot biztosíthat Róm 15,24. Biblián kívüli kortárs tanúk viszont fellelhetők, úgymint Római Kelemen Korinthusiakhoz írt első levele 5,6, in: VANYÓ 1988, 108. o.; Muratori töredék, in: BENYIK 1996, 125. o.

⁵ Vö. a tíz leprás történetével, valamint az irgalmas samaritánus példázatával (Lk 10; 17).

Eredmény és mérleg: látványos növekedés

A kereszténység növekedését tekintve kortárs tanúként idézhetjük meg az ifjabb Pliniust, mint aki jól tükrözi a kereszténység terjedésének római recepcióját. Traianus császárnak írt levelében élénk képet fest arról, hogy a kereszténység milyen drámai növekedésnek indult. Mindkét nemet, minden társadalmi osztályt, városokat és falvakat egyaránt érinti immár „a babonaságnak a ragálya” (WILKEN 2003, 22., 32. o.). Igaz, ő azzal büszkélkedik, hogy erőfeszítései sikeresnek bizonyultak a „téboly” megtorlására vagy az arra hajlandók eltántorítására. A szóban forgó beszámolóból egyértelműen vérmes, keresztényüldöző szándék rajzolódik ki. Még a római polgárjoggal bíró keresztényeket is érintette az üldözés és a megbélyegzés.⁷ Annak alátámasztására viszont kiválóan szolgál mindez, hogy erőteljes, kordában nem tartható kibontakozásnak indult a kereszténység birodalomszerte, megkerülhetetlen társadalmi és vallási jelenséget eredményezve. Emellett annak is dokumentált jele, hogy a rómaiak ekkorra már megkülönböztették a keresztényeket a zsidóktól (ROWLAND 2002, 77. o.).

Ezt erősíti a megfogalmazás, miszerint a keresztény gyülekezet gyors növekedésű időszakba lépett, aminek eredményeképpen kulturálisan sokkal sokszínűbbé vált, mint az indulásakor (TIDBALL 1983, 54. o.). A kulturális színesedés egyenesen arányos velejárója volt a vallási-etnikai palettán való elmozdulás. Figyelemre méltó, hogy a kezdeti években a keresztény gyülekezetet leginkább a szegényréteg tagjai és elnyomottak alkották, a gazdagabbak inkább csak a 2. századtól csatlakoztak hozzájuk – állapítja meg Troeltsch. Ebből – a dinamikus növekedés tényének fényében – az következik, hogy a kora keresztény gyülekezet pusztán a korszak és térség vallási krízisére kínált adekvát alternatívái nyomán fejlődött, nem pedig azért, mert valamiféle előnyös társadalmi dinamika mozgatta volna (TROELTSCH 1960, 45–51. o.). A Jézus-mozgalom eme növekedési periódusára vonatkozóan négy tényezőt azonosít TIDBALL (1983, 46–48. o.):

1. Társadalomgazdasági tényezők: gyors szociális változások Palesztinában, mint például éhínségek, járványok, túlnépesedés, társadalmi felbolydulás.

2. Szocioökológiai tényezők: A galileaiak több külső behatásnak voltak kitéve, mint azok, akik a nemzet szívében éltek; ilyenképpen sokkal nagyobb véleményfüggetlenséget tanúsítottak.

3. Társadalompolitikai tényezők: A hatalom hármasságú volt – főpapok, Heródes család, római prokurátor. A teokrácia egykori képviselői már nem tudtak tovább hatékonyan irányítani. A feszültségek alkalmat adtak egy másik, valós teokrácia keresésének.

4. Társadalmi-kulturális tényezők: A zsidó kultúra egésze fenyegetést szenvedett: hogyan jelenthetne bármit is az Istennel való speciális szövetségi kapcsolatuk a nemrégiben

ben tapasztalt történelmi fejlemények fényében? Röviden: identitáskrizist szenvedtek.

Nagy átfedéssel ugyanezeket a tényezőket szintén négy pontban ragadja meg Theissen. A négyféle krízis tehát: szocioökonómikus (éhségek, adóprés, túlnépesedés), szocioökológikus (a falu és a város szembenállása), szociopolitikai (konfliktus a római és a hazai elit között), valamint szociokulturális (a zsidók és a hellenizmus ellentéte; vö. THEISSEN 2006, 135–238. o.).

Jól érzékelhető tehát, hogy a teológiai-szótériológiai aspektusokon túl számos szociológiailag is megragadható tényező és paraméter is közrejátszott a kereszténység birodalmi szintű térnyerésében.

Összefoglalás, konklúziók

Dolgozatunk alapvető célja az volt, hogy a Krisztus utáni első századra kialakult tarka vallási-etnikai társadalomrajz rendszerét feltárjuk annak érdekében, hogy a zsidókeresztények identitásformálódási körülményeit kontextusban vizsgálhassuk. Az idáig vezető út kezdeti szakaszát az eredetileg kiválasztott nép, azaz Jákób-Izrael leszármazottainak és az (egyéb) népeknek évszázadokon át kibontakozó kölcsönhatása jellemezte, idővel a diaszpóra közegét és a prozelitizmus intézményét eredményezve új kategóriaként. Ebben az alaphelyzetben fejlődött ki a kereszténység az 1. század derekán a Jézus köré szerveződő mozgalom és a pünkösdű események nyomán. Ennek következtében az addig három vallási-etnikai kategória megduplázódott, hiszen a kereszténység mindből merített tagokat.

A csoportidentitás szempontjából jellemző, hogy a Jézus által útnak indított, így személye köré szerveződött tanítványi, majd apostoli mozgalom kezdetben sok szálon kötődött a judaizmushoz, mivel annak közegében jött létre. A kibontakozás évtizedei során azonban egyre nyilvánvalóbbá lettek olyan elméleti és gyakorlati disszonanciák, amelyek látnak repedésekből egyre nagyobb szakadékokká fejlődtek. Ebből kifolyólag a keresztény mozgalom elszakadni kényszerült az eleinte otthonát és táptalaját nyújtó judaizmustól. Ennek a folyamatnak a következtében egyfelől a kereszténységnek a judaizmusba való szoros integráltsága hangsúlyos, ugyanakkor jellemző, hogy a zsidóságon belül mégiscsak egy külön kategóriát alkotó képződménynek tekintették.

A judaizmus és a keresztény mozgalom interakcióját tekintve axiómaértékű megállapítás, hogy feszültség generálódott közöttük. Ennek a feszültségnek a mértéke azonban nem egyöntetű, hanem differenciálódása figyelhető meg, mégpedig a zsidóság adott alapközegének függvényében. Konkrétan a Palesztinán kívüli területeken, ahol az ott élő zsidóság már eleve színesebb identitással rendelkezett, mint az anyaországban, és mivel a judaizmus kultuszát sem tudta vegytiszta környezetben gyakorolni, etnikai és

⁷ Plinius levele X,96. In: Ifjabb Plinius: *Levelek*, 530–533. o.

kulturális szempontból pedig a körülöttük élők részéről folyamatos hatásoknak volt kitéve, jóval kevésbé tekintett fenyegető veszélyként a kibontakozó kereszténységre, így nem látta indokoltnak magát távol tartani a mozgalomtól.

A két nagy kategória közötti különbségek sorában beszédes szempont bontakozik ki az üldözöttség mértékét tekintve. A keresztényekkel ellentétben ugyanis a zsidók nem váltak hasonlóképpen üldözöttekké, mivel ők nem keltettek feltűnést, nem térítettek, ezért nemigen kerültek a figyelem középpontjába. Egyúttal ez a meglátás arról is szól, hogy a térítő attitűd mértékének és minőségének eltérése az üldözöttség mértékét is fölfedte. Tehát a különbözőségük egyik jelentős fokmérőjeként a missziót kell tekinteni.

Még ha nem is a keresztényekével azonos módszerekkel, de a judaizmus is gyarapodott külső forrásokból. Ezzel kapcsolatban azt figyeltük meg, hogy a judaizmus közössége a vallási komponensébe inkább kész volt befogadni a betérőket, mint az etnikai komponensbe, tehát a zsidóság identitásának etnikai komponense dominánsabb volt, mint a vallási. A zsidókeresztények esetében azonban ennek az etnikai származásnak az összekötő azonossága elégtelennek bizonyult az ideológiai meggyőződés különbözőségének kibontakozó túlerejével szemben. A Krisztus-mozgalomhoz tartozás feloldani látszik az etnikai feszültségeket. Az új identitás felülírta az egyéb identitáskomponenseket.

A zsidókeresztények és pogánykeresztények közötti konfliktuskezelés rokonságot mutat olyan módszerekkel, amelyeket a társadalomtudósok ma konfliktuskezelő eljárásként tartanak számon rivalizáló vagy hadakozó csoportok esetében. Ennek lényege, hogy az érintett két kör egy új, fölérendelt csoportban közös nevezőre kerül egymással, ami által egy új, közös csoportidentitás részesei lesznek.

Az első század vallási-etnikai csoportjait és kölcsönhatásait vizsgálva elmondható, hogy a társadalmat alkotó egységek, illetve csoportok integráns egységben vannak egymással. Ez kettős hatásirányt eredményez. Egyrészt a csoportidentitás és önazonosság között fennálló összefüggést tekintve az előbbinek az utóbbira gyakorolt hatása lényegesen jelentősebb, mint ellenkező irányban. A csoporthoz tartozás tehát jelentős meghatározó erővel bír az egyén identitását tekintve. Másrészt viszont az is jellemző tendencia, hogy egy csoporton belül a hangadó kisebbség, néhány meghatározó egyén véleménye határozza meg a többségét is a követett normativitás által. Ennek kettősségét láttuk megvalósulni a Krisztus utáni 1. század zsidókeresztényeinek identitásformálódását tekintve is.

Megállapítottuk, hogy a judaizmus a vallási komponensébe inkább tudta integrálni a betérőket, semmint az identitásuk etnikai vetületébe, amire vonatkozóan fennmaradt a differenciáltság a zsidó származásukat és az egyéb népek közül betérőket tekintve.

Itt azonban egy jelentős kitéltet szükséges megfogalmazni az összkép minél realisabb láttatása végett. Ez a tényező pedig a konformitás, amely egy másik tézisünkhöz

vezet vissza, nevezetesen ahhoz a megállapításhoz, miszerint a csoporthoz tartozás jelentős meghatározó erővel bír az egyén identitását tekintve. Ez ugyanis csak akkor valósulhat meg, ha a csoporthoz csatlakozó, abba integrálódni szándékozó egyén hajlandó a szükségesesen elegendő mértékű konformitás felvállalására. Ellenkező esetben azonban elkerülhetetlen a differenciálódás, ami akár a kirekesztés szintjéig is eljuthat. Ez az esetleges kirekesztés nem feltétlenül totális, hanem pusztán a kulturális (vö. etnikai) komponensre korlátozódik, ahhoz viszont elegendő mértékű, hogy a csoportba történő integrációt megghiúsítsa, és jellemzően alternatív csoportok létrejöttéhez, azaz szakadáshoz vezessen.

Miközben fenntartjuk, hogy az emberi természetnek és csoportdinamikának korokat átívelő közös halmazai vannak, hozzá kell tennünk, hogy számos különbség is van a vizsgált 1. század és napjaink között e tekintetben. Legjellemzőbben a kollektivismus és individualizmus kontrasztjával lehet ezt leírni. Ez kiváltképp megmutatkozik az előző bekezdésünkben taglalt konformitás paraméterét tekintve. Az alapvetően kollektivistá beállítódású ókori ember az identitásának forrását a csoportból táplálta. Ezzel szemben korunk embere egyre inkább individualizmusra, önállóságra, szabadságra, függetlenségre törekedve kevésbé kész az öröklött tekintély tiszteletére és a csoporthűsége.

A Krisztus utáni 1. század zsidókereszténységének identitásformálódási körülményeit meghatározó paramétereket feltérképezve és rendszerbe állítva a fenti megállapításokhoz jutottunk el. Mind közül a leglényegesebb a Krisztusban nyerhető új identitás minden más identitáskomponens elé és fölé helyezése lenne a különbözőségeket, szakadásokat áthidalandó. Az újszövetségi Szentírás üzenete nyomán kísérleteket látnunk erre nézve, de tökéletes megvalósulását mindeddig nem.

Felhasznált irodalom

- BARNETT, Paul 2005. *The Birth of Christianity. The First Twenty Years*. Eerdmans, Grand Rapids.
- BOSCH, David J. 205. *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Harmat-PMTI, Budapest.
- DUNN, James D. G. 1991. *The Partings of the Ways. Between Christianity and Judaism and their Significance for the Character of Christianity*. SCM, London.
- ESLER, Philip F. 1994. *The First Christians in their Social Worlds. Social-scientific approaches to New Testament interpretation*. Routledge, London.
- FERGUSON, Everett 1999. *A kereszténység bölcsője*. Osiris, Budapest.
- FREDRIKSEN, Paula 2008. *Augustine and the Jews. A Christian Defense of Jews and Judaism*. Doubleday, New York.
- GALSI, Árpád 2009. *Jakab, az Úr testvére. Jakab az ősgyülekezet és az ősegyház kontextusában*. Doktori értekezés. Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar Doktori Iskolája, Budapest.
- GOODMAN, Martin 1992. *Jewish Proselytizing in the First Century*. In: Judith Lieu – John North – Tessa Rajak (szerk.): *The*

- Jews among Pagans and Christians in the Roman Empire.* London, Routledge.
- HENGEL, Martin 2003. *Between Jesus and Paul. Studies in the Earliest History of Christianity.* Wipf & Stock, Eugene, OR.
- HENGEL, Martin 2010. *Őskeresztény történetírás.* Kálvin Kiadó, Budapest.
- HULTGREN, Arland J. 2004. *The Rise of Normative Christianity.* Wipf & Stock, Eugene, OR.
- NORTH, John 1992. The Development of Religious Pluralism. In: Judith Lieu – John North – Tessa Rajak (szerk.): *The Jews among Pagans and Christians in the Roman Empire.* Routledge, London.
- PECSUK Ottó 2009. *Pál és a rómaiak. A Római levél kortörténeti olvasata.* Doktori disszertáció. Kálvin Kiadó, Budapest.
- ROWLAND, Christopher 2002. *Christian Origins. An Account of the Setting and Character of the most Important Messianic Sect of Judaism.* SPCK, London.
- SIM, David C. 2015. Gentiles, God-Fearers and Proselytes. In: uő – James S. McLaren (szerk.): *Attitudes to Gentiles in Ancient Judaism and Early Christianity.* Bloomsbury T&T Clark, London.
- TENNEY, Merrill C. 1997. *Újszövetségi bevezető.* KIA, Budapest.
- THEISSEN, Gerd 2006. *A Jézus-mozgalom. Az értékek forradalmának társadalomtörténete.* Kálvin Kiadó, Budapest.
- TIDBALL, Derek 1983. *An Introduction to the Sociology of the New Testament.* Paternoster, Exeter.
- TROELTSCH, Ernst 1960. *The Social Teaching of the Christian Church.* 1. köt. Harper, New York.
- VERMES Géza 2013. *A kereszténység kezdetei. Názárettől Nikaiáig.* Kr. u. 30–325. Libri, Budapest.
- WILKEN, Robert Louis 2003. *The Christians as the Romans Saw Them.* Yale University Press, New Haven.
- WILSON, Bryan R. 1973. *Magic and the Millennium. A Sociological Study of Religious Movements of Protest Among Tribal and Third-World Peoples.* Heinemann, London.

Milyen a jó igehirdetés?

A prédikáció rejtett és nyílt attribútumai

■ SZABÓ LAJOS

Hol találhatunk megújulást segítő jelzőket a mai prédikációkkal kapcsolatban?

Azt gondolom, hogy a legtöbb mai igehirdetőnek nagyon jól esne, ha az igehirdetés elhangzása után nem sokkal feltehetné az aktuális igehirdetés hallgatóinak a kérdést: Milyen volt ez a prédikáció? Akár finomíthatjuk is ezt az érdeklődést. Néhány szinonim kérdés megfogalmazása segíthet ebben. Mit adott személyes üzenetként a prédikáció? Mi ragadott meg legjobban? Mi volt teljesen új gondolat? Melyik mondatra kaptam fel a fejemet? Ha lett volna egy papírdarab a kezemben, akkor ezt írtam volna fel rá: ... Mi váltott ki bennem mély katarzist? Mit nem mondtam volna én, ha nekem kellett volna prédikálnom? Mit éreztem feleslegesnek? Mi maradt ki belőle, amit nagyon vártam az alapige meghallása után?

Nem is elsősorban azért lenne fontos a prédikátor számára egy ilyen típusú visszakerdezési lehetőség, hogy sűrűbben hallja meg az elismerés emberileg kellemes hangzású mondatait vagy az elmarasztalás kevésbé kedves és nem annyira jóleső megfogalmazását. (Bár ezek sem elhanyagolható információk!) Kezelésük gyakorlása nem kis kihívás a sokat prédikáló lelkészek számára ma sem. Sokkal inkább azért lenne igényünk rendszeresen prédikálókként erre az aktív visszajelzésre, hogy az állandóan szükséges igehirdetői önértékelésünk realisabb lehessen, és az igehirdető folyamatosan kapjon friss és értékes személyi és szakmai, kritikai im-

pulzusokat. Szakmai és lelki szempontból egyaránt szükség van erre. Nagyon sok igehirdető szenved ma attól, hogy vagy egyáltalán nem kap ilyen jól „fogható” értékeléseket, vagy azok, akik a prédikációk hallgatóiként mégis kimondanak valami visszajelzést, nem tudnak szabadulni egy bizonyos formalitástól és egyoldalúságtól. Érkeznek a sablonmondatok. Mindig ugyanazoktól és szinte ugyanolyan mondatok. Legtöbbször csak a hallgatóság szélsőséges képviselői szólnak meg. Rajongással az egyik oldalon, illetve kemény elutasítással, esetleg tiltakozással a másikon. A legnehezebb helyzet mégis a szótlanság. A reflexiónélküliség.

Nem könnyű egy visszhangtalan környezetben teológiai értelemben éppen „hangadóként” lelkesen megszólalni hétről hétre, vagy – a magyar protestáns gyakorlat szerint – sokszor napról napra a szószéken beszélni.

Az igehirdetők vágya egyértelmű. Legyen természetes jelenség a visszajelzés mint a személyes fejlődés direkt motivációja, éppen a prédikáció által leginkább érintettek, az igehallgatók részéről. Legyen elevebb mozgása és gazdag utóélete az igehirdetésnek! Ne szoruljon be maga a prédikáció mint alkotás a túlzott megszokottság és a rutinszerű közömbösség ártalmas szorításába! Ez a helyzet gyakran szinte egy rejtett „no comment”-hangulatot éreztet, amely lélekölő, pedig valójában az ellenkezője a célunk a prédikálással: megszólítás, kimozdítás és elindítás. Önmagunk és egymás hitének ébresztése, erősítése.

Ha az nem is lehet ma még reális cél, hogy hangosan és természetesen érkezzenek a spontán reakciók a helyszínen, azért arra mégis lehet törekedni, hogy ki-ki – az igehallgatás élményének kitéve – magában fogalmazza meg a számára személyes üzenetet az igehirdetés elhangzása után. Épüljön be az életébe a kapott tartalom, üzenet, és segítse őt majd később, életének döntési, de akár hétköznapi helyzeteiben is.

Fontos, hogy ezt ne csak saját magára nézve tartsa valaki lényeges feladatnak, hanem a közösség többi tagjára is gondoljon. A másokkal megosztott igehirdetési reflexió nagy lehetőség. Amikor valaki felfedez egy számára sokatmondó tartalmat, vagy részeseül az egyedi megszólítotttság örömeiben, akkor ossza meg ezt a többiekkel. Adjon ösztönzést ezzel, és segítsen másoknak is a gyülekezetben a prédikáció élményre való rátalálásban és a tudatosabb igehirdetés-hallgatásban. Nem véletlen, hogy a reformátori egyházakban mindig nagy szerepet kapott a gyülekezeti közösség véleménye a prédikációval kapcsolatban. Ma is érdemes ezért a klasszikus értékért többet tenni a gyülekezetekben, és erősíteni az igehirdetésekkel kapcsolatos gyülekezeti felelősséget, aktivitást.

Mitől jó egy igehirdetés?

Bennünk, igehirdetőkben nagyon erősen él az a kérdés, amelyet gyakran szeretnénk is megválaszolni: mitől jó egy prédikáció? Igehallgatóknak is gyakori merengése ez, hol ki is mondják, hol pedig egyszerűen csak alaposan elgondolkoznak rajta. Miért szólított meg ez a prédikáció, és miért nem a másik? Miért van annyira nagy különbség az igehirdetések között? Milyennek kell lennie egy jó igehirdetésnek? Mitől lesz igazán jó a prédikáció? Rákérdezés ez a töprengés az igazi attribútumokra. A rendszeres igehallgatók benne élnek ilyen kérdések megfogalmazásában és megválaszolásában. Szükség is van arra az egyházban, hogy a gyülekezetek tagjai rendelkezzenek olyan ismeretekkel és lelki kultúrával, hogy ezzel a kérdéssel érdemben foglalkozzanak. Ez egyben az egyik feltétele is az igehirdetés körüli jó légkörnek és a mindig újra megelevenedő inspiráló dialógusnak.

Gyakran a személyes tapasztalat megfogalmazása az őszinte válasz. Ebben mindenki fel tudja tárni a saját kritériumait, különösen akkor, ha valaki lelkészcsaládban nőtt fel.

„Visky András kolozsvári költő, író mondta el nemrég egy író-olvasó találkozón, hogy amikor édesapja, a nagyhatású lelkész, Visky Ferenc ígét hirdetett, mindig érezni lehetett, hogy a prédikáció célpontja elsősorban ő saját maga. Úgy beszélt, hogy saját magát szólította meg mindenki más előtt. Sok-sok év igehallgatás után arra jutottam, ez az alázat a jó prédikáció kulcsa. Aki „felülről” beszél, vesztett ügye van. Aki kioktat, vesztett ügye van. Ugyanis akkor egy önmagát a tudatlan és bűnös hallgatósággal szembeállító lelkészt hallunk, nem pedig az élő Urat, aki az Ige hirdetőjét is meg akarja szólítani. Akkor nincs esély arra, hogy a

tökéletlen ember tapogatózó szavai átlényegüljenek isteni szóvá. Merthogy ez lenne az igehirdetés lényege, nem? Ez a nagy titok! Ezzel kell megküzdeni. A titkot nem lehet megragadni, leírni. Csak körüljárni lehet: megemlíteni néhány körülményt, feltételt, amely nélkül nem valósulhat meg.”¹

A jó igehirdetésben valóban lejátszódik egy átalakulás a szavak terén. Erejük lesz a szavaknak. A szavak átlényegüléséért küzd az igehirdető önmagában – önmagával is –, de a titok valóban az, hogy ez az egyéni munka hogyan megy át a közösség életébe, lelkébe. Ne csak megtalálja valaki a prédikáció lényegét a személyes megszólítotttságban önmaga számára, hanem élményként élje is át ezt, és bátran ossza is meg a közösségben. Ennek a tudatos lelki kommunikációnak a rendszeres gyakorlására érdemes ma is komolyabb energiát fordítani a gyülekezetekben, amikor újra a vasárnapi istentisztelet és annak igehirdetése a leglátogatottabb alkalom és a biztos találkozási pont a keresztény közösség életében. Konkrét gyülekezetpedagógiai kihívás ez a prédikáció gyülekezetépítő szerepét illetően.

A jó prédikáció sok erőt szabadít fel a hallgatóban a mindenkori missziói tevékenységre. Nem elhanyagolható az, ahogyan ma is sokan végzik az igehirdetés „jóságának” ezt a speciális terjesztését a gyülekezetekben. Ha nem is azonnal a helyszínen, de a beszélgetésekben, a mindennapi találkozásokban. A pozitív értékelés mindig meg is hozza a hatását.

A prédikáció műfaji sajátosságai közé tartozik, hogy mindenképpen törekszik arra, hogy a szavak elhangzása után elhatározás, elszánás és új utak vállalása következzen be az igehallgató életében. Ez lehet egy megerősített lelkiállapot elérése vagy gyógyító érzések megtapasztalása, de mindenképpen egy konkrét hatás, amely élő kapcsolatot jelent az elhangzott ige és igehirdetés eseményével az igehallgatók életének összefüggésében. Életközelség, életre kelés és életsegítés ez a javából!

A prédikáció attól lesz igazán prédikáció, hogy nem életidegenségben szólal meg, hanem nagyon is életközelen, azt is mondhatjuk, hogy a mindennapi élet valóságában. Hol hidat épít ennek érdekében, hol pedig tolmácsolja Isten igéjét jól követhetően, de van, amikor arra van szükség, hogy szakavatott idegenvezetőként mutasson rá az eredeti szépségére, értékére és mai gyakorlati hasznára is. Néha nagyon kemény építő munka, néha pedig elegáns tárlatvezetés vagy városnézés. Az egyház aktuális missziói szolgálatának is ez a lényege, hogy az mindig evangéliumhoz kötött szolgálat. Ez a főtéma. Minden más mellékág. Ez az, ami jogosan nyugtalaníthatja az igehirdetőt, hogy mennyire tud nem kifáradt, kiegészített hídépítő vagy idegenvezető lenni, hanem megújult életű és egészséges nyugtalan-ságban élő, energikus szószóló. Ezt fogalmazza meg Steinbach József püspök a lelkészi szolgálat komplexitásában:

„Az Ige kommunikálása, az átfogóbb értelemben vett

¹ <https://www.parokia.hu/archivum/kozosseg/szam/37/cikk/718/>. Megtekintés: 2019. szeptember 18.

igehirdetés folyamatos szolgálata: huszonnégy órás szolgálat. »Nem volt nyugalma lelkemnek – mondja az apostol –, mivel nem találtam Titusz testvéremet.« Ebben a kijelentésben ott rejtőzik szolgálatunk lényege, hogy »izgat« az ügy, az Isten ügye, »nyugtalanít«, mert az Úr a legfontosabbat bízta rám. Ez a szent nyugtalanság át kell hogy járja az igehirdetés minden formáját: a konkrét prédikációs munkát ugyanúgy, mint az apostol által említett pásztorációt, miszerint számon tartom a rám bízott nyáját, de ide érthetjük a lelkipásztorság gyönyörű szolgálatának minden ágát. E szent nyugtalanság nélkülözhetetlen része ennek a szolgálatnak, amely nélkül valóban jelentkezik az ellaposodás, a megfáradás, a kiégés. Az evangélium kommunikálása szóbeli bizonyágtételhez kötött szolgálat.» (STEINBACH 2014)

Ehhez a szüntelen megújuláshoz mindenképpen szükség van egy elmélyültebb magatartásra a prédikációk világában ma. Igehirdetőknek és igehallgatóknak mindig érdemes felküzdeni magukat egy minőségi színvonalra. Ez véd meg, és ez juttat el oda, hogy a prédikációknak nem csupán a külsősége, hanem a belső világa is színesedik, szélesedik, nem utolsósorban mélyül. Ezek a gyakorolható lelki tevékenységek az igehirdetésben is a mélyebb dimenziók elérését eredményezik, és az igehallgató számára is lehetővé teszik a felületes meghallgatáson túli aktivitást. A kognitív teljesítményen túl az emocionális síkra is nagy szükség van a prédikáció írása, elmondása és meghallgatása idején. Valós mélységet ér el így az igehirdetés meghosszabbított élménye az igehallgató egész életútjában és a napi, konkrét élethelyzetében is. Ez az, amire rutinosan azt szoktuk mondani: Megszólított ez az igehirdetés! Nekem szólt! Az a jó, ha ez a mondat nem marad pusztá kijelentés, hanem egyéni tapasztalás és közösségi megosztás is kapcsolódik hozzá. Nem is beszélve arról, hogy milyen megmozgató és lelkesítő ereje van egy közösségben annak, ha a prédikációk tényleg valós utóélettel rendelkeznek. Jó, ha hozzá is tudjuk tenni minél többször a „bővítést”: megszólított és elgondolkoztatott vagy megszólított és elindított ez az igehirdetés.

Szabad-e megszólalni, vagy „illik” mindig csendben maradni a prédikáció utáni percekben?

Vajon miért ragaszkodunk mégis annyira a csendhez, a hallgatáshoz a prédikáció után? A csendhez való viszonyunk általában is érdekes. Kitapintható lényeglátással és finomsággal írja körül ezt Kovács Mihály lelkipásztor egy írásában: „Sok ember vágya fejeződik ki akkor, amikor úgy érzi: jó lenne egy kis csend. Az embert azonban vonzza is, taszítja is a csend. Vonzza, amikor keresi a természet szépségeit, de sokakat »idegesít«, félnek is tőle. Menekülünk a belső csendtől, mert ilyenkor »egyedül vagyunk önmagunkkal« – pedig Isten ilyenkor megbékíteni akar (274. énekünk 3. verse ezt szépen fejezi ki: Csak légy egy kissé áldott csendben, magadban békességre

lelsz...). Isten életünk részévé akarja tenni a csendet, mert csak így vagyunk képesek meghallani az Ő szavát. Amikor az Úr megjelent Illésnek a Hóreb hegyén, nem volt ott az erős szélben, földindulásban, tűzben, hanem halk és szelíd hang által szólott hozzá (1Kir 19,11–13). Az Úrnál lecsillapodó embernek belső békessége van, mert tudja, hogy a legnagyobb bűnre is van bocsánat, rá mindig számíthat és erőt kap a nehez időkben. Az ilyen ember képes elfogadni a rosszat is. Az Úrban való békesség feloldoz félelmeinkből.» (KOVÁCS 2011)

Erre a hallgatásra és belső, csendes várakozásra lenne szükség rövid időre a prédikáció után, hogy később átadhatók legyenek a személyesen megfogalmazott gondolataink, érzéseink az elhangzott prédikációval kapcsolatban. Ma ez még egy kissé másképpen néz ki a gyakorlatunkban.

Az igehirdetések utáni hallgatás tényleg lehet az elmélyülés lehetősége/alkalma, és segítheti is ezt, de ma ez a hallgatás/csend sokkal jobban tűnik egy régi beidegződésnek, bizonyos értelemben „kötelezően elvárt liturgikus viselkedésnek”, mint természetes és mély lelki igény megélésének. Amolyan tradicionális szokásként gondolunk rá. Így inkább passzivitásba visz. Úgy is éljük meg, hogy eleve azt gondoljuk, nem lenne illendő, hogy az aktív visszhang megszólaljon, mert ezt nem szoktuk így tenni. Gyakori az a hozzáállás is, hogy nem lényeges a személyes vélemény „hangos” közreadása az igehirdetéssel kapcsolatban, mindenki inkább őrizze azt a lelke mélyén. De él még a régebbi időkből magunkkal hozott „kényelmes” felfogás is: nem illik megszólalni, vagy akár csak hozzászóláson gondolkodni az aktuális prédikációval kapcsolatban. Főleg nem a helyszínen! Ez sokszor egyfajta szent érinthetlenségi állapot és nagyon óvatos kezelési módot is generál a prédikációra nézve az igehirdetés és az igehirdető környezetében.

Mégis, ha csak a fantáziánkban visszük tovább ezt a kérdést, akkor is elgondolkodhatunk azon, hol lenne ennek az igehirdetést követő, „élő” visszajelzésnek, „visszhangnak” a legmegfelelőbb helye. Valószínű, hogy nem messze a prédikáció végén kimondott ámentől lenne igazán jó helye. Az elhangzás közelében, úgy, hogy a liturgia áhítatát mégse zavarja meg. Benne kellene mozognia az igehirdetés alkotói és előadói feszültségének világában, illetve a hallgató katarzisének elevevényében. Nem volna szabad ezektől elszakadnia. Pár perc orgonazene vagy néhány vers gyülekezeti ének után meg is történhetne, mielőtt még elhangzanak a hirdetések, a rövid technikai információk és a tudnivalók az adott istentiszteleti alkalommal kapcsolatban vagy a gyülekezeti közösség következő hetének eseményeivel összefüggésben. Pár őszintén kimondott jelző aranyat érne, kimozdíthatna egy merev és statikus magatartásból, amihez nagyon hozzászoktunk a gyülekezetekben. Nincs visszajelzés. Nincs véleménymegfogalmazás. Nincs reflektálás. Nehezen érkezik a kérdés. Pedig belül bennünk és sokszor egymás között is, a gyülekezeti tagok között a lelkész távollétében ennek a hagyományos

viselkedési szabálynak az ellenére elhangzanak értékes és építő kritikák, elismerések és értékelések. Csak nem kerülnek a megfelelő helyzetben megosztásra és feldolgozásra. Nincsenek „kihangosítva”. Nem részesedik belőle így az igehirdetés valódi, eredeti környezete. Maga az igehirdető sem. Pedig épp addig lennének nagyon izgalmasak, hatásosak ezek a visszajelző lépések, ameddig friss a prédikáció hatása mindenkiben. Amíg még éppen bennünk és közöttünk él, és aktívan jelen van a hallgatók gondolatainak és érzéseinek a középpontjában is. Aktuális, spontán és őszinte reflexiók hatnak mindig a legjobban. A prédikáció hiányosságai és a többletei is ekkor mérhetőek leginkább. A személyes vallomás és a közösségi megosztás is itt lenne a legérdekesebb és valószínűleg a legkorrektebb is.

Hasonló ez az azonnaliság iránti igény az azonnali kérdések gyakorlatához. Az azokra adható gyors válaszok jelentik általában a legerősebb impulzust is arra nézve, hogy az önkritikát, a korrekciót vagy az újragondolást valóban vállalja is az, aki egy közösség előtt folyamatosan beszélt, „felfedte önmagát”. Nem véletlen, hogy ezzel a módszerrel vizsgálják az alkalmasságot is. A modern világban ez a visszajelzésre felhasználható reakcióidő egyre rövidebb. Próbálkozás is van már a meghosszabbításra. Ma egy-egy zenei koncert után egyre gyakrabban megtörténik, hogy az előadóművész találkozik a közönséggel, és egy-két olyan gondolatot tud megosztani, amely új és érdekes adalékokkal gazdagítja a hallgatóságot. Persze fordítva is működhet ez, a hallgatóság kérdése, véleménye egészen új impulzusokat adhat az előadónak.

Az információs világ berobbanása és a kommunikációs forradalom után nagyon kicsire zsugorodott az az időtartam, amíg egy friss impulzus még elevenen jelen van bennünk, és nem vész el a rengeteg már elraktározott benyomás és élmény között. Illetve nem üti ki majdnem azonnal a következő újonnan érkező információ. Korábbi időkben egy-egy katartikus színházi vagy koncertélmény hetekig is egyedülállóan megmaradt az emberekben, de ma, amikor a médián keresztül hatalmas mennyiségű produkció árad, erre már esély sincs. Pillanatok alatt történik minden. Az internetes felületeken is, egy-egy közösségi oldalon a megjelenést követő pár másodpercben már megjelennek a kommentek és vélemények. Néha ezeknek jelentős hatásuk van a szerzőkre és a megszólalókra egyaránt, és erősen hatnak közvéleményre is.

A véleménynyilvánítás és élménymegosztás frissességi kritériuma nagyon lényeges abból a szempontból is, hogy ne emlékezetből mondjunk véleményt a prédikációról, hanem jelen idejű, éppen akkor bennünk élő mondanivalót osszunk meg. Azt, ahogyan éppen most hatott ránk. Azt, ahogyan most átjár minket. Vállalva azt is, hogy szókimondóbb, esetleg élesebb vagy elragadottabb stílusú lesz ez a megszólalás. De semmiképp sem lesz dinamizmust nélkülöző és erőtlén reakció. Az egyházi kommunikációnak erre a gyorsulásra általában a fiatalok megszólítása és elérése érdekében ma különösen is nagy szüksége van. A gyülekezeti közösség is

ezekben a modern és új típusú „expressz” felületeken érintkezik, és itt is mozgósítja legsikeresebben az odatartozókat.

Természetesen tudom és be is látom, hogy nincsen igazán esélye ennek a véleményközlési áttörésnek a mai istentiszteleti kultúránk és kialakult liturgiai gyakorlatunk aktuális helyzetében. De legalább vízióként, hipotézisként érdemes bele-gondolni – akár igehirdetőként, akár igehallgatóként – abba, hogy vajon egy ilyen lehetőség hogyan érintené mindkét oldal mai hozzáállását. Mennyire lennének készen arra, hogy megnyíljunk a prédikáció hallgatójaként akkor, amikor előtte az igehirdető sokszor nagyon mélyen és rendkívül személyesen is élénk tárta életének belső világát? Kitérülközött, és elmondta lelki életének személyes üzenetét. Az igehirdető saját hitének legmélyebb szféráiba is betekinthetett a hallgató. Kérdés az is, hogy hogyan lehet ezt igehallgatói oldalról tapintattal és megfelelő megbecsüléssel kezelni egy ilyen, végső soron mégiscsak értékelő, véleményező jellegű kommunikációban.

Abban azonban biztos vagyok, hogy a mai igehirdetőknek sokat segítené egy ilyen álom valóra válása. Ha ez a visszajelzés egészséges lelki kulturáltsággal meg is valósulhatna, akkor kedvet adna, élénkítene, és mindenképpen speciális motivációt jelentene a következő prédikáció tartalmi és formai megvalósításához is. Segíthetne abban is, hogy a prédikáció szubjektivitása és objektivitása is kontrollnak legyen kitéve. Ez pedig nagyon időszerű lenne, mert mindkét véglet felé nagy elmozdulásokat lehet tapasztalni a mai igehirdetői gyakorlatban. A túlzottan „száraz”, előadás jellegű prédikáció és a „szirupos” érzelmi vallomás egyaránt jelen van a mai igehirdetési palettán.

A teóriák síkján is érdemes néhány alapvető kérdést megvizsgálnunk annak érdekében, hogy minél többet tehessünk azért, hogy elevenebb közegben és előbb prédikációk hangozzanak el a mi korunkban is. Minden generáció csak saját magának tudja feltenni és megvizsgálni ezt a kérdést. A történeti visszatekintések sok hasznos támpontot és megoldási példát adhatnak a prédikációk egykori helyzetére, az akkori kommunikációs térre vonatkozóan, de az aktuális mai lépéseket a prédikáció folyamatos szerepével, jelentőségével és erejével kapcsolatban nekünk szükséges ma megteremtteni. Hiszen az igehirdetés alkotása és meghallgatása mindennapi életjelenség az egyházban, aminek állandó fejlődésre és megújulásra van szüksége ahhoz, hogy be tudja tölteni küldetését egy adott korban. Ez pedig akkor valósul meg, ha aktív és kölcsönös kommunikáció zajlik az egyházban igehirdetők és igehallgatók között a mindennapi gyakorlatban. Ezt igazolják ma az okkal népszerű családi istentiszteletek a bennük rejlő gazdag interaktivitással.

Milyen tipikus jellemzői vannak a mai prédikációknak?

Nem a megszokott jellemzők felsorolására gondolok, hanem inkább csak néhány speciális vonást emelnék ki, amelyek ma gyakrabban érezhetőek és tapasztalhatóak. Nem is kri-

tikai éllel teszem ezt, inkább a jelentőségük növekedése és előfordulásuk terjedése miatt vizsgálom ezeket. Talán ezzel is lehet segíteni a közös önvizsgálatot a prédikációs gyakorlatunkat illetően. Jobban rá lehet érezni arra, hogy milyen jellemzők lennének a megnyugtatóbbak és stabilizálóbbak a jó igehirdetés érdekében.

– *Az igehirdető személyes életéről szóló elbeszélés* sokkal erősebben érvényesül napjainkban, mint korábban. Ez a prédikátor egyfajta kitarulkozásában nyilvánul meg. Elmesélésként, szemléltetésként vagy élménymegosztásként jelentkezik. Erre van egy kitapintható és határozott igény a gyülekezeti tagok részéről, de kockázattal is jár, mert nem könnyű megtalálni az igehirdető részéről azt a határt, ameddig a személyes vonatkozások még tényleg szükséges mennyisége hangzik el, és nem több. A közelre engedés jellemzővé vált. Hasonlóan sokszor tapasztalható az az igyekezet, hogy az igehirdető túl közelről szólítja meg ezzel a megelőlegezett bizalmas stílussal a gyülekezetet. Ez elsősorban talán a kisebb létszámú gyülekezeti közösségekben elmondott prédikációk nagy számának lett a következménye. Itt nyilván nem maradhatott fenn a nagytemplomi szószéki távolságának megfelelő hangvétel, hanem sokkal közvetlenebb és kellemesebb, mindekelőtt bizalmi irányultságú beszédforma alakult ki. Ezzel sokszor nagymértékben megerősödött az érzelmi szál a prédikációban, és gyengült az ismeretátadási és tanítói tartalom. Óvatosan kellene bánni ezzel a tendenciával!

– *A laza alapige-értelmezés* szintén gyakran megfigyelhető. Elterjedt egyfajta kilépés és eltávolodás a konkrét alapige egyedi, saját üzenetétől, lényegétől. Leginkább abban mutatkozik meg ez, hogy nem tükröződik vissza a prédikációban a mély küzdelem az igével. Bár a textus elhangzik, de a prédikáció nem kötődik szorosan hozzá, hanem egy másik, sok esetben az adott alapigét nem elegendő mértékben visszatükröző tartalmat fejt ki jobban az igehirdető. Előrelép egy olyan megközelítés, amely nem a textusra összpontosít, legfeljebb asszociációs szinten találkozik vele. Az ilyen szószéki beszédből hiányzik az exegézis mélyebb közkinccsé tétele vagy a szöveghűség szabályainak betartása. Az alapigéhez kötöttség szabadabb kezelése gyorsan vezethet oda, hogy az igehirdető sorozatosan ugyanazzal a tartalmi centrummal dolgozik, még akkor is, ha a textusok egészen más, illetve több teológiai kérdés megszólaltatására adnának lehetőséget. Ez azért is elgondolkodtató, mert az igehallgatók jelentős része kimondottan szeretne a vasárnaponként változó szentírási szakaszokon keresztül elmélyültebb bibliaismeretre és hitéleti tájékozottságra szert tenni. Sőt igény van arra is, hogy ezeken keresztül izgalmas teológiai témák újszerűen meg is szólaljanak a prédikációban.

– Nem ritka a mai igehirdetésekből az *óvatos távolságtartás a kontextuális eseményektől*, amelyek pedig kikerülhetetlen valóságai mai életünknek és környezetünknek. Némi játékosággal „gyakorlati textusnak” is nevezhetők.

Néha bántó figyelmetlenségként hat ez a távolságtartás. Megrázó események a világ tőlünk távol eső részein, a társadalomban jelentkező, nagyon nehezen elfogadható és feldolgozható ellentétek és kiélezett szembenállások, esélyegyenlőségi visszaélések, a közösségi élet etikátlan jelenségei jó, ha az imádság mondatai közé bekerülnek, de a szószéki közös gondolkodásban nem kapnak szerepet. Így az igehallgató a mindennapi terheit, feszültségeit és félelmeit kevésbé találja meg a prédikációban, és így nem is tud ezekhez erőt, kiutat és megélési segítséget találni. Hiányzik a kortárs hullámhossz, amelyen pedig a leglényegesebb területeken válhatna nagyon konkrétá az alapige üzenete. Lehet ez túlzott óvatosság, de lehet tudatos elhatározás is abban a szellemben, hogy nem szükséges a mai élet égető kérdéseit felvinni a szószékre. Csak az a gond ezzel, hogy az elmondott prédikáció erőtlenné válik, tartalma bántóan steril, üres sablon lesz. Olyan érzése lehet ilyen esetben az igehallgatónak, hogy szép és kerek beszédet hall, amely azonban nem érintkezik az ő belső vívódásaival és küzdelmeivel. Hiányzik belőle az élet és az erő.

Ettől az elzárkózástól óv Fekete Károly is, amikor a kozmikus nyitottságra és felelősségre hívja fel a figyelmünket: „Rehabilitálni és komolyan kell venni az *Apostoli hitvallás* első artikulusát, a teremtő Isten művét. Igehirdetéseinkben az uralkodás és a hódítás helyett a sáfárság szemléletmódját a középpontba állítani. A bűn fogalmának kitágítása: bűn a természet pusztítása a rövid távú és gyors technikai és üzleti sikerek érdekében; bűn a közömbösség, a struccpolitika: a Biblia ökológiai üzenete az, hogy Isten minden teremtményét szereti, az egész teremtettséget, a kozmoszt! Kozmikus krisztológia hangsúlyozása – szeretni azt a világot, amelyet Krisztus beleölt a megváltás művébe. Krisztus magához ölelte a világot (Úgy szerette e világot...), mi pedig, kései követői, kilökjük a világot. Él közöttünk a kirekesztés lelkülete, az üdvegoizmus. Vannak irányzatok a kereszténységben, amelyek világkerülők és világgellenesek, sőt világtalanok... Áthatni a világot – ez a feladat.” (FEKETE 2013, 109–110. o.)

– Szintén megfigyelhető a *kisebb intenzitású ráhangolódás az igehallgatók hétköznapijaira és a valós élethelyzetükre*. Általános tendenciaként is érezhető a környezetünkben, hogy kevesebb a figyelem és az érdeklődés az emberi élet hétköznapi és általánosabb területei iránt akár a családban, akár a kisebb és nagyobb közösségekben. Inkább a szenzáció, a kiemelkedő és a különleges áll az érdeklődés fókuszában, nem a mindennapi élet. A gyülekezetek tagjai pedig hűségesen hozzák magukkal az élethelyzetüket, kimondott és ki nem mondott feszültségeiket, fájdalmaikat és örömeiket egyaránt. Az igehirdetésben ritkán nyílik lehetőség az azonosulás, a beleélés affinitásának megérzésére. Ennek nem egyszerűen az igehirdetői oldalon lehet az oka, hanem abban a ma divatos életfelfogásban, amely egyre inkább kis és védett szigetként szeretné felfogni az emberi életet, és kevésbé gondolkodik közösségi formában, pedig ezt az egy test

és egy Lélek, tipikusan keresztény alapirányunk elvárná. Itt nagyon sokat segítene egy közvetlenebb tapasztalás az igehallgatók hétköznapi, családi vagy éppen családot nélkülöző életéről, olyan tapasztalat, amely testközeli és közvetlen. Ebben a korábbi igehirdetői generációk többet tudtak vállalni és tenni is, mint a maiak. Pedig erre a közelítésre mindenképpen törekedni kell, ha nem is egészen úgy, ahogyan arra évtizedekkel ezelőtt volt lehetőség. Jobban kellene látni és érezni a helyszínt, ahonnan jönnek az igehallgatók!

Milyen jellemzőkre érdemes törekednie az igehirdetésnek ma?

Szeretnék néhány olyan jelzőt keresni ebben az összefüggésben, amelyek megmutatják számunkra, hogy milyen irányba érdemes elmozdulnia ma egy igehirdetőnek, amikor elhatározza, hogy újítani és frissíteni szeretné az igehirdetői munkáját. Milyen jelzőkre érdemes törekedni? Milyen jellemzők lehetnek követelményként előttünk? Talán ha valaki ezeket maga előtt látja, még inkább vágyódik az igehallgatók véleményének rendszeres meghallgatására.

Érdemes jelzők segítségével végiggondolni, hogy milyen attribútumok vinnék előbbre a mai prédikációinkat. Igehirdetőként szabad ezeket a jelzőket tudatosan rögzíteni, és mint elérhető és beteljesíthető vonásokat konkrét célként magunk előtt látni.

Az igehirdetés legyen *koncentrált*. – Tudom, mit szeretnék, és a mi a célom.

Az igehirdetés legyen *erőteljes*. – Erre van szükségünk, ebből meríthetünk.

Az igehirdetés legyen *színes*. – Sokféle élmény és kimeríthetetlen tapasztalás van bennünk.

Az igehirdetés legyen *lélekemelő*. – Nem szabad ott maradnom, ahol lelkileg gyengülök.

Az igehirdetés legyen *önvizsgálatot segítő*. – Ezt nem tudtam magamról, ezt most fedeztem fel.

Az igehirdetés legyen *iránymutató*. – Az irányért felel a szószéki szó, a megvalósítás a híveké.

Az igehirdetés legyen *épitő*. – Bizakodó lelki növekedést indíthat.

Az igehirdetés legyen *bátorságot adó*. – Van jövő, van folytatás, nekem is van lehetőségem.

Az igehirdetés legyen *hitet sugárzó*. – Jobban látható az utam, világosabb a továbblépés.

Az igehirdetés legyen *közösségépítő*. – Nem egyedül indulok, hanem társakkal úti közösségben.

A prédikáció jelzőinek sok változása és alakulása ellenére mindig marad egy állandó attribútum: *meggyőző*. Ma van, aki egy kicsit óvatos ezzel a jelzővel kapcsolatban a negatív történelmi tapasztalatok miatt. Van, aki viszont csak ezt tartja igazán döntőnek és fontosnak. Kérdő formában vihetjük tovább a gondolatainkat: Mikor lesz meggyőző egy

igehirdetés? Timothy Radcliffe, a világhírű angol dominikánus szerzetes felelete mérvadó minden igehirdető számára.

„A kereszténység azon áll vagy bukik, hogy igaz-e, amit hirdet. A kereszténység tanítása nem csupán tények száraz ismertetése. Hitünk túlmutat a hittételeken, az Isten szavakkal kifejezhetetlen misztériumába vezet. Szavaink a szavakon túlra vezetnek. Olyan nyilakhoz hasonlítottam őket, amelyekkel messzebbre célunk, mint amennyire ellátunk. A sötétbe löjük ki őket. Istenről szóló állításaink csak az Istenre irányuló életek összefüggésében érthetőek. Önmagán túlmutató életünk nélkül a szavaink nem sokat jelentenek. Olyan nyilvesszőkhöz hasonlítanak, amelyeket ki sem lőttek. Senkit sem fognak meggyőzni, nem lesz hatalmuk. Beszélhetünk szeretetről, szabadságról és a reményről, amennyit csak akarunk, ha ezeknek jele sincs életünkben, hiába fecsegljük a szavakat. A kihívás az egyház számára az, hogy olyan közösséggé váljék, amely meggyőzően tud Istenről beszélni, mert az irgalom és a kölcsönös öröm, a boldogság és a béke helye.” (RADCLIFFE 2012, 283. o.)

Erre az örök kérdésre nagyon nehéz megtalálni az igazi választ, de nagyon jó benne élni az állandó feleletkeresés szép folyamatában. Ezért csodálatos hivatás a prédikátorság az egyházban. Azzal lehet foglalkozni hivatásszerűen, ami minden hívő keresztény napi feladata. Isten igéjébe beletekinteni, önmagunk életét kinyitni előtte, és mások életének ismeretében és tiszteletében küzdeni a mai, élő üzenetért. Kettős összehangolódásban így élni: beleélés Isten szavaiba és ráhangolódás a társaink életére. Rezonál bennünk az isteni szó, és mély kötődések teszik lehetővé, hogy bennünk és általunk megszülessen a mai mondanivaló, az aktuális, személyre szóló üzenet. A belső impulzusok kiszabadulnak, és külső megjelenéssel, figyelemfelkeltő és szimpatikus hangon elérik a társakat, a szószékkal szemközt ülő embereket. A Szentlélek munkájával határtalan lehetőség nyílik meg. Inentől kezdve már csak az a kérdés: hány attribútum születik, és hogyan érkeznek vissza az igehirdetőhöz. Ez az a nemes és értékes körforgás, amely mindig megújítja, frissíti és újjáteremti a szószéki beszédet igazi és jó prédikációvá.

Hivatkozott művek

- FEKETE Károly 2013. A kor és az igehirdetés kapcsolata. In: Szabó Lajos (szerk.): *Homiletika ökumenikus palettán*. Luther Kiadó, Budapest.
- KOVÁCS Mihály 2011. Az Istennel megbékítő csend. *Reformatus.hu*, december 11. <https://reformatus.hu/mutat/az-istennel-megbekit-csend/>. (Megtekintés: 2019. szeptember 18.)
- RADCLIFFE, Timothy 2012. *Miért vagyok keresztény?* Ford. Lukács József. Vigilia Kiadó, Budapest.
- STEINBACH József 2014. A misszió kérdései ma. *Reformatus.hu*. [https://www.reformatus.hu/data/siteattachments/2/2014/3/9/Steinbach József a misszió kérdései ma.pdf](https://www.reformatus.hu/data/siteattachments/2/2014/3/9/Steinbach%20Jozsef%20a%20misszi%C3%B3%20k%C3%A9rd%C3%A9sei%20ma.pdf). (Letöltés: 2019. szept. 18.)

Igehirdetés Zügn Tamás evangélikus lelkész temetésén

1955–2019; Gal 4,19

■ BARANYAY CSABA

Zügn Tamás testvérünk földi életútja itt, Sopronban kezdődött. 1955. július 18-án született evangélikus családban. Beyer Pál lelkész keresztelte augusztus 3-án. 1968-ban konfirmálta Weltler Rezső lelkész. Konfirmációi ígéje ez a zsoltárvers: „*Taníts engem utaidra, Uram, hogy igazságod szerint járjak, és teljes szívvel féljem nevedet.*” (Zsolt 86,11)

A konfirmációig saját bevallása szerint nem volt semiféle erősebb személyes kötődése egyházához. Am azután – amikor az akkor fiatal lelkész Joób Olivér szolgált Sopronban – ő is bekerült abba a jól működő ifjúsági csoportba, amely a konfirmáció után is együtt maradt. Itt kapta az első indítást a lelkési szolgálatra. Így a soproni iskolaévek után következtek a budapesti tanulmányok. 1978-ban végzett az Evangélikus Teológiai Akadémián. Ebben az évben volt az ordinációja is.

Lelkési szolgálatának első hét évét Vönöckön töltötte. Egy vele készült interjúban ezt mondta: „Éjjel-nappal együtt éltem a gyülekezettel. Ott ismertem meg azt a gyakorlatban, hogy mi is az egyház, amit a könyvekből elsajátítani nem lehet...” 1985-ben házasságot kötött a Kemenesmagasiból származó Balogh Judittal. Majd három évet szolgált Lovászpatonán, ahol az idős lelkészek távozásával igen nagy körzetet gondozott. Egy-egy vasárnap őt, de olyan is volt, hogy hét istentiszteletre ment a szolgálati Trabanttal.

Lovászpatonáról Nagy Gyula püspök biztatására vette át a nehéz helyzetben levő, csaknem forrongó körmendi gyülekezetet. A körmendi tíz év alatt templomot renováltak, orgonát újítottak fel. Rendszeresen tartottak hangversenyeket a templomban. A város életéből is aktívan kivette a részét, 1993-tól pedig a Vasi Evangélikus Egyházmegye esperese lett. Körmenden született Márton fia és

Anna leánya is. A lelkészcsalád azután – elfogadva a soproni gyülekezet hívását – hazaköltözött Sopronba, ahol négy évet szolgált...

A soproni évek után püspöke, Ittész János helyettesítő szolgálatra küldte őt Kőszegre, ahol a gyülekezet és a nyugdíjas éveit aktívan töltő Keveházi László is támogató szeretettel állt mellé. Majd Celldömölkön át Györkönyben a Szőlőtő Alapítvány munkájában vett részt, hogy gyógyítva gyógyuljon maga is. Györkönyből elkerülve rövid időre még Csikvándra kapott megbízást, de azt követően kérte nyugdíjazását. Győrben lakott, közben kórházi kezelésre szorult, majd egyre többször jelent meg Kőszegen. 2016-ban házasodtak össze Csernus Judittal, Tündivel, akiben szerető társra lelt élete utolsó éveiben. Kőszegen élte élete utolsó három évét, egyre többször betegséggel küszködve. Otthonában lett rosszul szeptember 10-én, és felesége karjaiban hunyt el, hosszabb szenvedés nélkül, békességben.

Zügn Tamás testvérünk zárkózott természete ellenére, minden küzdelmével együtt is pozitív ember volt. Többekkel levelezve tartotta a kapcsolatot, egykori évfolyamtársai közül is volt, aki mellette állt, és támogatta őt.

Küzdelmes életéről és Istenbe vetett reménységéről tanúskodik lelkési jelmondata is, amelyből maga is gyakran merített erőt: „*Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek.*” (Mt 11,28)

Tamás igehirdetéseire valószínűleg nemcsak én emlékszem hálával, hanem azok is, akik nálam sokkal többször hallották őt prédikálni. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy mennyire felkészült igehirdető volt, akinek szolgálatában érezhető volt a megharcolt mondatok mögött az a teológiai látás és igényesség, amely mindig Krisztust állította a középpontba.

Luther Márton vívódó személye különösen is közel állt

* Elhangzott 2019. szeptember 27-én Sopronban.

hozzá. Egy publikációjában Luther utolsó szavai kapcsán a sikeres és sikertelen emberről gondolkodik így: „...mert sem a siker, sem a sikertelenség nem önmagában való érték, mert a kitaszítottság sem tesz értékesebbé, hanem az ember csak Krisztus keresztye és értünk hozott áldozata révén válik teljes értékű emberré. Mert semmit sem hoztunk a világba, és ki sem vihetünk belőle semmit – ahogyan erre Pál is tanít. Ilyen értelemben valóban »koldusok vagyunk«, akiknek semmijük sincs azon kívül, amit Isten ad, mégis minden a miénk, mert Isten szeretetében vagyunk.”

Egy ellentmondásokkal teljes életút végén, amelyben valóban tetten érhetőek a bevezetőben énekelt 121-es számú gyönyörű énekünk gondolatai, mi is csak ezt tudjuk mondani: koldusok vagyunk, Isten szeretetének koldusai. A Tamás számára is oly kedves ének soraiban megszólaló öröm és fájdalom, a siker és a kudarcok magassága és mélysége Istenre szorultságunk megkerülhetetlen jele.

Mi sem tehetünk most mást, mint hogy koldus kezünket kítárva könyörgünk Isten irgalmáért. Nem véletlen, hogy oly sokszor szólalt meg ez a dallam szeretett hangszerén – otthoni orgonáján. S énekelték Tündivel együtt az utolsó időszakban is, hogy „Gyengék gyámola, te maradj velem!”

Mert ő is tudta jól, ahogyan Anna lányának szóló le-

veleiben is sokszor megfogalmazta, hogy a kísértő újra és újra fenyegető erejével szemben csak Isten ereje tarthat meg. Ahogyan egykor Tamás kezében újultak meg a harmóniumok, úgy az Úr is megújította őt, és adott neki újabb és újabb lehetőséget a felállásra, újrakezdésre küzdelmes életében.

Kedves testvérek! A mi közös kiáltásunk is legyen ez Istenünkhöz: „Te maradj velem!” Mert az Istenre szorultság, Isten védelmet, támaszt adó hűséges kegyelme az, amely új erőt adhat nekünk, ahogyan testvérünk is képes volt többször is felállni és újat kezdeni. S ilyenkor öröm és hála volt a szívében.

Így adunk hálát ma mi is Zügn Tamás lelkész testvérünk életéért, mindazért, amit rajta keresztül kaptunk mi magunk személyesen, és evangélikus egyházunk az ő szolgálata által. S így ajánljuk őt Urunk irgalmas szeretetébe Krisztus keresztfájára tekintve, hogy minden „nyomasztó árnytól” megszabadulva immár Isten irgalmas szeretetére bízzuk őt.

Kérjük Urunkat, hogy ő erősítsen meg és vigasztaljon minden gyászoló szívet: feleségét, családját, leányát és fiát, minden gyászoló rokont és barátot. Egykori gyülekezeteinek tagjait, akikkel együtt hallgatjuk most a soproni gyülekezet kórusának szolgálatát: „A keresztfához megyek...” Ámen.

Emlékezés Marschalkó Gyula evangélikus lelkész szolgálatára

1921–2019

■ ZÁSZKALICZKY PÁL

Marschalkó Gyula 1921. december 26-án született Rákoskeresztúron, felvidéki német (cipszer) származású szülők gyermekeként. Édesapja evangélikus tanító volt, édesanyja katolikus. Őt magát is katolikus szertartás szerint keresztelték, mert édesapja reverzálist adott, de gyermekkorától evangélikus hitben nevelkedett. Tanulóéveit édesapja tanítványaként Csorvás egyik tanyai iskolájában kezdte, majd Békéscsabára került. Az édesapa 1937-ben Rákoshegyen kapott tanítói állást, fia a fasori gimnáziumban folytatta tanulmányait. A Fásorban Sólyom Jenő, majd Scholz László voltak hitoktatói. Az előbbi biztatására vett részt a tahi diákkonferenciákon, s az ott hallottak nyomán kezdte forgatni a Szentírást. 1939 és 1942 között a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának kémia–fizika szakára járt. Közben

1941-ben a Székesfővárosi Felső Zeneiskolában ének–zongora szakra iratkozott be. Az egyetemi tanulmányok közben kapott elhívást a lelkészi szolgálatra. A soproni teológiát 1942-ben kezdte el, ahol megelőző tanulmányai idejét beszámították. 1945-ben tette le szigorlati vizsgáit. 1945. július 8-án szentelte lelkésszé Raffay Sándor püspök.

1948 szeptemberében feleségül vette Szentirmai Annát, akivel 71 éven keresztül éltek egymást támogató, szép házasságban. Feleségében igazi segítőársat talált a lelkészi szolgálatban.

1945-ben Szegedre került segédlelkészként Benkóczy Dániel mellé, akinek betegsége miatt egy ideig teljesen egyedül kellett ellátnia az anyagyülekezetet és a szórványok szolgálatát. 1947. október 1-jétől Kelenföldön volt segédlelkész Kendeh György mellett. Egy évvel később Mezőhegyesre került helyettes lelkésznek, hamarosan a gyülekezet meg is választotta, s hét éven keresztül ott szolgált. 1955-ben vecsési lelkész lett, ahol harmincöt éven át volt a gyülekezet lelké-

* Az életrajz a *Nem voltam egyedül* című interjúgyűjtemény 2. kötetében szereplő portré alapján készült.

sze. Szolgálatára idején 1962-ben épült fel a világháború idején elpusztult lelkészlakás helyett az új parókia, 1971-ben pedig a Lutheránus Világszövetség adományából az ideiglenes fatemplom helyett új templomot kapott a gyülekezet. 1990 óta Rákoshegyen töltötte nyugdíjas éveit, ahol azonnal bekapcsolódott a gyülekezet életébe, énekkart szervezett és vezetett. s amíg ereje engedte, hetente tartott bibliaórákat, havonta egy, de olykor két vasárnap is a gyülekezet templomaiban két-két istentiszteleten hirdetett ígét. Kezdetől fogva tagja volt az Ordass Lajos Baráti Körnek. Bekapcsolódott

az újrainduló Fébé Diakonisszaegyesület munkájába, ahol a választmány hasznos tagja lett, s a havi összejövetelek alkalmain és a nyári konferenciákon szívesen szolgált. Az Evangélikus Belmissziói Baráti Egyesület (EBBE) is hűséges és imádkozó tagjától búcsúzik. Marschalkó Gyula távozásával egyházunk legidősebb nyugalmazott lelkészét veszítettük el. Ugyanakkor benne az id. Gáncs Aladár, Sréter Ferenc és Túróczy Zoltán szolgálatával fémjelzett, gyülekezeti evangélizációt végző nemzedék utolsó tagja indult el a minden halandók útján. Emléke sokáig áldott lesz közöttünk!

Igehirdetés Marschalkó Gyula temetésén

1Jn 1,7

■ GYŐRI GÁBOR

Jézus népe! Krisztusban szeretett Testvérek!

„Pál apostollal és minden hittestvérrel együtt vallom, hogy nekem az élet Krisztus, a meghalás nyereség (Fil 4,21).” Ezzel az idézettel kezdődik Marschalkó Gyula testamentuma, amelyben temetéséről rendelkezik. Sárgult papíron, tollal utólagosan több helyen korrigált, gépelt szöveget adott át otthonában nekünk, akiket évekkkel ezelőtt felkért a búcsúztatás szolgálatára.

Ebben a testamentumban így rendelkezik: „A temetési igehirdetés alapigéje 1Jn 1,7 legyen: Ha pedig a világosságban járunk, ahogyan ő maga a világosságban van, akkor közösségünk van egymással, és Jézusnak, az ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől. – Ez az ige az esketési ígénk volt. Az igehirdetés ne rólam szóljon, hanem evangélizáló jellegű legyen!”

Nehéz ennek eleget tenni, hiszen sokan vagyunk, akik testvéri, sőt bensőséges kapcsolatban voltunk Marschalkó Gyulával, Gyula bácsival. Rokonságán túl a lelkészi kar, egykori gyülekezetei, a közegyházi munkacsoportok, grémiumok, amelyekben tevékenykedett, az általa vezetett énekkarok és még sokan mások szellemi-lelki örököseinek érezzük magunkat.

A testamentum valójában erre az örökségre irányítja a figyelmünket. Az igazi örökségadó maga az Isten – Marschalkó Gyula maga is örökostársként csak továbbadta, amit kapott. Vincellér volt Krisztus szőlőskertjében, és tudta: „Nem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja.” (1Kor3,7)

Ezért Gyula bácsi rendelkezését, hogy az igehirdetés ne

róla szóljon, nem megkötésként, hanem feloldásként értelmezhetjük. Nem kell semmilyen konvencionális elvárásnak megfelelni, szabadon hangozhat a tiszta evangélium.

Az evangéliumi üzenet – a rendelkezés szerint – az esküvői igehirdetés alapigéje, amely hetvenegy évvel ezelőtt, 1948. szeptember 19-én hangozott el házasságuk megáldásakor: „Ha pedig a világosságban járunk, ahogyan ő maga a világosságban van, akkor közösségünk van egymással, és Jézusnak, az ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől.”

Az ifjú pár számára hirdetett ige most nekünk szól, rólunk szól.

Az életben sokszor nem a világosságban járunk, mert hosszabbak az éjszakák, mint a nappalok – valósággal és képletesen szólva is.

Voltak és vannak kilátástalanul sötét, nehéz időszakok a történelemben és egyéni életünkben is. A sötétség és világosság váltakozása a teremtett világban természetes rend, de nem az az emberi közösségekben, mert ott a sötétség az ember által előidézett helyzet. A sötétség a bűn következménye és egyben a bűnös életforma ideális közege. Az a közeg, amelyben a hit bizalmatlansággá, a reményesség elkeseredéssé, a szeretet gyűlöletté válik. A bűn sötétjében még a házasság menyországa is pokollá lesz, ezért helyénvaló volt az esküvőn erről az ígéről beszélni, a megelőzés szándékával.

De helyénvaló ez a textus egy temetésen is, mert benne az evangélium lényegét szólaltatja meg az apostol: Krisztus vére megtisztít minden bűntől.

Marschalkó Gyula kívánsága szerint evangéliumi igehirdetésnek kell most hangoznia. Evangélizálni azt jelenti, hogy odagyülekezünk és másokat is meghívunk Krisztus keresztségéhez, ahol a bűntörölő vér felment a minket ter-

* Elhangzott 2019. október 5-én a rákoskeresztúri evangélikus templomban.

helő ítélettől, megszabadít a halál átkától, és felszabadít a szeretetteljes testvéri közösségre. Erre a közösségre hívott bennünket haló poraiban is Gyula bátyánk az igehirdetésre felkészítő énekével:

„Jöjj, Jézus népe! Menjünk mind elébe! / Egy szívvel, szájjal áldjuk Megváltónkat! / Ha egy a szívünk, szánk is együtt szólhat. / Jöjj, Jézus népe!

Ő mindnyájunkért ontott ártatlan vért: / Egybeköt minket Jézusunk keresztje. / Dicséretét hát ajkunk együtt zengje! / Jöjj, Jézus népe!” (EÉ 272)

Ezt vallotta János, a szeretett tanítvány. Jézus vére volt az egyház egyetlen megtartó ereje a sötét korokban. A feltámadott Krisztus világossága volt Marschalkó Gyula és hitvese számára a szövetség hetvenegy éven át. Ez jelent igazi vigasztalást nekünk is a gyász fájdalmában: Krisztus feltámadt! Húsvétkor az örök hajnal fénye elűzte a halál éjszakáját, és bizonyosan felragyog az élet világossága annak, akinek szemét ebben a boldog hitben zárta le a halál. Így lép a temetés szomorúsága helyébe a menyegző öröme azok számára, akik húsvét fényében élnek, közösségben Krisztussal és közösségben egymással.

Hetvenegy évvel ezelőtt még teljesen indokolt volt a feltételes mód, ahogy az apostoli ige szólt a közös útra induló ifjú párhoz: „*Ha pedig a világosságban járunk...*” Most, az út végén, Krisztus hűséges szeretetét sokszorosan megtapasztalva már nem feltételes módban hangzik a megfáradt, de hitéről reménységgel bizonyosságot tevő testvérünk

imádsága. Hitvesével boldogan vallotta még földi életében: a házassági jegyváltástól a megváltáson át az örök menyegzőig vezet az út.

A színről színre látás neki már valóság, nekünk még reménység. Mégis lehetséges, hogy tér és idő kereteit át lépve, bár töredékesen, de lélekben átélve megvalósuljon a közösség előrement testvérünk és az itt jelen levő gyülekezet között. Az igehirdetést lezáró szószéki imádságot hadd mondja most helyettem ő, úgy, ahogy három évvel ezelőtt elmondta egy metrókocsiban ülve.

Lássuk őt, amint megérkezik a végállomásra, és hangozzék el a *Metróima* utolsó epizódja Marschalkó Gyula bácsi hangján.

„Déli Pályaudvar, végállomás! Megkérjük utasainkat, hogy hagyják el a szerelvényt, és erre figyelmeztessék utas társaikat is.”

Uram, nemcsak a metró, hanem saját földi életem végállomásához is elérkezem nemsokára. De tudom, hogy ez nem is végállomás, hanem megérkezés. Korom miatt a metróon ingyen utazhatok. Velem együtt ingyen érhetik el az örök célt azok is, akiknek itt a metróon jegyet kell váltaniuk. A jegyváltást, a megváltást te, Uram, drágán megfizetted.

Soha én ezt nem tudom meghálálni, Jézusom...

„Uram, ó add, ha vándorutam / Majd véget ér itt a borúban, / Elérjek hozzád, / S te fényes orcád / Hadd lássam én!

Ott álljunk üdvbe öltözötten, / Én és szeretteim körültem! / Uram, tehozzád, / Hol fénylik orcád, / Vágyódom én.”

Szenteste

►► 1Móz 22,15–18

Igehirdetési előkészítő

Megjelent a kegyelem – Isten ígéretének beteljesülése

Az ünnep jellege

A szenteste ünnepi istentisztelete a legtöbb gyülekezetben gyermekközpontú családi ünnep, ahol a betlehemesek, a karácsonyi történet különböző feldolgozásai, a hittanos gyermekek és a gyülekezet tagjai között egymás megajándékozása is szerepet kap.

Sokszor halljuk a „szeretet ünnepe” vagy a „család ünnepe” kifejezéseket a szentestére, karácsonyra, amittől ambivalens érzéseink lehetnek, hiszen egyrészt úgy érezzük, hogy az inkarnáció ünnepének lényege súlytalanodik el és oldódik fel a fenti kifejezésekben, ugyanakkor észre kell vennünk, hogy a családoknak az óriási fizikai és lelki távolságok megélése miatt szüksége van a meghittságra és a szeretetre, amely szenteste jellemzően kialakul a családi asztalok körül, legalábbis erre törekszik az ember.

Szenteste és az egész karácsony ünnepének szekularizációjával szemben nagy lehetőségünk, hogy ilyenkor sokan ülnek a templompadokban, akikhez szól Isten ígéje. Az oltár előtt Mt 1,18–25-ben az ígéret beteljesedéseként az Immánuel-jövendölés örömhíre szólal meg, hogy a megszületett Jézus Krisztusban velünk az Isten, Zsid 1,1–6 pedig már a benne megmutatkozó isteni dicsőséget jelenti ki, mert megtisztított a bűneinktől, és az Atya jobbára ült, alátámasztva azt, hogy valójában már a szenteste is nagypéntekre és húsvétra mutat.

Amit a textusról tudni kell

Az ősatyák történetében Ábrahám elhívása óta jelen van az ígéret. Ünnepi alapigénk a hit próbája utáni kiegészítés néhány verse, amelyben a korábban elhangzott ígéreteket erősíti meg az Úr. Az angyal másodszor is szól (15. vers), és ahogyan az első megszólalásával, úgy most is kegyelmet hirdet. Már nemcsak Izsák életét menti meg a felhangzó angyali szó, hanem egyetemes mértékű, Isten minden emberre kiáradó áldását közvetíti, amelyet a 18. versben fejt ki.

Ígéreteinek változhatatlanságára mutat, amikor Isten önmagára esküszik (16. vers). Ennek egészen részletes magyarázatát találjuk Zsid 6,13–20-ban, miszerint azért esküszik magára, mert önmagánál nagyobbra képtelenség esküdni. Az eskü célja, hogy minden ellentmondást kizárjon, és elfogadtassa az elhangzott ígéretet.

A már korábban hallott ígérek (1Móz 12,2–3; 13,16; 15,5; 17,4–8) újra elhangzanak (17. vers), mintegy jutalomként, hogy Ábrahám kiállta a hit próbáját, és a hitének további megerősítéseként, hogy a későbbiekben is bízson az Úrban. Az áldás és a sokasítás tekintetében is grammatikai felsőfokkal válaszol Isten Ábrahám készségére.

Ábrahám azért volt hajlandó megtenni bármit, mert hitt. Igazságként fogadta el Isten ígéreteit. Döntött, hogy engedelmeskedik Istennek, és bízott benne, amikor ráhagyta magát az ő vezetésére. A fentiekből is látszik, hogy a hit nem csupán egy érzelmi pillanat, amit éppen magasságként vagy mélységként élt meg Ábrahám, hanem az ígéret igazságként való elfogadása, ami hosszú időn keresztül kísérté az Istennel kötött szövetségében.

Akkor is szilárdan hitt ebben a szövetségben, amikor egyszülöttjét kellett a Mórijjá hegyére vinnie, megkötöznie, és az angyal első szaváig bíznia az ígéretben. Zsid 11,19 megpróbál bepillantani Ábrahám radikális bizalmába, amikor így ír: „Azt gondolta ugyanis, hogy Isten képes őt [ti. Izsá-

kot] a halottak közül is feltámasztani. Ezért vissza is kapta őt, aki így a feltámadás példájává lett.”

Gal 3,16 egyértelműen Krisztust látja Ábrahámnak abban az utódjában, aki által áldást nyer a föld valamennyi népe (18. vers). Ebben az értelemben ez az Ábrahámnak tett ígéret a legelső messiási jövendölések egyike.

A perikópa megértése

Szenteste ünnepe, Jézus születése az a fordulópont Isten globális üdvterve szerint a világ és az emberiség történelmében, amely után már nem csak az ígéret beteljesülésében reménykedve és várakozva kell élni annak, aki az Istennel kötött szövetségben meg akar maradni, mert bizonyosságot nyert a hite, „a beteljesedés kegyelmében élhet” (JÁNOSSY 2008).

Az Ige testté lett – Isten ígéretének a beteljesülése hűsvér valósággá vált Jézusban. Isten megtette azt, amit végül Ábrahámtól nem kért: fogta fiát, az ő egyetlenét, akit szeret, és odaadta értünk. Ráadásul már nemcsak a választott nép számára valóság ez, hanem bárkinek, aki hittel fogadja. A Jézusban hozzánk jött üdvözítő kegyelem mindannyiunknak szól (Tit 2,11).

Jézus születésével új szövetség vette kezdetét Isten és ember között. Ennek a szövetségnek a szeretetteljes kegyelem az alapja. Jézusban jelent meg a kegyelem, amely áldást hordoz mindannyiunk számára.

Igehirdetési vázlat

Isten ígérete Ábrahám életében

Az angyal, mint oly sokszor, most is örömhírt hozott. Számtalanszor hallotta már Ábrahám az ígéretet, hogy nagy nép származik majd tőle, jól ismerte már a hasonlatokat a tenger homokjával és az ég csillagaival. Egyszer az angyallal való találkozás során még ki is nevette, amikor leborult, ahogyan felesége is nevetett, amikor meghallotta Mamré tölgyesében, hogy anya lesz, de meglátogatta az Úr Sárát, és az ígéret Izsákban elkezdett kiteljesedni.

Most nem nevet Ábrahám, és soha nem volt még ennyire biztos Isten ígéretének teljesülésében. A próba, amely az utolsó pillanatig feszítette a hitét, megerősítette. Hallgatja az angyalt, és tudja, hogy minden, amit mond, lehet, hogy csak a távoli jövőben bekövetkező, de beteljesülő valóság.

A személyes életében Isten megajándékozta. Ábrahám az ajándékot a hit bizonyosságával tudta fogadni. Látja, hogy Isten az életet pártolja, nem akarja elveszíteni őt, nem akarja elveszíteni Izsákot, sem az utódokat, az egész emberiséget.

Isten ígérete az életünkben

Úgy látjuk a világban, hogy az örömhír, amely szerint Ábrahám utódja által áldást nyer a föld valamennyi népe, még várat magára. Pedig Isten az ő ígéretével minden embert megszólít. Amikor az Úr angyala feltárta álmában József-

nek Mária áldott állapotát, hasonlóan egyetemes ígéretet is adott: „...ő fogja megszabadítani népét bűneiből.”

De tudjuk-e az Úr angyala által Ábrahámnak vagy Józsefnek tett ígéreteket a saját magunkénak érezni? Ha mi is tudunk Isten ígéretébe kapaszkodni, akkor megértjük, hogy nem csak külső szemlélői vagyunk egy megrendítő hitpróba utáni örömmek vagy a karácsonyi történetnek.

Lehet, hogy éppen az előbb elevenedett meg előttünk a gyermekek előadásában Jézus Krisztus születésének a története. A betlehemes műsor alatt lehetünk nézők és hallgatók, de a valódi történetnek részesei vagyunk. Isten megajándékozott bennünket az üdvösség ígéretével, ezzel pedig kétségtelenül bevont üdvtervébe.

Az, hogy ezt az ajándékot hogyan bontjuk ki, kibontjuk-e egyáltalán, már rajtunk múlik, azon, hogy mennyire tudjuk átadni magunkat bizalomban Isten életünket formáló akarátának. Az embernek ezt a legnehezebb megtennie. Mint amikor a bizalomjátékban hátradőlünk, és várjuk, hogy a kezek még a földre érkezés előtt elkapjanak. Sokszor nem vagyunk elég bátrak, sokszor kiteszük a lábunkat, és elrontjuk a játékot. Ábrahám teljesen elengedte magát, és a próbatétel alatt Isten oltalmazó tenyerébe zuhant, amely megmentette és biztonságába zárta.

Isten ígéretének beteljesülése

Könnyelmű ígértető vagyok. Az idő szűke miatt a vendégek érkezése előtt elmarad a porszívózás, pedig megígértem; nem jut elég figyelmem a családra, pedig idén megígértem; nem sikerült megélnem az advent csendes készülését az Úr érkezésére, pedig magamnak és Istennek is ígéretet tettem. Sok hasonló be nem teljesült ígéretünk van.

„Ábrahám fia volt Izsák, Izsák fia Jákób, Jákób fiai pedig Júda és testvérei.” Így indul Jézus nemzetségekönyve Máté evangéliumának elején, és negyvenkét nemzedéken át a szentesti történethez ér. Isten megtartotta ígéretét, amelyre újra és újra emlékeztetnie kellett választottait.

A megtestesült Igében az emberhez megérkezett a kegyelem. Fogadjuk olyan bizalomban, amennyire Ábrahám is biztos volt a neki tett ígéretben, hiszen megszületett a Megváltó, aki megszabadít a bűneinktől, és elveszi a halál terhének nyomását rólunk.

Szenteste valóban a szeretet ünnepe, Isten felénk irányuló szeretetének az ünnepe. Ő vállalta azt, amit nem várt el az embertől, még a hit példajaként számon tartott Ábrahámtól sem: értünk adta Fiát, az egyetlenét, akit szeret. „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.”

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 1,18–25; Zsid 1,1–6

További felolvasásra ajánlott igék
Zsid 6,13–20; Zsid 11,17–19; Gal 3,16

Énekek
EÉ 150, 154, 149, 133

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Isten nem kérte volna tőle egyszülött fiát, Izsákot, ha nem tudta volna, hogy Ábrahám mennyire szerette a fiút. Sőt mi több, ha Ábrahámnak fia iránti szeretete nem lett volna a legnagyobb, mit apa fia iránt érezhet – engedelmissége örület és gyilkosság lett volna. Ábrahám öreg szíve azonban oly forrón szerette a gyermeket, hogy Isten méltónak találta őt arra, hogy beavassa saját isteni-atyai szeretetének áldozatába... A tökéletes hit csodája – kívülről nézve – mindig rejt valami fölfoghatatlant, sőt ellentmondásosat magában. Megrendült szívvel és elmével érezzük, sejtjük, hogy Ábrahám hite lényegében a szeretet legmélyebb titkába vonta őt.”

Pilinszky János (1921–1981) Baumgarten-, József Attila- és Kossuth-díjas magyar költő: *Ábrahám áldozata*¹

TÖRTÉNET

„És ekkor Ábrahám így szólt a Szenthez, áldott legyen: Világ Ura, az ember próbára teszi a barátját, mert nem tudja, mi van annak a szívében. De te, aki tudod, a szívek és a vesék mit tanácsolnak, ezt teszed velem? (Az Úr) mondta neki: most megtudtam, hogy féled az Istent. A Szent, áldott legyen, azonnal kinyitotta a mennyet és a ködöt, és szólt: Megesküdtem magamnak, szólt az Úr. Mondta neki (Ábrahám): Te megesküdtél, de én (is) megesküdtem, hogy nem tágitok az oltár mellől, amíg nem mondom el mindazt, ami a szívem nyomja. Mondta neki: mondjad. Nem azt ígérted nekem, számláld meg a csillagokat, ha meg tudod számlálni, így lesz az utódod? (Az Úr) azt mondta neki: Igen. (Ábrahám) azt mondta: De ki által? (Az Úr) azt mondta: Izsák által. Azt mondta: Itt van a szívemben válaszként, hogy tegnap azt ígérted nekem, hogy Izsák lesz az utódod, most azt mondtad, áldozd őt fel ott égőáldozatként? És megtartóztattam magam, és nem kérdeztem, és ezért, ha Izsák fiai vétkeznek, és bajba kerülnek, ugye emlékezni fogsz Izsák megkötözésére, és felszámítod nekik, mintha Izsák hamva az oltáron lenne, és megbocsátasz, és megváltod őket bajaiktól?”

Midrás Tánhumá

¹ http://biblia.hu/az_oszovetseg_a_muveszetekben/abraham_aldozata_a_hit_probaja_ii.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás, Veszprém.
- TOWNER, W. Sibley 2001. *Genesis*. Westminster John Knox Press, Louisville. (Westminster Bible Companion.)
- ASAF, Uri 2009. Három Ákédá változat. *Vigilia*, 74. évf. 8. sz. 568–573. o. <https://vigilia.hu/regihonlap/2009/8/uri.htm>.
- MACKINTOSH, Charles Henry 2000. *Elmélkedések Mózes 1. 2. 3. könyvéről*. GBV, Dillenburg.
- A Szentírás magyarázata. Jubileumi kommentár*. 1–3. köt. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.

■ PÁPAI ATTILA

Karácsony ünnepe

► Jel 19,16

Igehirdetési előkészítő

Elvezet az égi boldogságba

A vasárnap jellege

Az eredetileg pogány vallási háttérű Sol Invictus-kultusz, azaz a legyőzhetetlen nap születése ünnepének kiszorítása érdekében a keresztények december 25-én kezdték ünnepelni Krisztust mint a világ világosságát. Jézus születésének ünnepével új vallási tartalommal töltötték meg a korábbi pogány ünnepet, amely egyben tanúságtétel a világ felé minden év december 25-én: Krisztus a legyőzhetetlen nap, a világ világossága. Az első napon az ünnep dogmatikai tartalmát szokás kifejtteni, majd az ünnep következő napján az etikai üzenet kap hangsúlyt (HAFENSCHER 2010, 338. o.).

Karácsony ünnepét beragyogja Jézus születésének, Isten megjelenésének mennyei fényessége, a bűn, halál és kárhozat sötétségét eloszlató világossága. A világ Ura szerény gyermekként közénk született, hogy mi Isten gyermekeivé, a mennyország részeseivé lehessünk. Ez az egyszerűen megszületett gyermek Király nemcsak az úrvacsorai kenyér és bor színe alatt van valóságosan jelen, hanem szállást keres és vesz a szívekben a minden napok során, hogy életünk megújuljon általa. Általa maga Isten lakozik közöttünk. A karácsonyi történet nem öncélú, hanem nagypéntekre és húsvétra mutat, így válhat személyes bizonyossággá az emberi szívben. Krisztus ugyan alázatosan, szegényen jön, vállalja a megaláztatást, és megüresíti önmagát, de majd eljön dicsőségének teljességében is, hogy országába vigye a benne hívőket (JÁNOSY 2008, 11–13. o.).

Amit a textusról tudni kell

Elrejtett, leplezett misztérium tárul elénk, egy apokaliptikus prófécia: Isten üdvterve, amely öröktől készen állt a mennyben. Feltárul Isten terve és annak beteljesedése az utolsó ítélettel, az új ég és új föld megteremtésével. Feltárul a végidő történelme Isten szemszögéből, a karácsonyi történet túlmutat tehát önmagán.

A 17. fejezetben ítélet alá kerül a Rómát jelképező nagy Babilon, „a föld paráznáinak és undokságainak anyja”. Vele paráznalkodtak a föld hatalmasai, azaz átterjedt más országokra is gonoszságuk. A 18. fejezetben egy angyal meghirdeti az ítéletet Babilon fölött, egy másik pedig felhívja Isten népét az onnan való menekülésre. Egy angyal jelképesen követ hajít a tengerbe: „Így vettetik le Babilon, a nagy város...” A 19. fejezetben fehér lovon ülő lovas képében a parúziára érkező Krisztus jelenik meg. Ruháján és derekán olvasható a felirat: „királyoknak Királya és uraknak Ura. Mennyei seregével legyőzi a fenevadat, az ellenséget és annak minden seregét. Ő az egyetlen, aki ezt a nevet viselheti, minden uralkodó az ő uralmának van alávetve, minden uralom az ő vállán van. Isten bölcs üdvtervében Krisztus második eljövételével új és győzelmes szakasz kezdődik (PECSUK 2004, 655. o.), hiszen a megjelenő Krisztusban „egységet alkot a megváltást szerző Bárány és az ítéletre jövő Emberfia Krisztus” (KARNER 1974, 190. o.).

Lépésről lépésre valósul meg Isten terve harcok, feltámadások, az ezeréves uralom és az utolsó ítélet által (19,11–20,15), majd az új eget és új földet, a földre leereszkedő mennyei várost, a menyasszony-egyházat mutatja be az író (21,1–22,5). A Krisztus menyasszonya ugyanis a gyülekezet. Ez a dráma csak azok számára tartogat jó végkifejtést, akik Istent, az életet, az üdvösséget akarják és választják, hiszen aki nincs benne az élet könyvében, az a tűz tavába vettetik (20. fejj.; vö. DÉR 2013, 11–12., 325. o.). Aki azonban hivatalos a Bárány menyegzőjére, az boldognak mondható (19. fejj.).

A perikópa megértése

Isten egyszülött Fia az első eljövetelek hirdette Isten országát és tanította törvényeit. A következő századok lehetőségét adtak és adnak, hogy szabad akarattal csatlakozzék hozzá az ember – második megjelenéséig, amikor megtisztítja a földet a bűntől és a rossztól. Az eljövetelel a modern teológusok máshogy beszélnek, hiszen Jézus első eljövetele óta végérvényesen a világban van, ahogyan az ige írja: „Veletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (Mt 28,20), ezért antropomorf, emberies elképzelés Jézus visszajöveteléről beszélni, helyette úgy kellene beszélni róla, mint aki másodsor is megmutatkozik előttünk szemmel láthatóan, miközben mindvégig jelen volt és van (uo. 325–

326. o.). A világ világossága tehát megjelent ebben a világban, amikor Jézus gyermekként megszületett a földön, és azóta is jelen van, a sötétségben világít. Céllal jött, és ugyan erőtlenként érkezett, de amikor újra láthatóvá válik a szemünk előtt, akkor várható a végső győzelem a sötétség és bűn felett. A végső hatalom a királyok Királyának kezében van, aki velünk van, ez a hívó embernek vigasztaló szó.

Bolyki János szerint Domitianus császár uralkodása végén (meghalt Kr. u. 96-ban), a keresztények ellen megindított üldözések idején született a Jelenések könyve, amely arra biztatta a Krisztus-követőket, hogy ne vegyenek részt a császár istenítésében, ne embernek, hanem egyedül Istennek adják meg a dicsőséget. Ez olyan erős motivációt adott a vértanúságot is vállaló embereknek, hogy a világ legnagyobb birodalmát is meg tudták dönteni általa (BOLYKI 1998, 171. o.). Ez a fajta lelkesedés jó lenne ma is, amikor úgy érezzük, elfogyott az erő harcolni a jóért, a szépért, a békességért. A harcok a gyülekezetnek, Krisztus tanítványainak a hitét, szeretetét, reménységét és békétűrését a legvégsőkig próbára teszik. A harc kimenetele azonban nem kétséges.

Igehirdetési vázlat

Megérkezett a királyok Királya

Isten egyszülött Fia, Jézus egyszerű módon érkezett meg hozzánk csecsemőként egy istállóban, első látogatói pásztorok voltak. Habár a bölcsek királyi ajándékkal kedveskednek a fiatal házasoknak és a kis Jézusnak, mégis egy istállóban történik ez meg, és nem egy palotában, ahogyan elképzeljük egy király esetén. A virágvasárnapi történetben is alázatosságáról tesz tanúbizonyságot, amikor számárháton vonul be Jeruzsálembe. Zakariás prófécija azonban így szól: „Királyod érkezik hozzád számárháton” (9,9). Amikor arra gondolunk, hogy engedte, hogy töviskoszorút helyezzenek a fejére, és megöljék, egyre ellentmondásosabb képek tárulnak elénk: egyrészt az alázatos ember, másrészt a dicsőséges mennyei király képe. Az ember nehezen képzel el egy olyan királyt, aki ilyen körülmények közt születik meg, és aki számár hátra ül, aki nem akarja magát megkoronáztatni földi királynak. A jászolban fekvő Jézus, a számaron szelíden Jeruzsálembe érkező Jézus és a Jelenések könyvének Jézusa mégis egy és ugyanaz a Krisztus.

Az Isten sokszor munkálkodik az emberi gondolkodáshoz képest fordított arányosságban. 1Kor 1,28–29 szerint „azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek; és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket, hogy egyetlen ember se dicsekedjék az Isten színe előtt”. Kiválaszt egyszerű embereket is nagy dologra, ha úgy látja jónak, és egyszülött Fia is ellentmondásosan, mégis a királyok Királyaként érkezett meg közénk.

Mi célból érkezett?

A földi zűrzavarban békességet hoz, hogy megtaláljuk életünk célját. Világosságot és útmutatást hoz a sötétségbe, kilátástalan helyzetekbe. Értünk és miattunk érkezett a Földre. Először istállóban és egyszerű körülmények között lehetett vele találkozni. Tanított és velünk van azóta is, de egyszer megjelenik majd igazi királyként, a királyok Királyaként, a benne hívők is vele lesznek. A Jelenések könyve 19. fejezetében végre királyok Királyaként is láthatjuk, elképzelhetjük, az ígéret szerint megjelenik számunkra. Egy menyegzőn találjuk magunkat, ahol Krisztus, a királyok Királya jeleníti meg a vőlegényt és a menyasszony a hívők gyülekezete. Krisztus fehér lovon jelenik meg, a derekán lévő övre pedig az van írva, hogy királyok Királya. Mindazok ott lesznek szeretetben, akik itt a földön is Jézus fényében éltek, akik már most is tudják, hogy Jézus valóban Király. Mindazok ott lesznek, akiket Jel 7,14 így jellemez: „...*akik a nagy nyomorúságból jöttek*”. Nekik ígérte meg Isten, hogy „*letöröl szemükről minden könnyet*” (Jel 7,17b). Akik nyomorúságból jönnek, azok tudják, mi a szabadság, tudják, hogy Jézus folyamatosan tisztít és készít erre a menyegzőre, találkozásra bennünket a földi életünk folyamán, ha figyelünk rá. Megtisztít a bűntől, a bűn terheitől, a békétlenségtől, és így kapunk tiszta ruhát, menyegzői ruhát.

A menyegzőn különösen nagy öröme ad okot, hogy Krisztus végső győztesként jelenik meg, neki adatik minden hatalom mennyen és földön. Egyetlen fegyvere van, a szájából kijövő kard, amely az Isten ígéje.

És akkor...?

Akik Krisztus erejében reménykedtek, elnyerik jutalmukat. Mi melyik csoportba tartozunk? Megnyílhatunk vagy elzárkózhatunk ettől az üzenettől, de csak akkor fogunk különbséget tenni jó és rossz között, és csak akkor tudunk elzárkózni a nekünk kárt okozó dolgoktól, ha tisztán látunk, ha megnyitjuk a szívünket Krisztus előtt, aki a királyok Királya. „*Boldogok, akik hivatalosak a Bárány menyegzőjének vacsorájára*.” Jézus Krisztus azért jött, hogy magában Istent hozza el a mi világunkba. Benne megjelent az Isten szeretete minden embernek. Engedjük, hogy ez a szeretet munkálkodjon a mi életünkben is!

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Mt 2,1–11; Tit 2,11–15; Tit 3,4–7; Fil 2,5–11

Énekek

EÉ 151, 156, 159

Imádság

„Te, aki egyszer személyesen jártál-keltél a földön, nyomot hagyva, amelyet követnünk kell;
Te, aki még most is letekintesz a mennyből minden

zarándokra;

Te, aki megerősítet a fáradt utast;

megvigasztalod a levert lelket,

jó útra vezeted az eltévedtet,

enyhítet a harcos szomját;

Te, aki majd visszatérsz az idők végén,

hogy külön-külön megítélj mindnyájunkat,

és meglássad, hogy ki követett téged:

Ó, Istenünk és üdvözítőnk!

Példád tisztán ragyogjon a lélek előtt,

hogy szétoszlassd a ködöt.

Adj erőt, hogy egyedül és változatlanul

példádat kövessük,

hogy hozzád hasonulva és téged követve

megtaláljuk az utat,

amely biztosan elvezet az Ítélethez,

ahol minden embernek meg kell jelennie

és amely – általad – elvezet az égi boldogságba,

hozzád. Ámen.”

(Søren Kierkegaard)

Illusztrációk

FILM

Királyok királya (amerikai filmdráma)

VERS

Túrmezei Erzsébet: *Most is a „teljes dél” felé!*

Hajnalom, Jézus, Utam, Éneke!

Áldalak, hogy felragyogtál nekem,

új élet ezertitkú reggele!

Indulhattam a „teljes dél” fele

sugaras, boldog hajnali úton!

Lehet az is rögös, nehéz, tudom.

Lehet az is fárasztó, meredek.

Fedhetik fénylő égét fellegek.

De a felhők mögött is ott a nap,

és újra áttörnek a sugarak.

Nappal is gyötörhetnek szenvedések.

Jaj, a botlások! Jaj, az elesések!

Ha rám nem ragyog bocsánatod fénye,

botladozó lábam célt sosem érne.

Elborítaná az ítélet árnya,

és az éjszaka sötétsége várna.

De fényed elúzi az árnyakat,

s új szolgálathoz új erő fakad,

hiszen Te győztél éjszakám felett!

Megyek a „teljes dél” felé veled.

Hivatkozott és ajánlott művek

- BOLYKI János 1998. *Újszövetségi etika*. Kálvin Kiadó, Budapest.
 DÉR Katalin 2013. *A Jelenések könyve*. Kairosz Kiadó, Budapest.
 GUTHRIE, Donald – MOTYER, J. Alec 1998. *Kommentar zur Bibel*.
 R. Brockhaus Verlag, Wuppertal.
 HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet
 protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemenben*. Luther
 Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene
 Tanszék, Budapest.
 JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitas Ma-
 gyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.
 KARNER Károly 1974. *Apokalipszis*. Bécs.
 PECSUK Ottó (szerk.) 2004. *Bibliáismereti kézikönyv*. Kálvin
 Kiadó, Budapest.
 SZABÓ Ferenc (szerk.) 1996. *Arcod keresem. Isten-keresők vallo-
 másai*. Korda Kiadó, Kecskemét.

■ FÜLÖP MÓNIKA

Karácsony 2. napja (István vértanú ünnepe)

▶▶ Róm 9,22–24

Igehirdetési előkészítő

Betérés a betlehemi Születés-templom kapuján

Az ünnepről

Karácsony korunk egyik legkedveltebb ünnepévé vált. Érdekes ellentmondások bontakoznak ki a ma emberénél: nyitottság a spiritualitásra, ugyanakkor távoldódás a hagyományos formáktól és tartalmaktól.

Karácsony ünnepének eredetéről és kialakulásának folyamatáról, epifániához való szoros kapcsolatáról bizonyára részletesen olvashatunk a december 25-i előkészítőben, így ezt mellőzöm. Sátoros ünnepünk második napján az ünnep tartalmának, az inkarnáció csodájának etikai mondanivalójára helyeződik a hangsúly. A nap témája: „Isten szeretete új életre indít” (a Pröhl-agendában: „Az új életre indító szeretet”). Az ünnep igéje (Tit 3,4) és az evangéliumban (Lk 2,15–20) az Isten igéjére reagáló, bizonyosságot kereső és találó pásztorok nyomában azt keressük, hogy mit jelent számunkra az az ajándék, amelyet Isten nekünk a közénk emberként megszületett Krisztusban adott, és milyen változásra indítja az ünneplő embert.

Karácsony második ünnepnapján nem lehet szó nélkül elmenni az egyház protomártírja, István diakónus mellett. Karácsony etikai üzenete markánsan mutatkozik meg István életében, aki az örömhírről az élete árán is kész volt tanúskodni.

Érdekes azt az ősi vonalat is végiggondolnunk a készülésünk során, ahogyan az ünnepi napok egymásra épülnek:

december 24-én Ádám és Éva, vagyis az őszülők, 25-én a második Ádám, azaz Jézus születésének ünnepe van. 26-a az egyház első vértanújának ünnepe, 27-e az aggkort megélt János apostolé, aki egész életével tanúskodott a Szabadítóról, majd 28-án a betlehemi gyermekgyilkosságra emlékezhetünk. A szeretet és a halál kéz a kézben jár.

Nehézséget jelent a textusunk kontextusból való kiragadása. Magyarázat (magyarázkodás?!) nélkül nehéz megérteni az apostol gondolatait, különösen a karácsonyi ünneplő gyülekezettel, akiknek egy része valószínűleg csak ritkán jön el templomba. Az érthetőség miatt érdemes megfontolni, hogy a megelőző verseket – akár a 14. verstől – hozzávegyük a textushoz.

A karácsony második napjára érkező gyülekezetről is érdemes elgondolkodnunk. Személyes tapasztalatom szerint egyrészt azok jönnek ilyenkor templomba, akiknek a Szenteste és az első nap családi okokból nem megfelelő. Továbbá azok a hűséges gyülekezeti tagok, akik nem utaztak el az ilyenkor szokásos rokonlátogatásra. Általában kevesebben vagyunk, mint egy átlagos vasárnapon. De az ünnep a létszámtól függetlenül is ünnep, a templomlátogatók ünnepelni, igét hallgatni és úrvacsorázni jönnek.

Amit a textusról tudni kell

Néhány fontosabb kifejezés a textusunkból:

ὄργη – harag, haragos ítélet, a harag kiáradása, elkese-
redés;

σκεῦος, ῥους – edény, eszköz, felszerelés, szerszám;

καταρτίζω – rendez, rendbe hoz; (személyeket) összehangol, jó irányba terel; készít, elkészít, alkot, igazít, ismét vizsgál, helyreállít, jogába visszaállít, megjavít, teljesen berendez, létrehoz; bevégez, teljessé tesz;

ἀπάθεια, ῥς – pusztulás; pusztítás; megsemmisülés, kárhozat;

προετοιμάζω – előre elkészít – Csak Isten szerepel a Bibliában az ige alanyaként. Karner Károly megjegyzése: „Nem mintha Isten eleve kárhozatra teremtette volna őket. (A megfelelő görög kifejezés nem valamilyen tárgynak bizonyos célra való készítését, rendelését jelöli meg, hanem azt, hogy az illető meglévő tárgyat készenlétbe helyezzük, odaszánjuk valamilyen célra, az a tárgy mintegy valamire »értelmes«, »rászolgált«, »megérett«.)” (KARNER 1942, 70. o.)

Pál levele a rómaiakhoz a legismertebb és talán a legtöbbet magyarázott levél. A levelet az apostol valószínűleg korinthusi tartózkodása idején írta 58 körül. A gyülekezetben még nem járt, ám nagyon sok személyes kapcsolata volt, amit a köszöntések hosszú sora igazol. A levél a római gyülekezetnek írt speciális helyzetre szabott tanítói írásként értelmezhető. A gyülekezet összetételét meghatározták a zsidó származású keresztények, talán emiatt is tér ki részletesen a kiválasztott nép sorsára, amelyet az érintett 9. fejezettől tárgyal a szerző.

A megelőző fejezetekben Pál a keresztségről, az Istentől kapott törvényről és a vele való belső küzdelmünkről ír, majd a 8. fejezetben a Szentlélektől való vezetés áldásait fejt ki.

Ezek után tér rá, hogy milyen nagy fájdalmat jelent számára népének a hitetlensége. A kiválasztottság nem a testi születés rendje, hanem Isten ígéretei szerint értendő. Így bár a kiválasztás elsőként a zsidó népre vonatkozik, az igazi kiválasztás célja az egyház.

Ebben az összefüggésben használja Pál az Ószövetségben jól ismert fazekas képét Ézsaiás prófétától: „*Micsoda fonákság! Egyenrangú talán az agyag a fazekassal? Mondhatja-e az alkotás alkotójának: Nem ő alkotott engem?! Mondhatja-e a fazék a fazekasnak: Nem ért a dolgához?!*” (Ézs 29, 16); „*Jaj annak, aki perbe száll alkotójával, bár csak egy a földből készült cserépedények között! Mondhatja-e formálójának az agyag: Mit csinálsz? – és a készítmény ezt: Nem ügyes a kezed!?*” (Ézs 45,9), illetve a szeptember elején szószékre is került Jeremiástól: „*Ezt az ígét mondta az Úr Jeremiásnak: Indulj, menj el a fazekas házába, mert ott akarom közölni veled igéimet. Elmentem tehát a fazekas házába, aki éppen a korongon dolgozott. De rosszul sikerült az edény, amelyet a fazekas agyagból készített a kezével. Ekkor egy másik edényt készített belőle a fazekas, ahogyan azt jóának látta. Ekkor így szólt hozzám az Úr igéje: Vajon nem bánhatok-e én is úgy veled, Izráel háza, mint ez a fazekas? – így szól az Úr. Hiszen olyanok vagytok a kezemben, Izráel háza, mint az agyag a fazekas kezében.*” (Jer 18,1–6)

A perikópa megértése

Az egyik fontos témája lehet a textusnak az eleve elrendelés kérdése. Református testvéreink kettős predestinációtanától nyilván elhatárolódnak, hiszen ellentmond Isten egyetemes üdvözítő akaratának. Miért is akarna Isten egyeseket kárhozatra rendelni? Mégis foglalkoznunk kell a kérdéssel, hiszen Isten mégiscsak megkeményítette a fáraó szívét, és mégiscsak elkészítette a harag edényeit, amelyek a pusztulásra készültek.

Arról az alapállapotunkról feledkezünk meg, amikor Isten előre elrendelt haragjának a gondolatáig jutunk, hogy bűnös és kárhozatra méltó emberek vagyunk. Ugyan a gyónó kérdések mindig ezzel kezdődnek, a szívünk mégis szívesen feloldozást ad magunknak, mielőtt még igazán megbánnánk a vétkeinket (ez egyébként mai világunk emberének jellemző magatartása, ezért hiányzik belőlünk az igazi mély büntudat és bűnbánat).

Magunkat feloldozva szívesen Isten mellé állítjuk magunkat, aki szövetségre lépett az emberiséggel, aztán pedig a kiválasztott néppel is. Pedig mi csak emberek vagyunk, azaz nem vagyunk és nem is lehetünk Istennel egyenrangú felek. A harag és a kárhozat lenne elvárható mint Istennek az egész emberiséghez való alapvető hozzáállása.

Ám Isten nem így áll hozzánk, nem a haragja szerint bánik velünk, hanem kegyelemmel és irgalommal fordul hozzánk. Az eleve elrendelés, az előre elkészítettség így nem a kárhozattatást, hanem Isten irgalmát hirdeti, mert Isten szabadságra és reménységre hívta el népét.

Türelemmel elviseli, amikor egy-egy személy vagy nép a maga útján, a bűn útján halad, hiszen nem bábukát teremtett magának, hanem fiakat. De még a bűn is végül Isten dicsőségének megmutatkozását szolgálja. Luther ezért mondta, hogy még az ördög is az Isten ördöge.

Hiszen a harag edényei és az irgalom edényei is egyaránt a Fazekasmester, az Alkotó kezeiben vannak.

Ezek összefüggésében lesz a kiválasztás és elhívás számunkra érdekessé: Istenünk üdvözítő akarata volt, hogy Isten népe a Krisztusban hívő egyház legyen – ezt fejtik ki a textusunkat követő versek.

A textus egyben Isten szuverenitását is hirdeti: ő Isten, akinek a dolgait sem felfogni, sem megérteni nem vagyunk képesek (Ézs 55,8–9). Mi szeretnénk a magunk emberi mércéje szerint látni és ítélni a világot, de Isten mércéje más. Ezt mi csak alázattal és hálaadással elfogadhatjuk, még ha nem is fogjuk ebben a földi világunkban megérteni.

Igehirdetési vázlatok

a) Karácsonyi alázat

Ez a vázlat inkább karácsony ünnepéről szól, kevésbé konkrétan a textusról, de szorosan kapcsolódik karácsony második ünnepnapjának az üzenetéhez, amely talán közelebb áll az ünnepi igehallgatókhoz.

1. Krisztus inkarnációja: elhagyta értünk a menny dicsőségét, megalázta magát

A bölcsőben már el van rejtve a keresztség, a szenvedés, a halál is, mint ahogy az újszülöttnek is az életére törnek majd menekülnie kell, migráns lesz, hogy utol ne érje Heródes féltékeny, gyilkos dühe. Az Isten kiszolgáltattá teszi magát az ember számára. Ám itt még csak a szegénységet, az egyszerűséget látjuk, hogy Jézus nem pompa és drágaság közé született, hanem egyszerű istállóban, és egyszerű pásztoremberek voltak az első hódolói.

2. István mártír alázata

István diakónus vértanú ünnepe ugyanezt a kiszolgáltottságot engedi meglátni: nem a saját élete a fontos, nem akarja menteni magát. A diakónus halála nem veszteség és csapás, hanem a hitének és reménységének beteljesedése.

3. A mi alázatunk

Az ember csak addig nem érti Isten dolgait, amíg nincs vele helyes kapcsolatban. A helyes kapcsolat abból áll, hogy elfogadom, hogy Isten teremtménye vagyok, nem pedig egyenrangú fél.

Az Istenhez való megfelelő hozzáállás olyan, mint Betlehemben a Születés templomának kapuján való betérés: mint ismeretes, ezen a nagyon alacsony kapun csak erősen meghajolva, alázattal lehet belépni, mert csak így csodálhatjuk meg az inkarnációt, a testet öltés ajándékának csodáját.

Így válik láthatóvá, hogy a világmindenség hatalmas Istene, akinek a pusztasza létrehozta ezt a világot, miként válik emberré, törékennyé, miként engedi kiszolgáltatottá válni magát Jézusban.

b) Karácsony: Isten tanúskodása

1. *A fáraó tanúskodik Isten hatalmáról, a zsidó nép pedig Isten irgalmáról*

Az ószövetségi eseményeknek célja volt: Isten a környező népeknek és a saját népének is tudomására akarta hozni erejét, hatalmát. Isten népe számára világosnak kellett lennie: az Istenük az az Úr, aki a szabadításukat véghez viszi. A fáraónak ebben a megkeményedettségre jutott, a rabszolgaságból szabadságra jutott nép pedig Isten hatalmának jelévé vált.

2. *A pásztorok tanúskodnak*

Karácsonyról nehéz úgy beszélni, ha kihagyjuk a karácsonyi történetet. Érdemes a betlehemi pásztorok szerepét elővenni, akik a hallott ige nyomán bizonyosságot akarnak. A pásztorok Isten beteljesedett ígéréteinek lesznek így a tanúi.

3. *István tanúságtétele*

István diakónus Isten igazsága mellett tanúskodott, próféta lelkülettel tett bizonyosságot arról, hogy Isten választott népének meg kell térnie engedetlenségéből. István haláláig kitaró hűsége mutat Istennek a szívbe költözött szeretetére, amelyet karácsonykor (is) ünneplünk.

4. *Isten tanúskodása*

Karácsony második napja különleges ünnep. Egy kicsit túlvagyunk már a karácsonyfa csillogásán, az ajándékozón. Így lehetőség adódik, hogy az ünnep mélyebb tartalmáról gondolkodjunk együtt. Arról az Istenről, aki szuverén Úr, aki mindenható, és aki mégis a kezébe vesz minket, porszemeket, és agyagként különféle eszközöket formál belőlünk. Terve és célja van velünk, hogy az ő tulajdonaiként megmutassuk a világnak irgalmát és szeretetét. Istenünk tanúskodik, mégpedig rajtunk keresztül. A karácsonykor magából kifordult világnak támpontot, alapot adhatunk a Krisztusban életünkbe is belépő, beszülető Istenről.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Lk 2,15–20; Ézs 11,1–9

Énekek

EÉ 172, 161, 156

A választott ének ne „csak” karácsonyi legyen, hanem Istennek azt a csodáját emelje ki, ahogyan a szuverén Isten minket választ, és nekünk küldi el szeretett Fiát Megváltóként.

Illusztráció

A német ifjúság szlengnyelvére „fordított” úgynevezett *Volxbibel* körülbelül így fordítja textusunkat: „Épp így akarta Isten megmutatni a haragját és a hatalmát az egyiptomiakon. És még türelmes volt velük, ami végül hiábavalónak bizonyult. Isten világossá akarta tenni az izraeliták számára, hogy mi mindent megtehet értük, és mennyire szereti őket. És ugyanaz a hozzáállása Istennek velünk, a zsidókkal és a világ többi részével szemben.”

Lehet, hogy a ritkábban templomba járók számára ez érthetőbb fordítás.

Felhasznált és ajánlott irodalom

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszék, Budapest.

JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* Fraternitas Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

KARNER Károly 1942. *Isten igazsága. Pál apostol levele a rómaiakhoz.* Keresztyén Igazság, Győr. Web: <https://medit.lutheran.hu/site/konyv/185>.

■ SZEBIK KÁROLY

Karácsony utáni vasárnap

▶▶ Kol 1,3–6

Igehirdetési előkészítő

Biztos reménység

A vasárnap jellege

A karácsony utáni vasárnapot is hajlamosak vagyunk csupán egyfajta pufferként értelmezni, amely az egyházi év nagy ünnepei közé ékelődött, amelyre egyik évben sor kerül, máskor pedig nem, amelyet gyakran a hátunk közepére sem kívánunk. Gyülekezetenként eltérő lehet a vasárnap látogatottsága és hangulata, de talán éppen az ünnepek közötti nyugalom nyújthat kiváló lehetőséget a karácsonyi üzenet feldolgozására, a hálaadásra és az új indulásra.

Az ünnep az ősi keresztény gyakorlatban Simeon ünnepe, az ő dicsőítésébe kapcsolódhat be az igehallgató gyülekezet (HAFENSCHER 2010, 341. o.). Az evangéliumban szintén megjelenő Anna prófétanő alakja is a hálaadásra és bizonyoságtételre hívást erősíti. Ezt fejezi ki a vasárnap témája a *Liturgikus könyvben*: „Isten cselekvése állásfoglalásra készítet” (202. o.). Míg JÁNOSSY Lajos szerint az ünnep címe az „Újszülött király és alattvalói” lehetne, szintén az evangéliumi történet alapján (1994, 14. o.).

Amit a textusról tudni kell

Egy hosszú görög mondat kerül elénk alapigeként a Kolossé-levélből. Az irat és maga a textus is több problémát felvet. Egyrészt a levél stílusa és nyelvezte alapján elűt az egyértelműen páli levelektől, keletkezését is az apostol halála utánra datálják, talán valamelyik tanítványa írta 65–75 körül. További problémát jelent, hogy Kolossé városa egy kisebb település volt a kis-ázsiai Phrügiában, amelyet a történetírók szerint két földrengés a 60-as években porig rombolt (LINCOLN 2015, 200. o.). Tehát úgy a címző, mint a címzettek személye megkérdőjelezhető, miközben nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy az irat egyértelműen valamilyen tév-tanítással szemben fogalmazódott meg. Ugyanakkor ezek a bizonytalanságok semmit sem vonnak le a levél teológiai tartalmából, üzenetéből és a kánonbeli jelentőségéről.

Textusunk a levél bevezetője, elsősre hálaadó imádságnak tűnik. Azonban a szerző a klasszikus retorika szerint a *captatio benevolentiae*, a jóindulat megnyerése érdekében utal vissza a közösségért mondott imádságára. Ebben a néhány sorban rengeteg fontos újszövetségi kifejezés fordul elő, amelyeket éppen csak felvillant a levél írója, és majd később bontja ki. Bár a jóindulat megnyeréséről van szó, mégsem gratulál a gyülekezetnek sikereikért, hiszen az Isten munkája. Az első soroktól kezdve biztosítani szeretné őket afelől, hogy már kapcsolatban vannak Istennel, már megtapasztalhatták a megváltás ajándékait, és Uruk meg is erősíti őket, hogy neki tetsző életet éljenek (CARLSON 2013).

Isten megszólítása *πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ* (a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja); ebben a gazdag tartalmú megszólításban rengeteg minden benne van, ami kapcsolódhat a karácsony üzenetéhez: a Jézusra értett „Űr” méltóságnév, az Atyával való kapcsolata, a Messiás felismerése.

A legtöbb fordítás a Jézus Krisztusba vetett hitről ír, de a *τὴν πίστιν ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ* (hitetek Jézus Krisztusban) nem annyira a hit tartalmára, mint inkább egyfajta szférára utal, amelyben a hívők élnek és gyakorolják hitüket. Jézus Krisztus erőterében, hatókörében élnek (vö. CSERHÁTI 2012, 154. o.). Ezzel szemben amikor a szentíró a hit tárgyáról beszél, akkor nem használja az *ἐν* prepozíciót (vö. 2,5). A levél írója hálával tekint a közös-

ségre, hogy szeretetük *πάντας τοὺς ἁγίους* (minden szent) felé irányult, tehát túllátnak a saját köreiken (LINCOLN 2015, 207. o.).

Első olvasásra is feltűnő, hogy a szakaszban a hit, a remény és a szeretet hármasa együtt szerepel. Ám úgy tűnik, hogy a hit és a szeretet is a reménységen alapul (vö. Gal 5,5). Bár a reménység a jövőre irányul, de készen áll már a jelenben. *τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ἡμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς* (a mennyben eltett reménység) valóság már a jelenben, a jövő biztosítéka, az eljövendő dicsőség bizonyossága (vö. Mt 6,20). Megváltás és reménység szoros kapcsolatban áll egymással.

Erről a reménységről szolt az evangélium, amely *τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας* (az igazság beszéde), mint a Tóra a zsol-tárosnak (vö. Zsolt 119,43), és akárcsak az Ószövetségben, a Kolossé-levéiben is szinte megszemélyesített erővel hat a világban: *παρόντος εἰς ἡμᾶς [...] καρποφοροῦμενον καὶ αὐξανόμενον* (eljutott hozzatok, gyümölcsöt terem és növekedik; vö. uo. 208. o.). Szerzte a világon megérkezik, gyümölcsöt terem és növekedik a hívek körében. Ennek a folyamatnak a kiindulópontja, a gyújtópontja pedig *ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ* (Isten kegyelmének igazságban való meghallása és megismerése): a szerző összekapcsolja Isten kegyelmét az igazság evangéliumával. Az élő reménységhez nincs szükség aszkézisre, rituálékra vagy bármilyen emberi próbálkozásra, hanem csak Isten kegyelmének megismerésére az evangéliumból.

A perikópa megértése

A textus nem imaszöveg, mégis rávilágít a szentíró imádságos életére. Imádkozik és hálát ad a közösségért. Azt szeretné, ha a mondanivalója meggyökerezne, és ezért kifejezi, hogy hálás Urának értük, hogy törődik velük, hogy ismeri őket. Így az igehirdetésre való készülésnél sem maradhat ki a hálaadás közösségeinkért. A bátortás, hogy jó úton járunk, mert valóban szentek közössége vagyunk. Nem a tetteink miatt, hanem mert Istenhez tartozunk, mert Krisztusban vagyunk, és ő az, aki elkezdte a munkát bennünk és velünk.

A karácsonyi ünnepkörbe jól illeszkedik az egész világon gyümölcsöt termő, minden néphez eljutó evangélium képe. Az igazság beszéde Isten kegyelméről annak a kisgyermeknek a történetével vált valósággá, akit a jeruzsálemi templomban Simeon a kezébe vett, és akiért Anna hálát adott. A testté lett Ige jó híre jutott el Kolosséba is, és azóta is gyümölcsöt terem szerzte a világon. Ez a mi reménységünk, és a reménység nekünk bizonyosság. Elsodródni lehet tőle (vö. 1,23), de eltörölni nem tudjuk. A reménység az evangélium közepe, Jézus Krisztusra mutat, és mozgásba hozza az életet hitben és szeretetben, imádságban és hálaadásban.

Igehirdetési vázlat

Sokszor csak akkor imádkozunk, ha gond van, vagy szükségünk van valamire. Istent egy problémamegoldónak gondoljuk. Meg kell tanulnunk hálát adni. Meg kell tanulnunk imádkozni közösségeikért, akkor is, ha éppen rendben vannak a dolgok. Nem hibátlanok a közösségeink, de az ígének köszönhetően elindult valami az igehirdetőben és az igehallgatókban egyaránt. Hinnünk kell abban, hogy az evangéliumnak ereje van.

De hinnünk kell a közösségeinkben is és botladozó szentjeinkben is. Felelőtlen volt Krisztus Urunk, hogy minket bízott meg az ige hirdetésével? Hogy az embert bízta meg a tanúskodással? Jó ötlet volt az evangélium hirdetését a szerencsétlen tanítványokra hagyni? Nekik pedig olyanokra, akik már a Mesterrel sem találkoztak? Jó ötlet volt, hogy a 21. században is ettől a tévelygő, túl kényelmes, elköteleződni nem tudó embertől várja a tanúskodást: a hitet és a szeretetet? Jó ötlet tőlünk várni a gyümölcsstermést? Mi van, ha elfáradunk? Mi van, ha elbizonytalanodunk? Mi van, ha a mindennapi gondok felülkerekednek?

Gondoljunk bele, milyen optimizmus volt a pásztorok leborulásában! Milyen a három napkeleti bölcs útra kelésében? Mekkora prófétai optimizmus volt Simeon és Anna szavaiban? Milyen Péter hálóvetésében? Ám nem volt sokkal több oka pozitívnak lenni Pálnak és munkatársainak sem. Azért lelkesedjenek, mert egyre kevesebb városban verték meg őket a zsinagógai prédikációk után? Vagy mert Kolossében néhány család közösen törte meg a kenyeret vasárnapról vasárnapra? De hiszen még a tévtanítóknak is bedőltek! A levél szerzője mégis ki tudja mondani, hogy micsoda dolog, hogy itt vagyunk keresztények Kis-Ázsiában, sőt az evangélium az egész világon gyümölcsöt terem és növekedik.

Mi vajon belegondolunk-e, hogy mekkora öröm, hogy Magyarországra is eljutott, hogy 1590 óta magyarul olvasuk a Szentírást? Hogy azóta is életüket változtat meg kisebb és nagyobb gyülekezeteinkben? Micsoda öröm, hogy személyesen hozzánk is eljutott! Hogy felolvashattuk a születéstörténetet a karácsonyfa alatt, hogy megvásárolhattuk a jövő évi *Útmutatót*. Igen, az evangélium megérkezett, és az egész világon gyümölcsöt terem. Ez a kijelentés prófétai optimizmus lenne csupán? Ez nem optimizmus vagy derűlátás, ez a kegyelem megismerése és abból fakadóan reményteljes élet.

Ez a reményteljes élet, amelyről azt mondjuk, hogy Krisztusban való élet. Ez nem pusztán hitvallás; persze a Jézus Krisztust Úrnak valló hitből ered, de több annál. A Krisztusban való élet tevékeny élet: hitben, szeretetben, könyörgeésben és hálaadásban élt élet. Erről szól a Kolossé-levél második fele, erről beszélnek a házitáblák és az etikai útmutatások. A reménység a mindennapi életben forrja ki magát. A reménység a hívek közösségében, a házasságban, a családban, a szolgatársak között, a gyülekezeteinkben aktívul szolgálódik, és még ki is tör ezekből, eljut valamennyi szenthez.

2019 karácsonyán van okunk reménykedni? Van okunk reménykedve az új esztendő felé kanyarodni? A reménység a miénk. Paradox módon a reménység bizonyosságként a miénk. El lehet tőle sodródni, de eltüntetni, kitörölni nem tudjuk. Ott van biztosan elrejtve, eltéve, és most is készen áll számunkra a mennyben. Ez éppen annyira biztos, amennyire csak a reménység az lehet.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Lk 2,33–40; Ézs 49,13–16

Énekek

EÉ 152, 171

Imádság

A textus alapján érdemes lehet egy olyan hálaadó imádságot megfogalmazni, amelyet saját közösségünkért mondunk. Amely bátorít, buzdít, hálát ad Istennek a gyülekezet hitéért és szeretetéért. Ez nem a jóindulat megnyerése, hálások lehetünk, hogy testvéreink az Isten kegyelme és ígéje szerint próbálják életüket élni. Az imádság szövege akár vissza is idézheti az ige sorait.

Illusztrációk**TÖRTÉNET**

„Egy régi legenda szerint Jézus, befejezve földi életét és szolgálatát, visszatért a mennybe. Szenvedéseinek és a keresztalálnak a sebhelyei láthatók voltak rajta. Az angyalok körülvették, és Gábrriel halkán megjegyezte: Uram, mennyit kellett ott lent szenvedned az emberekért! Jézus válaszolt neki: Igen, sokat kellett értük szenvednem. Gábrriel erre megkérdezte az Urat: Tudja minden ember, hogy mennyire szereted őket, és mit vállaltál értük? Jézus válaszolta: Még nem, most még csak pár ember tud erről Palesztinában... Gábrriel faggatni kezdte Jézust: S mit tettél azért, hogy valamennyien megtudják az egész világon? – Jézus csendesen válaszolt: Pétert, Jakabot, Jánost és még néhány férfibarátomat megkértem, hogy egész életüket szánják rá, és mondják el sokaknak. Azokat pedig késztessek arra, hogy szintén adják tovább szeretetem és szenvedésem evangéliumát, amíg a legtávolabbi földrészeken is mindenki tudomást szerez erről. – Gábrriel elgondolkozva nézett az Úrra, mert nagyon is jól tudta, hogy az emberek milyen nyomorultak, végül megkérdezte Jézustól: De mi történik akkor, ha Péter, Jakab, János elfárad, kedvét veszti? Mi történik akkor, ha azok, akik majd utánuk jönnek a nemzedékek sorában, mindegyik elfelejtene? Mi történik, ha a huszadik században ott,

lent az emberek már nem is tudnak rólad, nem is beszélnek szíved szeretetéről és szenvedéseidről? Nem kellene megváltoztatni tervedet, Uram?! – Jézus végső válasza ez volt: Nem változtatom meg tervedet. Reájuk bízom magamat!”

Balikó Zoltán: *Az Efezusi levél*, 7–8. o.

Felhasznált irodalom

- BALIKÓ Zoltán 1985. *Az Efezusi levél*. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.
- BALIKÓ Zoltán 1999. Hozzátok is eljutott az evangélium. In: uő: *Isten iskolájában*. Luther-rózsa Alapítvány, Pécs.
- CARLSON, Richard 2013. Commentary on Colossians 1,1–14. *Working Preacher*, július 14. https://www.workingpreacher.org/preaching.aspx?commentary_id=1737. (Megtekintés: 2019. október 29.)
- CSERHÁTI Sándor 2012. *Az Újszövetség teológiája*. Luther Kiadó, Budapest.
- Evangélikus istentisztelet. Liturgikus könyv*. Luther Kiadó, Budapest, 2007.
- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszék, Budapest.
- JÁNOSY Lajos 1994. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.
- LINCOLN, Andrew T. 2015. *The Letter to the Colossians*. Abingdon Press, Nashville. (The New Interpreter's Bible Commentary 10.)

■ BARANYAY BENCE

Óév este

▶ Zsid 13,14

Igehirdetési előkészítő

Keress az eljövendő várost!

Az ünnep jellege

Eredetileg nem keresztény ünnep, hanem a következő nap előestéje, vigíliája, amelyet a 17. század óta ünnepelnek, egyben a katolikus egyházban Szilveszter római püspök (pápa) emléknapja is (†335. december 31.). De a polgári év váltásával kapcsolatban a keresztény egyháznak is van mondanivalója, a keresztény embernek is van tennivalója. Ilyenkor már dörrennek a tűzijátékok, csörrennek a poharak, a lábasokban fő a virsli, az utcákon vidám emberek kavalkádják. Mit tudunk ilyenkor mondani azoknak, akik az év utolsó napján Isten ígéjére akarnak figyelni? Az egyház feladata és kötelessége, hogy ezt az alkalmat jól használja: a karácsonyi evangélium fényével vessen világosságot a mulandóság sötétnek tűnő útjára, és Isten Krisztusban meg-

testesülő kegyelmét hangsúlyozva hálaadásra-bűnbánatra hívjon, közben megmutatva, hogy egyedül Isten szeretete az, ami örökké megmarad. Az ünnep témája az *Agenda* szerint: „Napjaim Isten kezében vannak”. Az új évre készülve helyezünk hát életünket Isten kezébe!

Amit a textusról tudni kell

„Csak Isten tudja, ki írta valójában a levelet” – fogalmazta meg Órigenész a Zsidókhöz írt levél szerzőjével kapcsolatos véleményét. A kutatók megegyeznek abban, hogy nem Pál írta, mivel stílusa, szókincse, teológia szemlélete nem az övé. A szerző nevét nem ismerjük, de az ősegyház nagy tekintélyű, iskolázott előjárója lehetett. A levél formai szempontból is különbözik a páli levelektől: a szerző megnevezésének hiánya mellett nincs címzettje, témája egységes, nem emlékeztet levélre. Eredetileg egy papírra vetetett homília lehetett, amelyet egy levél végéhez csatoltak. A levél Kr. u. 70–90 között íródhatott, mivel Római Kelemen is használta, és egy üldözés előtt álló gyülekezetnek szólt, az üdvözletben szereplő „itáliai testvérek” kifejezésből kiindulva Rómában. A címzettekéről elterjedt nézet, hogy zsidókeresztények lehettek, hiszen a levél tele van ószövetségi idézetekkel, utalásokkal, de lehetett egy Ószövetséget jól ismerő, zsidó és pogány keresztényekből álló gyülekezet is. A levél célja, hogy megmutassa: Jézus áldozata az ószövetségi szertartás helyére lépett.

A 14. verset érdemes a 12–13. verssel együtt elemezni: „Ezért Jézus is a kapun kívül szenvedett, hogy megszentelje a népet tulajdon vére által. Menjünk ki tehát őhozzá a táboron kívülre, az ő gyalázatát hordozva.” Jeruzsálemet Dávid király tette fővárossá, a Salamon által megépített templom révén pedig a zsidó nép vallási centrumává vált az évszázadok során. Az ország templomában folyt az áldozati kultusz, itt mutatták be a templom oltárán az áldozatot Istennek, ide kellett vándorolni a különböző ünnepekre Mózes törvénye szerint, mivel a Sion-tradíció szerint itt volt Isten tartózkodási helye. A papok az áldozati állatok testét a városkapukon túl, a „táboron kívül” szentségtelen helyen égették el. Jézusnak a táboron, a templomon, Jeruzsálem kapuján kívül kellett szenvednie a kereszten, akinek halála Isten igazi áldozata. Az Istennel való találkozás nem korlátozódik többé Jeruzsálem falai közé. Ott van kint a kereszten. A kereszt az új szövetség, az új kezdet, az eljövendő jele. A tábor elhagyása – „Menjünk ki” – a Jézussal való azonosulást, a tanítványság felvállalását, Jézus követését jelenti.

14. vers: „Mert nincsen itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük.” A földi Jeruzsálem városa Jézus Krisztus áldozata révén megszűnik az Istennel való találkozás, az istentisztelet állandó székhelyének lenni. Vándorútra kell hát indulni a mennyi város felé. A mennyi

város a transzcendens valóságot fejezi ki. Várása eszkatológiai remény a Krisztus-követők számára. A város létezik mint jelenvaló valóság a mennyei világban, de a hangsúly az eljövendő, jövőbeli megvalósulásán van. Lesz egy új, mennyei Jeruzsálem, amely Jézus Krisztus második eljövételével jön el közénk, ahol folyton Isten közelségében, békéjében lehetünk. Ennek biblikus alapjait találjuk Ézsaiás próféta 65. fejezetének 17–25. versében, továbbá a Jelenések könyvének 21. fejezetében. Az, hogy nincs maradandó városunk, nem kínzó, fojtogató hiány, hanem felszabadító örömhír. Kettős állampolgárként még itthon vagyunk Isten teremtett világában, de már földi életünkben ott-hon lehetünk Isten országában, ahogyan a Filippi levél írja: „...a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust várjuk üdvözítőül” (Fil 3,20). A meglévő földi város elhagyása egzisztenciálisan van jelen az ember életében. Ebbe a pár versbe belelátható az is, hogy a jeruzsálemi vagy később római keresztényeknek el kellett hagyniuk az üldözések miatt városukat. Jeruzsálem városa Kr. u. 70-ben el is pusztult. A szerző célja, hogy bátorságot öntsön az ugyancsak üldözés előtt álló címzett gyülekezet szívébe.

A perikópa megértéséhez

Mózes táboron kívüli sátra: A textus érdekes előképét találjuk 2Móz 33-ban. Miután Áron türelmetlenségében elkészítette az aranyborjút, hogy azt imádják Isten helyett, a bűn megfertőzte a tábort, ezért az Úr nem akart a nép között maradni. 2Móz 33,7-ben olvashatjuk, hogy Mózes az Úr sátrát messze a táboron kívül állította fel, amit a kijelentés sátrának nevezett el. Ez előképe annak, hogy Krisztus keresztje a kapun kívül volt, és Isten népének ki kell mennie, hogy ott Krisztushoz csatlakozzon.

Jézus főpapi áldozata: A Zsidókhoz írt levél egyik központi témája, hogy Krisztus önként vállalt főpapi áldozata nagyobb minden ószövetségi áldozatnál, ami egyszer és mindenkorra érvényes: „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.” (Zsid 13,8)

Isten országa Jézus prédikációjában: Jézus példázataiban Isten országát mutatja be hallgatóságának. Erre hívja fel figyelmünket a Hegyi beszédben: „Keressétek először Isten országát és igazság, és mindezek ráadásul megadatok nektek.” (Mt 6,33)

Elindulni Isten szavára, új exodus: Isten szavára sokan indultak el az Ószövetség lapjain is. Ábrahám 1Móz 12-ben az Úr szavára hagyja el biztos egzisztenciáját, otthonát Ur városában, és indul útra a messi idegenbe, arra a földre, amelyet Isten mutat neki. Ez folytatódik Izrael történetében, amikor kivonulnak Egyiptomból, hogy eljussanak az ígért földjére a pusztán keresztül. Elindulunk-e Isten szavára? Ezt a témakört járja körbe Jónás könyve is. Az emmausi tanítvány történetében is ez az útkeresés jön velünk

szembe. A tanítványoknak végül a Mester adja meg a helyes irányt. Jövőre tekintő vándorok vagyunk, akiket Isten szava, igéje kell, hogy vezessen a jó irányba.

Maradandó városok: Amikor az ember maradandót, elpusztíthatatlant próbál alkotni, építeni, mindig elbukik. Isten ezzel is jelzi: valami nem volt a helyén. Így zavarta össze a népek nyelvét Babel tornyának építésénél (1Móz 9), így rombolta le Jerikó falait (Józs 6).

Az egyház helye a városon kívül: Az egyháznak a táboron kívül, Jézus keresztyénél van a helye. Sokszor viszont úgy tűnik, hogy az egyház a múltban él, régi emlékekből, épületekből, tradíciókból táplálkozik, és nem a jelenre vagy a jövőre figyel. Küldetésünk 2020-ban sem lehet más, mint hogy keressük és megtaláljuk Krisztust a kapukon kívül, a kicsinyek és premre szorultak felkarolásában.

A mulandóságtól való félelem: Félünk az elmúlástól, mulandóságunktól. Ragaszkodunk a régihez, megszokotthoz, mert biztonságot ad nekünk, és nehezen tudunk továbblépni, könnyen benne maradunk a múltban, álmainkban, nosztalgiánkban. Néha mintha itt a földön akarnánk építeni az örökkévalóságot. Jézus az igazi és örökkévaló kárpótlásunk, és odafent mindent helyreállít.

Igehirdetési vázlat

Nincsen maradandó városunk

Amit emberi kéz épít, alkot, az előbb-utóbb az elmúlásé, enyészeté lesz. Hányszor fordult elő a történelem során, hogy az emberi gőg és büszkeség azt hitte, hogy képes elpusztíthatatlant, legyőzhetetlent építeni, alkotni? Ezeknek a történeteknek a vége mindig tragédia, bukás, csúfos vereség.

Életünket is úgy próbáljuk felépíteni, hogy elpusztíthatatlanok, legyőzhetetlenek akarunk lenni. Amikor pedig megdől ez a tévhit, beleragadhatunk az emlékeink, a megszokás, a nosztalgia hálójába, mert nehezen tudunk változni és elengedni. Kényelmes beleragadni földi dolgokba vagy a múltba, és görcsösen ragaszkodni hozzá. Emberi életeket látunk sokszor rámenni arra, hogy rögeszméjükké válik vagy a múlt újjáépítése, újbóli átélése, az emlékeiből való építkezés, vagy a saját alkotásukban való gőgös hit.

Szilveszter napján, bár ünnepi a hangulat, de benne van a levegőben az elmúlástól való félelem is: Mi lesz velünk jövőre? Hogyan fog alakulni az életünk? Tudunk-e maradandót, elpusztíthatatlant alkotni?

A Zsidókhoz írt levél olvasói is félhetnek az elmúlástól. Félték attól, mi lesz velük, ha elüldözik őket városukból, ha mártírhalált kell halniuk Krisztus követése miatt, félték az elmúlástól, a pusztulástól.

Jeruzsálem városát elpusztíthatatlannak hitték, hiszen ott volt Isten helye, a templom. Az emberi kéz alkotta város mégis elpusztult, de Isten nem maradt a romok alatt. Ő ugyanis a falakon kívül volt!

Az eljövendő város

Jézus Krisztusnak a templomon, Jeruzsálemen kívül kellett szenvednie és kereszthalált halnia. A táboron, vagyis a városkapun kívüli helyet szentségtelennek tartották, mert ott égették el az áldozatokat. Jézus olyan főpapunk, aki a kereszten végbement áldozatával egyszer és mindenkorra helyreállította a kapcsolatot Istennel. Jeruzsálem így megszűnt az Istennel való találkozás kizárólagos helyének lenni. Ha vele akarunk találkozni, akkor ki kell mennünk a kapunkon kívülre, Isten országa odakint van. Isten országa már földi életünkben eljőhet közénk, ha Krisztus keresztiére tekintünk, és az lesz életünk iránytűje. Krisztus második eljövételével pedig eljön az új Jeruzsálem, teljesen helyre áll az Isten–ember kapcsolat.

Ahhoz, hogy életünk biztos alapokon álljon 2020-ban, egyrészt az kell, hogy ne ragadjunk bele a múltba, ne ragaszkodjunk földi dolgokhoz. Adjunk hálát az elmúlt évben áldásokért, bánjunk meg bűneinket, de tudjuk elengedni őket, és nem a múltban élni. Másrészt az előttünk álló évet ne a becsvágyra, a gögre, önmagunk vagy más emberek, találmányok, vívmányok, újítások nagyságára, hanem arra a Jézus Krisztusra bízunk, aki úgy szeretett minket, hogy a kapukon kívül értünk áldozta önmagát, hogy eljőjön Isten országa közénk.

Keressük!

A naptári év minden napján az a feladatunk, hogy Isten országát keressük. Ahogy Jézus hirdeti a Hegyi beszédben: „Keressétek először Isten országát és igazságát, és mindezeken ráadásul megadatnak nektek.” (Mt 6,33) Az év utolsó napján gondoljuk végig: Mikor és hol élhettük át, hogy Isten országának polgárai vagyunk? Mikor éreztük, hogy egy közösségben vagyunk vele?

Mit jelent ez a jövőre nézve? Isten országának a keresésében vannak példaképeink. Ábrahám Isten szavára otthagyta a számára biztonságot és otthont jelentő Ur városát, hogy oda menjen, ahová az az Úr küldi őt. Kilépett a megszokásból, a múltból a bizonytalan idegenbe, hogy megtalálja azt az országot, amelyet az Isten mutat, ígér neki. Pál apostol is szakított múltjával, amikor találkozott a damaszkuszi úton a feltámadott Krisztussal. Attól kezdve hagyta, hogy Isten vezesse őt, és missziói útjai során bejárta az akkor ismert világot. Az előttünk álló évben, években nekünk is ki kell lépnünk a komfortzónánkból: lépünk ki emberi gögös magatartásunk kapuján, ne maradjunk a becsvágy falai között, engedjük el a fojtogató emlékezés korlátait. Odakint pedig keressük Isten szavát, keressük Isten országát! Engedjük, hogy az országába az ő szeretete vezessen minket. Engedjük, hogy az legyen életünk iránytűje, hogy Jézus Krisztusban megtaláljuk: Isten szeret minket. Ez a szeretet töltse be, járja át a mi földi életünket, és akkor eljutunk a mennyek, vagyis Isten országába.

Javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Lk 12,35–40; 2Tim 4,6–8

Énekek

EÉ 355, 505, 449

Illusztrációk

GONDOLATOK

Az ókori trójaiak azt hitték, városuk bevehetetlen, és a görögök erőszakkal, hatalmas haderővel tíz év alatt nem is tudták tőlük elfoglalni, olyan erősek voltak falaik. A trójaiaknak gögjük lett a vesztük. Azt hitték, a várfalak előtt álló hatalmas faló ajándék a legyőzöttektől, ezért becipeltek azt a falak mögé. Az éj leple alatt a falból előmászta a benne elbújt cseles görögök, és elfoglalták Tróját.

„Ez a hajó elsüllyedhetetlen” – hangzik a *Titanic* című filmben. A *Titanic*, korának legnagyobb utasszállító hajója elsüllyedt, miután 1912. április 14-én jéghegynek ütközött. A tulajdonosok bíztak alkotásukban, és hogy rekordsebességgel tegyék meg útjukat, a rövidebb, de veszélyesebb, jégmezős úton haladtak. A hajón 2207 fő utazott, de a mentőcsónakokban csak 1178 hely volt, és mivel nem tartottak mentőgyakorlatot, csak 710 utas menekült meg.

Példamutató Michael Schumacher hétszeres Forma–1 világbajnok hozzáállása az emberi teljesítményhez, aki egyszer a következő választ adta, amikor rekordjairól kérdezték: „A rekordok azért vannak, hogy megdőljenek.”

DALSZÖVEG

„Az otthon itt van, ha jössz mellettem,
Még ha nem is nézel rám.
Tudod, már régen észrevettem,
hogy szemedben én hazáig
látok simán, ellátok simán.
Rád nézek néha némán,
s az otthon visszanéz rám.”

Roy és Ádám: *Az otthon itt van*
(a *Magyar vándor* című film betétdala)

TÖRTÉNET

Az angol puritánok első csoportja a *Mayflower* hajón 1620. november 11-én az angliai Plymouth városából érkezett Észak-Amerikába, ahol azonos nevű kolóniát alapítottak. A puritánok a vallásüldözés elől menekültek a remények-

kel teli Újvilágba. A telepesek fele a hideg és az éhezés áldozata lett az első télen. A telepeseket a wampoang indián törzs segítette ezekben a nehéz időkben, tanítva őket vadászni és halászni. Az őszi bőséges termés után nagy hálaadó ünnepséget tartottak, amelyre meghívták az indiánokat is. Magyar példa az 1744. április 24-én az orosházi pusztára érkező hetven evangélikus család, akik elhagyták a tolna megyei Zombát, mert a katolikus földesúr, Döry Ignác hitük miatt üldözte őket. Harruckern Ferenc, Békés megye főispánja viszont szerződést kötött az evangélikus csoporttal, hogy letelepedhetnek a lakatlan pusztán. A telepesek magukkal hozták Zombáról a templom harangjait.

Felhasznált irodalom

- BÁRTFAI Lajos 1967. A gyülekezeti segély vasárnapja. *Lelkipásztor*, 42. évf. 12. sz. 762–764. o.
- BOURKE, Myles M. 2003. Levél a zsidóknak. In: *Jeromos biblia-kommentár*. 2. köt. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest. 517–550. o.
- CZEGLE Imre 1978. A zsidókhöz írt levél magyarázata. In: *A Szentírás magyarázata. Jubileumi kommentár*. 2. köt. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- GÁNC S Péter 2013. Az Eljövendő vonzásában. *Credo*, 19. évf. 1. sz. 3–4. o.
- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – LFZE Egyházzene Tanszék, Budapest.
- JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.
- KOCSEV Miklós 2008. Úton hazafelé az Örökkévalóságba. *Igazság és Élet*, 1. sz. 73–78. o.
- MACRAE, George W. 1996. *A Zsidókhöz írt levél*. Bencés Kiadó, Pannonhalma.
- RÁCSOK Gabriella 2014. „...a kapun kívül...” *Igazság és Élet*, 2. sz. 159–167. o.
- SZABÓ András 2013. A 2013. év igéje. *Evangélikus Naptár*. Luther Kiadó, Budapest.

■ LUKÁCS MÁTÉ ANDRÁS

Újév

►► 1Kor 16,13–14

Igehirdetési előkészítő

Intelmek az új évré

Az ünnep jellege

Ezen a napon, január 1-jén fejeződik be a karácsonyi ünnep nyolcada. Ennek a napnak többféle jelentése van. Az egyházban Jézus körülmelésének és névadásának napja. E nap ógyházi evangéliuma Lk 2,21. Luther Márton külö-

nös hangsúlyt helyezett erre a napra. Ma már az újév napja elsősorban profán ünnep, az esztendő kezdőnapja. Julius Caesar naptárreformja során (Kr. e. 46) került a római újév véglegesen január 1-jére. Azt azonban ne felejtsük el, hogy a zsidó naptárban az évkezdés tisri hónap 1-jén volt, amely a mi naptárunk szerint az őszi hónapokra (szeptemberre vagy októberre) esik. Nekünk az a feladatunk, hogy emlékeztessünk a nap biblikus jelentésére. Természetesen az ünnepen ki kell térni a biblikus üzenet mellett a hallgatóságot foglalkoztató kérdésekre is. A 2020. esztendőre is szól az üzenet: Jézus nevében indulunk az új évbe. Az ünnep igéje Kol 3,17: „*Amit pedig szóltok vagy cselekesztek, mind az Úr Jézus nevében tegyétek, hálát adva az Atya Istennek őáltala.*”

Amit a textusról tudni kell

Az újév napjára a Korintusiakhoz írt első levél befejező intelmei hangzanak el. Pál apostol röviden összefoglalja, hogy milyen felelősség hárul a Krisztust követő emberre. A textus egy felszólítással kezdődik: „Vigyázzatok...!” Itt a görög γρηγορεῖτε katonai szakszót használja, amelyet a „legyetek éberek” kifejezéssel is lehet fordítani. Ez utóbbi fordítás jobban visszaadja az eredeti üzenetet. A gyülekezeti tagoknak olyan ébernek kell lenniük, mint a katonának az őrségben. A legnagyobb vétek az, ha valaki elalszik az őrhelyén, vagy ha ellankad a figyelme, és az ellenség hirtelen meglepi. Bibliai kontextusban ez a kifejezés eszkatologikus szövegekben fordul elő. A következő ige – στήκετε: „álljatok helyt” – szintén katonai szakkifejezés. Eredeti jelentése: „Tartsd a sorodat!” A vállvetve küzdő harcosok egyéni kitartása összeadódva áttörhetetlen falat jelentett az ellenség számára. ΑΤΗΚΕΤΕ ΕΝ Τῆ ΠΙΣΤΕΙ kifejezés az Újszövetségben más-hol is előfordul, elsősorban a hitbeli megmaradásra hívja fel a figyelmet. Az ἀνδρίπεςθε, „legyetek férfiak” kifejezést szerencsésebb úgy fordítani: „Légy bátor!” A görög szóban kétségtelenül benne van a „férfi” szógyök, azonban Pál nyilvánvalóan a női gyülekezeti tagoknak is írja az intelmeit. Ez a szó máshol nem fordul elő az Újszövetségben. A Septuagintában 5Móz 31,7-ben ugyanazt a görög szót használja, amelyet kétségkívül a „Légy bátor!” jelentéssel lehet azonosítani. Pál számára itt a férfiaság határozottságot jelent.

A negyedik intelem – κραταιουαθε – a megerősödésről szól. A megerősödés mibenlétét azonban itt nem fejti ki bővebben.

A textusunk második igeverse („Minden dolgotok szeretetben menjen végbe!”) szintén felszólítás. Ez visszautal a szeretet nagy témájára, amely az előző fejezetekben már téma volt, és amely a Szeretethimnuszban csúcsonyul ki.

A férfias határozottság nem az erőfölénnyel való önző visszaélést jelenti, hanem a másokért való élés (halás) példáját állítja elénk. Az isteni szeretetnek, az ἀγάπη-nak kell teret engedni életünkben.

A perikópa megértése

Figyelmeztetések a korinthusiak számára

A legelső intelem a parúszíra irányítja az olvasók figyelmét. Az evangéliumokban és a levelekben elhangzanak ilyen figyelmeztetések (Mk 13,34kk; Lk 12,27; 1Thessz 5,6; Jel 3,2–3). Pál az eszkatologikus időket nem a távoli jövőbe helyezi, hanem úgy gondolja, hogy már benne él: *„Mind-ez pedig példaképpen történt velük, figyelmeztetésül íratott meg nekünk, akik az utolsó időkben élünk.”* (1Kor 10,11)

Pál a gyülekezeti tagokat az önmagukkal szemben folytatott lelki harcra buzdítja, ez a végidők közelsége miatt válik aktuálissá. Itt valószínűleg azokra a korinthusi rajongókra gondol, akik úgy vélik, hogy eljutottak a tökéletesség állapotába. Az apostol a könnyelmű elbizakodástól próbálja megóvni őket. Jelenleg még nem érkeztek meg a célba, épp csak elindultak a hit útján. A másik három intelem a készenlét hogyanjáról beszél. A hitben való megmaradásra több levélben is felhívja figyelmet (1Thessz 3,8; Gal 5,1; Fil 4,1).

A harcok helytállásról az Efezusi levélben is beszél: *„Végül pedig: erősödjetek meg az Úrban és az ő hatalmas erejében. Öltsetek magatokra az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az ördög mesterkedéseivel szemben. Mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak. Éppen ezért vegyétek fel az Isten fegyverzetét, hogy ellenállhassatok a gonosz napon, és mindent leküzdve megállhassatok.”*

A katona képe mögött föl kell hogy tűnjön a belső lelki ember megerősítésének igénye. Meg kell erősödni „lelekben” és „bölcességben” (Ef 6,10–13).

A szeretet hiánya a korinthusiaknál nagyon feltűnő volt. A versengés teljesen áthatotta a kultúrájukat. Ez a szemlélet a gyülekezet életére is nagy hatással volt. Az egymással való küzdelem, versengés helye a sportpályán van. A gyülekezetben a szeretetnek kell érvényesülnie, egymás szolgálatában kell elől járni.

Igehirdetési vázlat

A szülők, nagyszülők sokszor intelmekkel látják el gyermekeiket. Pál itt ebben a textusban mint lelki atyjuk figyelmezteti a korinthusiakat. Az új évre nekünk is meg kell szívlelnünk ezeket a tanácsokat, hogy Istennek tetsző életet élhessünk.

Legyetek éberek!

A figyelem lankadása. A rutin veszélye. „Ezt már tudom, már a könyökömön jön ki!” – halljuk sokszor. Az autóvezetéshez szükséges egyfajta rutin, de a megszokás nagy veszélyt is jelenthet, ha megváltozik a forgalmi helyzet. Sok baleset azért következik be, mert az autós nem volt elég figyelmes. A fe-

létlen vezetésnek olykor nincs súlyos következménye. Ez még inkább felbátorítja a renitenskedőket. Az autóvezetés közben nemcsak előre, hanem hátra, sőt oldalra is figyelni kell. Így nekünk a jövőre, jelenre és a múltira is figyelniünk kell. A jövőnket Isten kezébe kell helyeznünk. Az éberség nem azt jelenti, hogy nekünk magunknak kell megküzdenünk minden nehézséggel a magunk erejéből, a figyelemnek nem is a problémákra kell összpontosítani, hanem Isten ígéjére kell figyelniünk: *„Ezért tehát még jobban kell figyelniünk a hallottakra, hogy valamiképpen el ne sodródjunk.”* (Zsid 2,1) Az Ige világosságában látjuk meg az igazi veszélyeket.

A jelen helyzetben nem szabad ellankadnunk, a bűn homályában nem kell elaludnunk, hanem egyházunknak ébredésre van szüksége. És az is elengedhetetlen, hogy ne aludjunk vissza. A múltat nem kell elfelejteni, hanem fel kell dolgozni.

Légy kitartó!

Az egyszeri ébredés nagyon szép, de nem elégséges. Isten nem csak egyszeri fellángolást, nekibuzdulást szeretne. Ő arra bátorít, hogy mindvégig kitartsunk. *„... aki mindvégig kitart, az üdvözü.”* (Mt 24,13) Helytállásra nemcsak a fényes ünnepnapokban van szükség, hanem a hétköznapi napokban is. Világi fogadalmak helyett mi szánjuk oda Isten szolgálatára magunkat.

Légy bátor!

Nem tudjuk pontosan, mi vár ránk ebben az esztendőben. Jó, ha előre tervezünk, de az aggodalmaskodást el kell kerülni. Az év nehézségeivel szembe kell nézni. Bátran neki kell indulni. Nem szabad megfutamodni. A bajokat látva nem szabad visszafordulni. Legyőzni a félelmet: ez a mi feladatunk.

Légy erős!

Nem magunkban kell megerősödnünk, hanem Istenben. Az erő forrása maga Jézus. A Szentlélek által Isten maga erősít meg minket a próbákban és a küzdelmekben.

Az Istenre kell hagyatkoznunk, de ez nem jelenti azt, hogy el kell hagynunk magunkat. Lelkileg kell megerősödnünk. Erre a megerősödéssel, lelki felfrissülésre ebben az esztendőben is az igehallgatáson keresztül van lehetőség.

Éljetek szeretetben!

Minden dolgunkban a szeretet vezessen! A szeretet címszava önmagában mit sem ér, ha arra használják, hogy a gonoszúságot eltakarják vele. A szeretet maga Jézus. Ő legyen az első az életünkben. Minden cselekedetünket ő vezesse! Amerikában a 19. században született egy mozgalom, amely azt a kérdést tűzte zászlajára: *What Would Jesus Do?*, azaz: Mit tenne Jézus? Charles M. Sheldon amerikai prédikátor, aki az 1800-as évek végén a kansasi Topekában szolgált, 1886-ban tartott egy prédikációsorozatot, amelynek vizsgatérő kérdése az volt: Mit tenne Jézus? Nekünk is ezt a kérdést kell napról napra feltenniünk. Hogyan cselekedjem? Mi összegeyztethető Jézus szeretetével?

A szeretet mindig tevékeny. Azt, hogy kiben lakik a szeretetet, a Lélek gyümölcseről lehet megismerni.

Az intelmek szépen hangzanak, de csak akkor érnek igazán valamit, ha azokat meg is fogadják és betartják. Ezekkel a gondolatokkal induljunk az új évbe Jézusunkkal. Ő vezessen szüntelenül minket!

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Lk 2,21; 1Móz 17,1–8

Énekek

EÉ 180, 182, 349, 467

Illusztráció

GONDOLATOK

„Bátorság tekintetében csak úgy lehet tökéletes az ember, ha megküzd a benne lakozó gyávasággal, és legyőzi.”

Platón (Kr. e. 427–347) ókori görög filozófus

„Erő bátorság nélkül: fejsze nyél nélkül.”

Gárdonyi Géza (1863–1922) magyar író, költő, drámaíró

„Csak a közepes elme ragaszkodik az élethez. A gyöngélméjű ember azért bátor, mert nem érti a halált. Az erős elméjű ember meg azért bátor, mert érti.”

Gárdonyi Géza

VERS

Petőfi Sándor: *Ha férfi vagy, légy férfi...* (részlet)

„Ha férfi vagy, légy férfi,
Erős, bátor, szilárd,
Akkor, hidd, hogy sem ember
Sem sors könnyen nem árt.
Légy tölgyfa, mit a fergeteg
Ki képes dönteni,
De méltóságos derekát
Meg nem görbítheti.”

Felhasznált irodalom

A Szentírás magyarázata. Jubileumi kommentár. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.

CSERHÁTI Sándor 2008. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele.* Luther Kiadó, Budapest.

PRIORI, David 1995. *Pál első levele a korinthusiakhoz.* Harmat Kiadó, Budapest.

■ LACZKI JÁNOS

Az esztendő első vasárnapja

► 2Kor 6,14–16

Igehirdetési előkészítő

Ha engem szeretsz

A vasárnap jellege és témája

Az esztendő első vasárnapján még mindig érezzük karácsony és újév hangulatát, a hozzájuk kapcsolódó jelentős eseményeket, történéseket. Vasárnapunk témája belesimul ennek a karácsonyi ünnepkörnek a miliójébe, és továbbra is a születéstörténet egy fontos elemét emeli ki, amikor Krisztus istenfiúságát helyezi középpontba (HAFENSCHER 2010, 344. o.). Krisztus istenfiúságában számos ambivalenciát fedezhetünk fel, ha arra gondolunk, hogy személyében egyszerre jelenik meg az alázat és a hatalom, a profánság és az isteni dicsőség mérhetetlensége (JÁNOSSY 2008, 15. o.). Ezek függvényében úgy tekinthetünk Krisztusra, mint aki az inkarnáció során a felfoghatatlan isteni szeretet megtestesítőjévé és közvetítőjévé válik azáltal, hogy vállalja az emberlét mindenféle kiszolgáltatottságát és nyomorúságát. Ennek tudatában az ember könnyebben hagyatkozik Isten vezetésére is, mert egy személyes, hozzá szóló, életét ismerő és vele együttérző „Úrral” tarthat fenn bensőséges kapcsolatot.

Amit a textusról tudni kell

Úgy látszik, vannak olyan kérdések és témakörök, amelyekről újra és újra, koronként beszélünk kell; nincs ez másképpen igeszakaszunk tartalmát illetően sem. A korinthusi közösségről tudhatjuk, hogy folyamatos kihívást jelentett számukra a szomszédos népek hatásainak kiküszöbölése, a tőlük való elhatárolódás, éppen ezért, mondhatni, örökös problémát tár elénk Pál apostol, amikor a gyülekezethez szólva megfogalmazza atyai hangvételű, mégis határozott intéseit, amelyek fókuszába a bálványimádás elleni felszólalást helyezi. Pál mondanivalóját olvasva eszünkbe juthat jó néhány ószövetségi törvény és rendelkezés (5Móz 22,10), amelyek a keveredés különféle formáinak (etnikumi, vallási) tilalmát hangsúlyozzák. Korinthusi testvéreikhez szólva az apostol ezt a „felemás iga” kérdéskörébe ágyazva fejti ki, számos antitézist hozzákapcsolva: világosság/sötétség, igazságosság/jogtalanság, Krisztus/Beliál, hívó/hitetlen, Isten temploma/bálványok. Pál mindezzel hangsúlyozza, hogy a korinthusi közösség és az egész kereszténység valódi, igazi identitása Istenben van (GETTY 1994), így ennek függvényében kell átgondolnunk és újraértelmeznünk környezetükhöz való viszonyukat és viszonyulásukat. Nem szabad okot adniuk a megtestesítésre, az elegyedésre, vagyis a kockázatvál-

lásra. Ezzel együtt nem eshetnek át a ló túloldalára sem, mert „más dolog valakivel érintkezni az élet dolgainak intézése közben, és más valakivel felemás igában élni” (CSERHÁTI 2009, 254. o.). A megoldás nem a teljes testi elhatárolásban vagy ítélkezésben rejlik, hanem a belső függetlenségben, amely érzi és tudja, miben áll az isteni igazság, hol érhető el Isten, és miként élheti meg a keresztény hívő, mit jelent teljes valójában ott élni Isten templomában, az ő erőterében. Pál számára a templom nem csupán tárgy, kép vagy helyszín, hanem az a hely, ahol Isten jelen van, ahol ő munkálkodik, cselekvőként hat, nem pusztá bálvány. Ezt a meggyőződését erősíti az, hogy Isten neve mellé odateszi az „élő” jelzőt is, amely mutatja, hogy nem egy személytelen, érinthetetlen és félelmetes Istennel van dolgunk, hanem egy minket megszólító, cselekvő, szerető Atyával (uo. 257. o.).

A perikópa megértése

Pál abban látja a gyülekezet harmóniáját, ha azok tagjai a Krisztussal való teljes egységre hagyatkoznak, és egyedül rá építik életüket. Ezt az egységet bonthatja meg az a számos veszély, amelyet felsorol az ellentétpárok segítségével. A következőkben a versek fontosabb szavait bontanám ki:

– *Ne legyetek*: többféle jelentést társíthatunk hozzá (uo. 253. o.): cselekvés elkezdése, egy adott helyzet vállalása, elhordozása vagy éppen elutasítása, a kockázatos újba bocsátkozás: különbség van abban, hogy 1. egy állapotot/helyzetet elhordozunk (például Pál szerint a keresztény hívő ne váljon el a nem hívőtől vallási kérdés miatt), vagy 2. egy kockázattal teli újba belebocsátkozunk (amit el is lehetne kerülni).

– *Felemás iga*: e kép a szántás gyakorlati megvalósításából eredt. A felemás iga igénybevételét tiltják a mózesi törvények. A kép értelme: ha különféle állatokkal akarják elvégeztetni egyszerre ugyanazt a munkát, egy igában (TÖKÉS 1996, 208. o.). Ez szinte lehetetlen vállalkozás, mert nem tudnak együttműködni. Két ellentétes „befolyás” (CSERHÁTI 2009, 261. o.) alatt élő (különböző hitet és világnézetet valló) emberrel hasonló lehet a helyzet.

– *Igazságosság/jogtalanság*: egymás ellenlábasai (GETTY 1994). Egyszerűen nem fér össze a kettő. Vagy-vagy elv szerint dönt az ember e kettő között.

– *Világosság/sötétség*: kibékíthetetlen ellenségei egymásnak. Kérdés: mihez kötődünk inkább: az átláthatóhoz vagy a zűrzavaroshoz, netán ártóhoz? Időnként akarunk ellenére is az utóbbi felé húzunk, éppen ezért örökös lelkiismereti kérdés számunkra, miért esünk bele mindig ugyanabba a hibába, és állunk a „sötét oldalra”.

– *Krisztus/Beliál*: kapcsolatuk képtelenségét mutatja Beliál nevének jelentése is: gonosz/haszontalan, pusztító (uo. 255. o.). Mai értelmezés szerint Beliál az, aki az evangélium terjedését meggátolni igyekszik, aki Krisztus ellen

akar fellépni, hogy helyét elfoglalja. Kérdés számunkra: Isten mellett akarunk dönteni és élni, vagy nélküle/ellene?

– *Hívő/hitetlen*: keresztény és nem hívő/gyülekezethez nem tartozó/bomlasztó kapcsolata a kérdés – ettől a legutolsótól kell óvni a gyülekezetet.

– *Isten temploma/bálványok*: a kettő összeférhetetlen, ezt a történelem is megerősíti, hiszen a császárok erőszakos fellépései sem voltak elegendőek ahhoz, hogy véglegessé tegyék a személyi kultuszt (első keresztényüldözések, Antiokhosz Epifánész, Caligula intézkedései stb.; vö. uo. 256. o.).

– *Isten temploma*: átvitt értelemben a Krisztusban hívő gyülekezet, akik megtestesítik Isten templomát, és akikben Isten Lelke jelen van.

– *Közöttük fogok járni/lakni*: utalás 3Móz 26,11-re, ez tartós velük lakozást jelöl, olyan tevékeny jelenlétet, amely nem csupán átmeneti állapot. Isten hozzánk való viszonyulását tükrözi.

– *Istenük lesznek, ők pedig népem lesznek*: Isten és népe összetartozik. Isten, aki számon tartja az embert, olyan szövetséget kötött velünk, amely kizárólagos kapcsolatot feltételez (uo. 261. o.).

Igehirdetési vázlat

Pál apostol nyomán talán élénk tárulnak olyan gyermekkori képek és emlékek, amikor szüleink valamely ránk leleselkedő veszélytől akartak megóvni minket. Ha a gyermeki oldalról közelítjük meg az ehhez hasonló szituációkat, akkor megállapíthatjuk, hogy az aggódó, gyermekét óvni szándékozó szülő felszólításai időnként erélyesnek és túlságosan nyersnek, szigorúnak tűnnek. Mindenki számára ismerősek lehetnek a következő mondatok: „Nem mehetsz el a buliba, mert azt sem tudom, kik ezek a fiatalok, nem ismerem őket.” „Nem engedlek el a fesztiválra, még nem vagy elég idős hozzá.” „Nincs számítógépezés addig, amíg nem csináltad meg a házi feladatokat.” Egy szülő ideális esetben tudja, mire van igazán szüksége gyermekének, ezért mindent megtesz azért, hogy az előrejusson, boldoguljon az életben, és minél kevesebb akadállyal kelljen szembenéznie. Ahogyan egy szülő ismeri gyermeke erősségeit, gyengeségeit, úgy Pál apostol is tudja, mi az, ami veszélyt jelenthet egyes általa alapított gyülekezetei számára. A korinthusi közösségről tudja, mennyire ki van téve az elegyedés és identitásvesztés veszélyeinek. Egy sokszínű környezettel körülvett nép vagy közösség mindig szembetalálja magát a kérdéssel, hogy ebben a helyzetben mégis hogyan tud önazonos maradni, hitét megőrizni és továbbra is értéknek tekinteni.

Mi is nap mint nap ezzel a kérdéssel küzdünk meg keresztény emberként is. A pluralizmus világában keressük a biztos utat, a kapaszkodót, azt a menedékhelyet, amelyet lelki otthonunknak tekinthetünk. A sok lehetőség közepete nehezen tájékozódunk, különféle praktikákkal próbál-

juk kitölteni a bennünk tátongó űrt: mi is küzdünk felemás igákkal, nehéz döntéshelyzetekkel, általunk felépített bálványainkkal, amelyekkel próbáljuk kielégíteni spirituális éhségünket és betölteni azt az űrt, amelyre Pascal is utal gondolataiban. Keressük, mi az igazság, létezik-e egyáltalán, és ha igen, miben találhatjuk meg leginkább.

Pál apostolon keresztül Isten döntéshelyzet elé állít minket is: Amikor választani kell, mit teszel? Kit követsz, mi a te bázisod, erőforrásod? Mit kezdesz azokkal az emberekkel, akik ezen kívül élnek mindennapjaikat, esetleg teljesen ellentétes álláspontot képviselnek, mint te? Kirekeszted őket, eltaszítod őket magadtól, vagy belső függetlenedéssel együtt elfogadod őket, közösséget vállalsz velük, talán még beszélgetsz is velük bizonyos kérdésekről? Megmutatod-e számukra azt, hogy az Isten templomában mit jelent a szeretettel átítatott hívogató szó? Jézus megtanítja számunkra azt, hogyan tudunk ilyen helyzetekben jól bánni egymással: a belső függetlenedés nem elhatárolódást jelent számára, hanem olyanfajta küldetéstudatot, amely nyitott mások felé, megszólítja a „más uralma” alatt álló embert, és Isten országát hirdeti számára.

A személyes Isten személyes választ ad kérdéseinkre és problémáinkra. Krisztusban kaptuk meg Istennek ezt az ajándékát, hiszen vele nem kell felemás igákat hordozni, pótcselekvésekbe kapaszkodni, mert ő úgy jelenik meg közöttünk, mint hozzánk tartozó, valóságos, minket ismerő Isten, aki egész életünknek keretet ad, így töltve ki a sokunkban tátongó űrt. Ezt a hitet kell megőrizni és folyamatosan újraépíteni magunkban úgy, hogy másokkal is meg tudjuk osztani, és ne kelljen felemás igákat követnünk se nekünk, se környezetünkben élő társainknak. Vegyük észre a cselekvő Istent, aki bennünk lakozik azáltal, hogy mind individuális, mind közösségi szinten jelen van életünkben.

További javaslatok az istentisztelethez

Énekek
EÉ 63, 78

Illusztráció

GONDOLATOK

„Én vagyok az Úr, a te Istened. Ne legyen más Istened!
Szabad lehetsz a félelemtől!
Nem kell kozmikus hatalmak
vagy emberi rendszerek foglyaként élned.
Nem függsz a pénztől, földi sikertől,
megszabadulhatsz az önmagad körül forgástól.
Nem leszel kiszolgáltatva szektavezéreknek,
propagandistáknak,
ideológusoknak, szennációhajhász újságíróknak,

vagy éppen saját magad ártó gondolatainak.
Ha engem szeretsz, szabad lehetsz a félelemtől!”

Fabiny Tamás – Ernst Lange: *Tízszabadság*

„Van bennünk egy Isten alakú űr, amit semmilyen ember teremtette dologgal nem lehet betölteni.”

Blaise Pascal (1623–1662) francia matematikus, feltaláló, író, teológus

„Az Isten itt állt a hátam mögött
s én megkerültem érte a világot”

József Attila (1905–1937) Baumgarten- és posztumusz Kossuth-díjas magyar költő

Felhasznált irodalom

CSERHÁTI Sándor 2009. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele*. Luther Kiadó, Budapest.

GETTY, Mary Ann 1994. *1. és 2. Korintusi levél*. Bencés Kiadó, Pannonhalma; Korda Kiadó, Kecskemét. (Szegedi Bibliakommentár, Újszövetség 7.) Web: <https://mek.oszk.hu/00100/00188/html/7korint.htm> (Megtekintés: 2019. október 27.)

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgia. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – LFZE Egyházzene Tanszék, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitas Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

TÖKÉS István 1996. *A korinthusbeliekhez írt második levél magyarázata*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár.

■ VINCZE DÉLIA

Vízkereszt ünnepe

▶▶ Jn 9,1–7

Igehirdetési előkészítő

Vágy vízkereszt után

A vasárnap jellege

„Múlik a sötétség, és már fénylik az igazi világoosság.” János első levelének ez a verse az ünnep igei mottója. Vízkereszt az Úr megjelenésének ünnepe, az epifánia. A kereszténység egyik legrégebbi ünnepe Krisztus megjelenésének, istensége kinyilvánulásának momentumait kapcsolja egybe: a napkeleti bölcsek látogatását, Jézus megkeresztelkedését és Jézus első csodáját (kánai menyezgő). A keleti keresztények a Gergely-naptár használata miatt ezen a napon ünneplik a szentestét. A karácsonyi ünnepkör a vízkereszt ünnepe utáni vasárnapokkal zárul. Erre utal az is, hogy az ünnephez kapcsolódó népszokások közül már csak az él, hogy ezen a napon szokás leszedni a karácsonyfát.

Azt gondolom, hogy vízkereszt ünnepe méltatlanul népszerűtlenné vált az elmúlt évtizedek alatt, és mivel hétköznapra esik, feltehetően alacsony is az ünnepi istentiszteleten részt vevők száma, pedig igen fontos üzenetet közvetít: rámutat azokra a pillanatokra, amikor Jézus személye, Krisztus dicsősége egyértelműen felismerhetővé vált, és felhívja a figyelmünket arra, hogy az evangélium üzenetét nem tarthatjuk meg kizárólag magunknak – ki kell vinnünk a világba, hogy minél többen meglássák, hogy ő a világ világossága. Így talán a karácsony utáni, januári melankólia is elviselhetőbbé válik.

Amit a textusról tudni kell

Az elbeszélés különlegessége, hogy ez az egyetlen olyan történet az evangéliumban, amelynek szereplője születése óta hordozta nyomorúságát. A vak ember megpillantása indítja el a párbeszédet Jézus és a tanítványok között, akiknek kérdése koruk gondolkodásmódját tükrözi, amely szerint a betegség a bűn büntetése. Jézus nem megy bele a szenvedés és a bűn összefüggésének taglalásába, de azt világossá teszi, hogy van ártatlanul vállalt szenvedés is, mert a szenvedés nyilvánvalóvá teheti Isten munkáját. Minden emberi nyomorúság kihívás annak a megszüntetéséért tett lépésekre.

Jézus később arról beszél, hogy addig kell az Atyától kapott küldetésüket teljesíteniük, amíg az arra kiszabott idő tart. Ennek a küldetésnek a tartalma és ideje egyaránt annak a hatalmában van, aki ezt a feladatot kiszabta. A nappal a munkálkodásra szánt idő, a lehetőségek alkalma, míg az éjszaka határt szab a munkálkodásra szánt időnek.

Jézus nem várja meg a vak ember kérését. Meggyógyítja anélkül, hogy ő bármit is kérne. A gyógyítás az ókori szokásnak megfelelően történik, hiszen akkoriban a nyálnak gyógyító erőt tulajdonítottak. De Jézus gyógyítói munkájával ebben az esetben is megszegi a szombatnapra vonatkozó előírásokat (sarat készít, és a vak szemére rakja, ami munkának számít).

Jézus a vak embert Siloám (jelentése 'vízvezeték, kiömlés', passivum participiumban 'küldött') tavához küldi; ez egy több tóból álló vízgyűjtő, amelyet a Gihón forrása (Mária-forrás) táplál. Az, hogy Jézus oda küldte a vak embert, számára a hit próbáját jelentette. A Gihón szó 'küldött' jelentése utal Jézus messiási küldetésére is, akinek a munkája nyomán meggyógyul a beteg. A vakon született engedelmeskedett Jézus szavának, így úgy tért aztán vissza, mint aki látott. Ebből is látszik, hogy Jézus útmutatásának teljesítése gyógyulást jelent. Jézus gyógyító ereje isteni küldetésének jeleként megnyitotta a vakon született ember szemét. Ez is bizonyítja, hogy ő a világ világossága, az irgalmas Isten küldötte. A csoda az irgalmas Isten szeretetének jele, aki megváltoztatja a segítségre szoruló ember helyzetét (LENKEYNÉ SEMSEY 1995, 142–143. o.).

A férfi, akit Jézus meggyógyított, később hűséges szószólója lett, de bizonyágtétele nem győzte meg a farizeusokat. A farizeusok abban sem értettek egyet Jézussal, hogy miért született

vakon a férfi (34. vers). Így a vakon született ember történetében igen sajátos módon áll szemben egymással a Jézus által meggyógyított fizikai és a farizeusok esetében változatlanul maradt szellemi vakság (*Magyarázatos Biblia* 2014, 1211. o.).

A perikópa megértése

Az ünnepben és a textusban több ellentétpárt is megfigyelhetünk: sötétség – világosság, vakság – látás, bűn – gyógyulás (kegyelem). Jelen helyzetben talán az utóbbi igényel részletesebb magyarázatot, hiszen nemcsak az ókori ember, hanem napjaink meghatározó kérdése is az, hogy mi az oka az életünkben és a világban megtapasztalható szenvedésnek. Az ószövetségi gondolkodás a betegséget és a testi nyomorúságot vallásos szempontok szerint ítélte meg. Úgy gondolták, hogy ez a bűn következménye, tehát Isten büntetése. Isten a fiakon bünteti meg az atyák bűneit is, az írástudók pedig arra törekedtek, hogy megállapítsák, hogy bizonyos bűnöknek milyen konkrét büntetése, következménye van. Ennek a gondolkodásmódnak az értelmében kellett elmondani az imasóhajt, amikor valaki egy vakot látott: „Áldott legyen, aki igazság szerint ítél!” Ezért vetődik fel a tanítványokban a kérdés, hogy hogyan is kell megítélni ezt az esetet. Azért olyan bonyolult ebben a helyzetben a bűn kérdése, mert születése óta vak személyről van szó. Így jogos a felvetés, hogy vajon a szülei vétkeztek, vagy ő maga. Jézus viszont elutasítja ezt a gondolkodásmódot. Nem azt utasítja el, hogy lehet összefüggés a bűn és a betegség között, hanem azt a számító gondolkodásmódot, amely az emberi lét minden titkát kizárólag értelemmel akarja felmérni.

Amikor ez a vak ember Isten küldöttjével találkozik, a találkozás semmissé teszi vakságának okát. Sőt pont a vaksága célját mutatja meg. Vaksága az isteni kinyilatkoztatás irgalmasságának az eszközévé válik, és a találkozás csodájában Isten megmutatja újjáteremtő hatalmát. A vakon született meggyógyítása több, mint egy egyszeri, megmagyarázhatatlan csoda. Ez a történet jellé lett, és benne megnyilatkozott az a világosság, amellyel Jézus világosságot áraszt a bűn homályába süllyedt világra. A világ világossága megszünteti a bűn által előidézett szenvedést, újjáteremti az életet, és hitet ébreszt (KARNER 1950, 144–145. o.).

Igehirdetési vázlat

Posztkarácsonyi hangulat

Néhány héttel ezelőtt még öröm volt az utcákon sétálni. Nézni a karácsonyi fényeket, látni az emberek arcán az ünnepi izgalmat, a készülődést, a fokozott várakozást. Minden más volt: az illatok, a hangulat, még az emberek mosolya is megváltozott. Ízetlenné vált az élet. Még a karácsonyi időszakban vagyunk, de ez már csak olyan, mint a zaccos kávé

a pohár alján. Egy kicsit keserű, és nem az igazi... Ez jár a fejemben, ahogyan sorra elhaladok a kidobott karácsonyfák és a leértékelést hirdető kirakatok mellett. Minden hideg és szürke. Messze van a tavasz. Messze van a világosság.

Kívülállóból társ

Néha olyan, mintha csak úgy történnének velem és körülöttem a dolgok. Olyan, mintha nem tudnék hatást gyakorolni az életemre, a környezetemre. Egyszer csak jön a jó, feleml, elhiszem, hogy én is lehetek VALAKI, így, csupa nagybetűvel, de mire belelélném magam, már a földről szedem össze a darabkáimat. Újra összerakom magam, hogy aztán megint összetörjek. Vagy összetörjenek? Mi értelme a létnek, ha mindennek csak szenvedés a vége? Eszköz vagyok a munkahelyemen, eszközzé válhatok a családomban, a kapcsolataimban. Olyan eszközzé, aki nem szól vissza, csak teszi, amit kell. Néha olyan, mintha első sorból szemlélném az életem. Vajon van remény a változásra?

Az viszont teljesen más, amikor az ő eszköze vagyok. Mint a vak ember Jézus történetében. Még csak meg sem szólal, nem is kérdez, még segítséget sem kér. Csak történnek körülötte és vele a dolgok. Végig passzív, de Istennek terve van vele. Neki mindig is terve volt vele. Isten eszközeként már nem maradhat meg ebben a szürke szerepben. A világosság átragyog rajta, Jézus ereje sugárzik általa, és mire kettőt pislantunk, emberünk már aktívvá is válik: Jézus hűséges szószólója lesz. Az evangélium üzenete már benne és általa is dolgozik.

Kiszámított találkozás

A többség biztos vezet határidőnaplót. Mostanában azzal kezdem a napot, hogy mielőtt elindulok otthonról, még átfutom, hogy jó előre lássam, milyen feladatok, találkozások, tennivalók várnak rám. Fontos, hogy felkészüljek a napra, hogy ne érjen meglepetés. Jó lenne, ha az Istennel való találkozásra is így fel lehetne készülni. Ott lenne beírva a naptárban: szerda 9:30 – Megbeszélés VELE. Biztos nem szalasztanám el, hiszen amit egyszer már felírtam, leegyeztem, az „szent és sérthetetlen”. De ő általában mégis keresztülhúzza a számításaimat. Pedig vágyom rá. Keresem őt a buszon ülve, az utcán sétálva, a plafon repedéseit szemlélve... És néha, ritka pillanatokban olyan, mintha tetten érném őt munka közben. De csak a szemem sarkából. Örök bizonytalanságban hagy... Hogyan számoljak így vele? Talán nem nekem kell vele számolni... Elég, ha ő számol velem. Végte is talán minden úgy van rendjén, ha nem akarom az emberi lét minden titkát kizárólag az értelmemmel megérteni.

Számításon kívül

Hiába akarok mindent kiszámítani, hiába akarok minden eshetőséggel és tényezővel számolni, túl sok az ismeretlen az egyenletben. Olyan, mintha egy olyan homokórát néznék, amelynek sohasem láthatom meg a felső részét: nem

tudhatom, mennyi van még hátra. Egy perc vagy tízezer év? És ennyi idő alatt vajon hány találkozást szalasztok el?

Vízkeresztre vágyom. Arra vágyom, hogy az Úr az én életemben is megjelenjen. Arra vágyom, hogy meglássam a Világosságot, amely világosságot áraszt a homályba süllyedt világra. Arra vágyom, hogy velem is megtörténjen, ami a vak emberrel megesett: a Messiással való találkozás írjon felül mindent, ami korábban történt, mindent, ami korábban voltam. Minden bűnt, minden szenvedést, minden fájdalmat, amit okoztam vagy éreztem. Arra vágyom, hogy a világ világossága az én léteimet is bevilágítsa. Ahol ő van, ott új teremtés van, ott szűnik a szenvedés, és hit ébred.

De talán nem is kell messzire mennem. Csak felnézek a keresztre, és eszembe jut: „Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég. Én adok majd a szomjazónak az élet vizének forrásából ingyen.” (Jel 21,6) Istenem, bocsáss meg, ha nem ismertelek fel!

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Mt 2,1–12; Ézs 60,1–6

Ének

EÉ 186

Illusztráció

VERS

József Attila: *Isten* (részlet)

Mikor a villamos csilingel,
Vagy ha a kedves kenyeret szel
S elvál a kenyér a karajtól,
Az Isten megjelenik akkor.

Őt én már igen sokszor láttam;
Fáradtan feküdtem az ágyban,
Ő jött s megláttam szemlehunytan,
Éppen amikor elaludtam.

Egyszer borotvát vizsgálgatva
Ujjamat végighúztam rajta.
Nagy hideg támadt, nehéz, fojtott,
Még a csontom is megborzongott.

Gondolatban tán nem is hittem;
De amikor egy nagy zsákot vittem
S ledobva, ráültem a zsákra,
A testem akkor is őt látta.

Most már tudom őt mindenképpen,
Minden dolgában tettenértem.
S tudom is, miért szeret engem,
Tettenértem az én szivemben.

ZENE – DALSZÖVEG

Joan Osborne: *One of us*

Dalszöveg: <https://www.magyar-dalszoveg.hu/lyrics/joan-osborne-one-of-us-relish>

Klip: <https://youtu.be/7Gx1Pvo2w3Q>

Felhasznált és ajánlott irodalom

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke, Budapest.

KARNER Károly 1950. *A testté lett Ige. János evangéliuma.* Magyar Luther-Társaság, Budapest.

LENKEYNÉ SEMSEY Klára 1995. János evangéliumának magyarázata. In: *A Szentírás magyarázata. Jubileumi kommentár.* 3. köt. Kálvin Kiadó, Budapest.

Magyarázatos Biblia. Philip Yancey és Tim Stafford jegyzeteivel. Harmat-Veritas, Budapest, 2014.

■ SZENTE-RÉTH KATALIN

Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap

▶▶ Mk 1,9–11

Igehirdetési előkészítő

„Hang hallatszott. . .”

A vasárnap jellege

A vasárnap témája: „Jézus Krisztusban látható Isten dicsősége”. A vízkereszt ünnepe utáni vasárnapok ideje a karácsony-epifánia kettős nagy ünnepének befejező időszaka. Mindegyik vasárnap ebben az időben Isten dicsőségéről tesz tanúságot, áthatja Isten dicsőségének ragyogása. Egyre tágulóbb horizontban láthatjuk az értünk testben eljött Messiás isteni dicsőségének megjelenését. Mindennek célja, hogy a hit szemét látásra nyithassa, hogy a világ világossága, a mi Krisztusunk fénye legyen vezérünk a világban. Eme időszaknak a jellegét és eszkatológiai irányú fokozódását jobban érthetővé teszi, hogy az ünnep kialakulásának idején, amikor az egyházi esztendő Krisztus feltámadásának ünnepével és ennek előkészítő időszakával kezdődött, akkor a vízkereszt utáni időszak volt az egyházi esztendő vége. Így lett ezeknek a vasárnapoknak a feladata az, hogy

megmutassák a mennyei Király dicsőségét és hatalmát a földi életben és az ítéletben. Ebben az időszakban legfeljebb hat vasárnap lehet, amelyek mindegyike egészen sajátos módon prédikálja Jézus hatalmát és dicsőségét.

Amit a textusról tudni kell

A Jézus megkeresztelkedéséről szóló, egészen rövid, három versből álló szakasz célja és feladata Márk összefüggésében Jézus bemutatása. A 9. vers elején található *Καὶ ἔγενετο* (és történt) a történet folytonosságát hivatott kifejezni, amely szorosban kapcsolódik a megelőző, Keresztelő Jánosról szóló részhez, aki a Jordánban vízzel keresztelte meg a bűneiket megvalló és megbánó embereket. Az *ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις* kifejezés formulaszerű (prófétai fordulat), irodalmi szabatoságot nélkülöző, időmegjelölő kifejezés: *azokban a napokban*. Érdekes, hogy a pontatlan időmegjelölés ellenére a kutatók Jézus életének legbiztosabb adataként tartják számon Jézus megkeresztelkedésének eseményét. A galileai Názáretből érkezik Keresztelő Jánoshoz, hogy megkeresztelkedjen a Jordán vizében, ahogy a nép többi tagja is megkeresztelkedett. Kimarad azonban a bűnvallás motívuma, hiszen ő az egyetlen, aki büntelen. Azzal, hogy magára veszi a bűnösök kereszttségét, világossá teszi, hogy ő elfogadja a bűnös embert. Ezután mennyei szózat hallatszik az égből, amelyet csak Jézus hall, ez csak neki szól, ehhez pedig látomás is társul, amelyet szintén csak Jézus lát. Hogy ezt később a tanítványok elé tárta-e, vagy a húsvét utáni gyülekezet használta a korabeli zsidó apokaliptika elemeit ennek leírására, nem lehet tudni, de utóbbi a valószínűbb. Ez a hang, amely a mennyből szól, nem azonos a zsidó hagyományban ismert Bat-Kollal, amelynek jelentése 'a hang leánya', azaz visszhang, Isten mennyben mondott szavának visszhangja; ez Isten saját szava, amely hangzik. A látomásban megnyílik az ég (akárcsak Ézs 64,1-ben vagy Ez 1,1-ben), és onnan egy galambhoz hasonló formában rászáll Isten Lelke Jézusra, és ott is marad vele/benne. Ezután következik Jézus „definiálása”, amely Márk evangéliumában egészen a keresztig mindenki előtt titok marad. (Csak a démonok ismerik fel, hogy ő az Isten Fia.) A messiási titok az olvasó számára ismertként végigkíséri az evangéliumot. A *te vagy* megszólítás Istentől közvetlen kapcsolatot feltételez. Ézs 42,1 és Zsolt 2,7 kevert idézete lehet ez az Istentől szóló mondat, amely Jézushoz szól. A *szertetett* és a *gyönyörködöm* szavak a kiválasztás gondolatát erősítik ebben az esetben, az érzelmi kötődés kevésbé hangsúlyos. A *szertetett* szó azt is jelentheti: „akaratát teljesítse”, míg a *gyönyörködöm* szó a „téged választottalak” kifejezést is visszaadhatja. Jézus Isten Fia, elküldötte, választottja, akit azért küldött a világba, hogy a bűnösöket, akiknek terhét magára vette, megmentse.

A perikópa megértése

Márk evangéliumát átszövi a messiási titok: minden, ami Jézus megkeresztelkedése után történik, e körül forog. A kereszten elszenvedett botrányos halála után egy pogány ember – és ebben az esetben nemcsak a pogány, hanem az ember szó is hangsúlyos – mondja ki azt, ami az olvasó számára már az elején is világos, de a kor emberének nem volt az: Jézus Krisztus valóban Isten Fia (volt). A márki szakasz a megkeresztelkedés történetével egyértelműen utal arra, hogy Jézus eljövételével elkövetkezett az az utolsó idő, amelyben beteljesedik az, amit a próféták megjövendöltek és megígérték, és amit Keresztelő János is hirdetett és várt. A korabeli zsidó apokaliptika képei mind megjelennek ebben a rövid szakaszban, tanúsítva, hogy Jézus eljöttével elérkezett a végső idő. Krisztológiai jelentőséggel bír, hogy a látomásban csak Jézus részesedik. Ez nem olyasfajta vízió, amely csak Jézus lelkében játszódik le, hanem Isten és Jézus között történik meg, Isten valóságos aktivitásáról van itt szó. Az ég meghasadása egybeesik a templom kárpitjának meghasadásával. Többé nem választható el ég és föld, Isten eljött az emberhez, hogy ismét kapcsolata legyen vele. A Lélek leszállása is a végső idők eseménye (Jóel 2,28; Ézs 11,2); Isten Lelke a prófétákkal, Izraellel volt, de amióta nincsenek próféták, Isten Lelke a mennyben van. Így azonban Jézusban van jelen Isten Lelke, ő vezeti Jézus minden cselekedetét és egész életeét (A galamb képe hasonlat, amely szintén egyfajta apokaliptikus ábrázolás.)

Igehirdetési vázlat

A tudás hatalom – hangzik a ma oly divatos jelmondat szinte minden újkeletű oktatási módszert reklámozó hirdetésben, plakáton, internetes felületen. A tudás megszerzése idő- és energiaigényes, elszántságot és kitartást feltételező és igénylő művelet. A ma embere szeret tudni. Mindent tudni. Nemcsak a tudomány vagy szakmák területén, hanem úgy általában, a másik emberhez, a világhoz, az őt körülvevőkhöz kapcsolódóan, és mi tagadás, olykor valóban hatalommá válik a tudás. A munkahelyen, a baráti körben, a faluban, a szomszédal, akárhol, mert „én tudom, amit te nem”. Magunk köré azonban zárt ajtókat és falakat húzunk, mert ha rólunk tudnak valamit, az is hatalom. Kettős mércével mérjük ezt: én tudjak, de rólam ne tudjanak, vagy legalábbis olyat ne, amit én nem szeretnék. Mert a tudás számomra is hatalom, de velem szemben is hatalom.

Márk evangéliumát körülengeli a nemtudás sűrű, olykor foszladozni látszó, de fel nem oszló köde. Egészen addig, míg a felismerés – a megérkezett tudás! – birtokában egy addig tudatlan ember kijelenti azt, ami az egész

evangélium igazi titka. Azt, hogy kiről szól az evangélium: az Isten Fiáról, az eljött Messiásról, akinek isteni dicsősége beragyogta az egész földet és minden embert, akivel találkozott – mégsem tudták, hogy ki ő valójában. Az olvasónak már könnyebb dolga van, hiszen a Márk által leírt evangélium lelegején világossá teszi számára az író, hogy az Isten Fia életéről lesz szó, de az is világos az olvasó számára, hogy a kor embere nem tudott minderről. Idegent, meg nem értett embert, lázítót, talán olykor kuruzslót láttak Jézusban, mert homályban maradt előttük az ő kiléte. A látomás, amelyben Isten kijelenti, hogy Jézus az ő Fia, akit kiválasztott, akiben gyönyörködik, csak Jézus és Isten ügye, nem a tömegé, nem Keresztelő Jánosé, hanem egyedül Jézusé és az Atyáé. Ez a bizonygató cseng vissza a pogány százados hangjában, amikor ő az egyetlen a keresztlábánál, aki felismeri, hogy Jézus valóban Isten Fia (volt).

Jézus megkeresztelkedése mindhárom szinoptikusnál jelen lévő történet, jelentőséggel bír. A próféták és Keresztelő János is hirdette a végső idők eljövételét, amikor majd megérkezik az Erősebb, aki nem vízzel, hanem Szentlélekkel keresztel. Keresztelő János hirdette a bűnvallás és bűnbánat fontosságát, illetve az ítélet és Isten haragjának elérkezését. Amikor Jézus elmegy hozzá a Jordánhoz, hogy megkeresztelkedjen, kimarad a bűnvallás momentuma – azt jelzi ezzel az evangélista, hogy itt bizony az egyetlen büntelenről van szó, aki ezzel magára veszi a bűnös emberek keresztségét, elfogadja a bűnt olyannak, amilyen, és lehetőséget kínál az Atyához vezető út megtalálására – önmagán keresztül. Az ég meghasadásával, a Lélek leszállásával és a mennyei hang megszólalásával – amelyet egyébként a leírás szerint csak Jézus hall, de valahogy mégis Márk és/vagy a gyülekezet tudomására jutott – világossá válik, hogy ezek mind a végső idők jelei. Az ég és a föld nem válik el többé, Isten újra szól, a „résen” át leszáll a Lélek, és megpihen Jézuson, aki a Lélek erejével tevékenykedik egész életében. Útja elvezet a keresztre, amelynek botránya a mi váltságunk – az egyetlen lehetőségünk, amely megnyithatja számunkra is a rést az Isten országába.

Amikor a keresztség szentségében részesülünk, Isten gyermekévé fogad bennünket, kegyelmének ajándékát kapjuk a bűnbocsánatban, amely Jézus keresztségére nézve lehet a miénk. Az Atya üdvözítő tervét véghezvitte itt, a földön, amikor elküldte egyszülött Fiát, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Ez az a rés, amelyre a világ világosságának fénye mutat, az örök élet, amelybe Isten mindannyiunkat hív és vár, hiszen megtette az utolsót is, amit meg lehetett: értünk adta Egyszülöttjét, akinek dicsőségét láthattuk a földön, mint az Atya Egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal. Ennek a dicsőségnek a fénye ragyogja be életünket, ameddig utunk – reménységünk és legjobb tudásunk szerint – a mennyek országa felé igyekszik.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Róm 12,1–5; Ézs 42,1–10

Énekek

EÉ 120, 295, 370, 371

Imádság

Irgalmas Isten, ki minket egy örök életnek reménységére hívtál, hogy amint Te egy vagy, és egy a tetőled rendelt kereszttség, úgy mindnyájan egy hitben, egy szívvel szolgáljunk neked: adj szívünkbe Szent Lelket, hogy mindnyájan egyetértésünk, egyet valljunk és a te akarotodban való egyiséget szorgalmasan megtartsuk.

Add, hogy mindnyájan egy akolban legyünk az egy Pásztornak gondviselése alatt, és Téged minden visszavonás, gyűlölség és egymás rágalmazása nélkül dicsérjünk.

Térítsd meg, Uram, a te elszéledett juhaidat, vedd el a homályt szívünkről, nyisd meg a siketek fülét, világosítsd meg a vakok szemét, és a te igaz hitedre tanítsd meg a tévelygőket. A te szerelmes szent Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

(Pázmány Péter: *A keresztények egységéért*)

Illusztráció

VERS

Weöres Sándor: *Ki minek gondol, az vagyok annak...*

Ki minek gondol, az vagyok annak...
Mért gondolsz különc rokontalannak?
Jelet látsz gyűlni a homlokomra:
Te vagy magad, ki e jelet vonja.

S vigyázz hogy fénybe vagy árnyba játszik,
Mert fénye-árnya terád sugárzik.
Ítélsz rólam, mint bölcsről, badarról:
Rajtam látsz törvényt sajátmagadról.

Okosnak nézel? Hát bízd magad rám.
Bolondnak nézel? Csörög a sapkám.
Ha lónak gondolsz, hátamra ülhetsz;
Ha oroszlánnak, nem menekülhetsz.

Szemem tavában magadat látod:
Mint tükröd, vagyok leghűbb barátod.

Weöres Sándor: *Kereszt-árnykép*

A kereszt felső
ága égre mutat,
nagy örömhírt tudat:
„itt van a te utad”

a kereszt két karja a lége szétszalad,
rajta sovány kezek tört vért virágnak:
„vigyázz: ő a lélek, de a test megszakad,
kétfelé visz ösvény s te szabad vagy, szabad”

a keresztnek alsó
ága földre mutat:
„vesződj: itt áss kutat,
lásd benne arcodat.”

Felhasznált és ajánlott irodalom

- DÓKA Zoltán 2005. *Márk evangéliuma*. Hévízgyörki Evangélikus Egyházközség.
- GNILKA, Joachim 2010. *Das Evangelium nach Markus*. Neukirchener Verlag, Neukirchen. (Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament.)
- GRUNDMANN, Walter 1962. *Das Evangelium nach Markus*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin.
- HERBST, Wilhelm 1956. *Das Markus-Evangelium*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin.
- JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.
- SCHWEITZER, Eduard 1987. *A négy evangélista Krisztus-képe*. Budapesti Református Theológiai Akadémia, Budapest.
- VARGA Zsigmond J. 1991. *Márk evangéliuma*. Debreceni Református Teológiai Akadémia, Debrecen.

■ NÉMETH KITTI

TARTALOM Mécses a te igéd

BALOGH ÉVA: *Kapaszkodó a fény felé* 441

Tanulmányok

VÁRADY ENDRE: *Az első zsidókeresztények. A zsidókereszténység identitásformálódási körülményeinek vizsgálata a Krisztus utáni 1. században* 442

SZABÓ LAJOS: *Milyen a jó igehirdetés? A prédikáció rejtett és nyílt attribútumai* 448

Figyelő

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

BARANYAY CSABA: *Igehirdetés Zügn Tamás (1955–2019) evangélikus lelkész temetésén (Gal 4,19)* 454

ZÁSZKALICZKY PÁL: *Emlékezés Marschalkó Gyula evangélikus lelkész szolgálatára (1921–2019)* 455

GYŐRI GÁBOR: *Igehirdetés Marschalkó Gyula temetésén (Fil 4,21)* 456

Az igehirdető műhelye

PÁPAI ATTILA: *Szenteste (1Móz 22,15–18)* 458

FÜLÖP MÓNIKA: *Karácsony ünnepe (Jel 19,16)* 460

SZEBIK KÁROLY: *Karácsony 2. napja (István vértanú ünnepe) (Róm 9,22–24)* 463

BARANYAY BENCE: *Karácsony utáni vasárnap (Kol 1,3–6)* 465

LUKÁCS MÁTÉ ANDRÁS: *Óév este (Zsid 13,14)* 468

LACZKI JÁNOS: *Újév (1Kor 16,13–14)* 471

VINCZE DÉLIA: *Az esztendő első vasárnapja (2Kor 6,14–16)* 473

SZENTE-RÉTH KATALIN: *Vízkereszt ünnepe (Jn 9,1–7)* 475

NÉMETH KITTI: *Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap (Mk 1,9–11)* 478